

Київський університет імені Бориса Грінченка
Факультет права та міжнародних відносин

**НАУКОВІ РОЗВІДКИ З АКТУАЛЬНИХ ПРОБЛЕМ
ПУБЛІЧНОГО ТА ПРИВАТНОГО ПРАВА**

Матеріали
III Всеукраїнської науково-практичної конференції
(Київ, 24 квітня 2020 року)

УДК 340.1

Наукові розвідки з актуальних проблем публічного та приватного права: матеріали III Всеукраїнської науково-практичної конференції (Київ, 24 квітня 2020 року) – Київ: Київський університет імені Бориса Грінченка, 2020. – 207 с.

У матеріалах III Всеукраїнської науково-практичної конференції висвітлено широкий спектр питань, пов'язаних із актуальними проблемами теорії і практики публічного та приватного права. На основі аналізу вітчизняного та міжнародного досвіду розглянуто шляхи вирішення завдань сьогодення у згаданих галузях, надано обґрунтовані пропозиції щодо вдосконалення чинного законодавства.

Матеріали III Всеукраїнської науково-практичної конференції адресовано вченим, практикам, адвокатам, нотаріусам, аспірантам (ад'юнктам), слухачам магістратури, студентам вищих навчальних закладів, а також усім, хто цікавиться проблемами теорії та практики публічного та приватного права

Матеріали подано в авторській редакції. Редакційна колегія не завжди поділяє висловлені позиції та не несе відповідальності за їх зміст

УДК 340.1

ОРГАНІЗАЦІЙНИЙ КОМІТЕТ:

- Орел Л. В.*** завідувач кафедри публічного та приватного права, д.ю.н., професор
- Хатнюк Н. С.*** професор кафедри публічного та приватного права, д.ю.н.
- Калашник О. М.*** доцент кафедри публічного та приватного права, к.ю.н.
- Удовенко Ж. В.*** доцент кафедри публічного та приватного права, к.ю.н., доцент

ВСТУПНЕ СЛОВО

Шановні учасники і гості конференції!

У сучасних умовах, насичених щоденними суспільно значущими, а інколи і тривожними подіями, зокрема, пандемією, проведення III Всеукраїнської науково-практичної конференції, присвяченої науковим розвідкам з актуальних проблем публічного та приватного права, є знаковою подією.

Проведення такого заходу у нас завжди було традиційною в квітні місяці кожного року. Не відступаючи від традицій, не втрачаючи оптимізму, ми вирішили провести конференцію у режимі онлайн, оскільки відповідально виконуємо взяті на себе зобов'язання. Трансляція телеконференції відбулася з використанням однієї з інформаційних технологій програми Meet.

Про актуальність і практичну значущість конференції і проблем, які на ній обговорювалися в ефірі, свідчить той факт, що в роботі конференції прийняли участь представники Київського університету ім. Бориса Грінченка, Національного університету «Одеська юридична академія», Національного університету «Києво-Могилянська академія», університету Короля Данила, університету державної фіскальної служби України та інші.

Виявилась можливість обмінятися думками з приводу актуальних проблем і висловити пропозиції щодо удосконалення правових механізмів. Очевидно, що вирішення більшості важливих і складних питань можна вирішити лише дискусійно.

Бажаю учасникам конференції активної та плідної роботи!

*Декан факультету права та міжнародних відносин Київського університету ім. Бориса Грінченка, доктор юридичних наук, професор
І. А. Грицяк*

ЗМІСТ

Бідюкова А. О. <i>Електронна біржова діяльність в Україні</i>	8
Бідюкова А. О. <i>Протеక్షіонізм: рішення чи проблема?</i>	12
Бідюкова А. О. <i>Сучасні тенденції ліцензування підприємницької діяльності в Україні</i>	16
Бабій А.Ю. <i>Доктринальні підходи до визначення поняття «екстремізм»</i>	22
Байталюк О. М. <i>Правове регулювання мови та спілкування осіб з особливими потребами</i>	27
Баклан О. В. <i>Про визначення сутності поняття «державне управління економікою»</i>	34
Вітюк А. М. <i>Правові засади функціонування податкової системи Швеції</i>	37
Вітюк А. М. <i>Захист прав споживачів житлово-комунальних послуг</i>	46
Гонзолевська Д. В. <i>Зарубіжний досвід Великобританії: місцеві податки і збори</i>	49
Гримак Е. Т. <i>Проблематика спадкування корпоративних прав та часток у статутному капіталі</i>	53
Гуц Н. Г. <i>Статус юридичної особи профспілкових організацій в Україні</i>	63
Давидюк К. <i>Проблеми набуття та припинення права власності на землю в Україні</i>	65
Донець Є.О. <i>Особливості правового регулювання конкуренції в Україні</i>	69

Доценко А. О. <i>Теоретичні особливості соціально-правового захисту дітей</i>	73
Дуброва Ю. В. <i>Види заповітів: характеристика та особливості оформлення</i>	76
Зуб К. Ю. <i>Проблеми ідентифікації суб'єктів підприємницької діяльності</i>	79
Івашкевич А. А. <i>Надання житлово-комунальних послуг під час карантину: обов'язки населення та гарантії держави</i>	90
Кітнік В. М. <i>Співвідношення ділової репутації та гудвілу юридичної особи</i>	93
Лещенко Л. П. <i>Удавані та фіктивні умови господарського договору як підстава визнання його недійсним</i>	98
Логойда Я. В. <i>Порівняльний аналіз аутсорсингу та аутстафінгу: переваги та недоліки</i>	104
Музика В. П. <i>Тяжкі обставини та несправедливі умови господарського договору як підстава визнання його недійсним</i>	111
Назарець В. П. <i>Місцеві податки і збори: зарубіжний досвід Канади</i>	126
Насирова В. В. <i>Виконання ухвали про забезпечення позову шляхом накладення арешту на майно, постановленої згідно з ЦПК України</i>	131
Насирова В. В. <i>Татування як об'єкт права інтелектуальної власності</i>	137
Обловацька Н. О. <i>Функціональні принципи адвокатури</i>	140
Охременко В. О. <i>Щодо правонаступництва у житлово-комунальних правовідносинах</i> ...	143
Павловська Я. П. <i>Поняття, види та порядок справляння місцевих податків та зборів: зарубіжний досвід Польщі</i>	147

Паламарчук І. В. <i>Щодо особливостей та видів публічного правонаступництва</i>	155
Пентіло Д. В. <i>Проблематика визначення поняття бренду. Бренд як об'єкт інтелектуальної власності</i>	159
Примаченко К. В. <i>Особливості організації місцевого самоврядування в місті Києві</i>	162
Сергієнко Н. А. <i>Деякі питання виконання зобов'язань в умовах карантину</i>	167
Скакун Н. В. <i>Розвиток та особливості запровадження діяльності медіаторів в Україні</i>	171
Солонович А. А. <i>Реформування місцевого оподаткування в Україні: досвід Італії</i>	176
Удовенко Ж. В., Заєць В. І. <i>Невтручання в особисте та сімейне життя під час судового розгляду</i>	181
Хатнюк Н. С. <i>Актуальні питання запровадження нових місцевих податків та зборів: правовий аспект</i>	185
Чоборяк Х. В. <i>Обмежувальні заходи. заборона перебувати в місці спільного проживання з особою, яка постраждала від домашнього насильства</i>	193
Яковлєва В. Є. <i>Перспективи впровадження інституту медіації в Україні</i>	201

Бідюкова А. О., студентка IV курсу Факультету права та міжнародних відносин Київського університету імені Бориса Грінченко

Науковий керівник:

Калашник О. М., доцент кафедри публічного та приватного права Факультету права та міжнародних відносин Київського університету імені Бориса Грінченко, к.ю.н.

ЕЛЕКТРОННА БІРЖОВА ДІЯЛЬНІСТЬ В УКРАЇНІ

Актуальність обраної теми зумовлюється місцем бірж в інфраструктурі сучасної ринкової економіки. Завдяки законодавчому закріпленню бірж відбувається самоліквідація тіньових аспектів реалізації товарів сільськогосподарської, промислової сфер. Велике виробництва, попит в аграрній сфері, зокрема, в Україні спричиняє потребу в дієвих механізмах біржової діяльності.

З XIV століття «біржа» застосовується для ідентифікації організованого центру торгівлі продукцією, цінними паперами та ін. [1]. Грунтуючи думку на цивільному та господарському законодавстві, маємо змогу сказати, що біржа є формою непідприємницького товариства, яке створюється не заради прибутку. Наразі в законодавстві детермінована біржа як спеціальне організаційно-правове об'єднання юридичних і фізичних осіб, яке забезпечує відповідними способами обіг цінних паперів (фондова біржа), торгівлю товарами (товарна біржа).

Взагалі українські біржі були здебільшого товарними (така продукція, як хліб, вовна, яйця, лісоматеріали, олія, худоба, тощо). Зараз постає проблема створення єдиної біржової системи України, для якої треба оптимізувати кількість бірж, забезпечити ефективний механізм регулювання, який би заохочував розвинути цю сферу у нашій державі, що не можливо без державної та громадської ініціативи. Також на думку експертів, з якими ми згодні, треба

покращити систему моніторингу біржового ринку, висвітлювати не тільки поточні, а й прогнозовані ціни [2].

Проблемами біржової діяльності, на сьогодні, науковці виділяють: позабіржовий ринок, на якому здійснюються більшість торгових операцій, що спричиняє низька ліквідність, непрозорість ціноутворення, закритість інформаційних відомостей емітентів (юридичні особи, що залучають інвестиційні кошти); низька ліквідність організованого біржового ринку, що знижує рівень інвестиційної роботи в цій сфері; непрацюючий механізм забезпечення захисту інвесторів, акціонерів, що проявляються у формі неможливості впливати на їхню діяльність, а також у неправових проявах щодо виплати дивідендів фізичним особам; значна кількість законодавчої бази не відповідає міжнародним стандартам, що мають відповідати прозорості ринку (вільний доступ до відомостей); відсутність пільг для інвесторів, подвійне оподаткування дивідендів, плата за реєстрацію цінних паперів, ліцензійні процедури, що разом провокує обмеження зі сторони державного регулювання та ін. [3, 4].

Сучасний етап розвитку біржової торгівлі починається, на думку багатьох вчених, з 1990 року, коли почався процес відкриття товарних бірж. Станом на 1991 рік нараховувалося вже 44 товарних біржі. Сучасна біржова сфера складається з першопроходьця США, який має 84% загального обсягу світової біржової торгівлі, Великобританії – 8%, Японії – 6%, інших держав – 2%.

Світовий досвід показує, що біржі найбільш розвинуті у великих ділових центрах держав. Українська біржова діяльність реалізується у кожній територіальній одиниці, але найбільша частка угод здійснюється в Києві, Полтавській, Київській та Дніпропетровській областях [2].

Із впливом комп'ютерних технологій електронна форма певних видів діяльності, у тому числі і біржової, є не просто оптимізацією, а й кроком вперед до ліквідації бюрократичної складової апарату. Комп'ютеризація біржової торгівлі не є викликом сучасності, а є допомогою демократизувати торгівлю, бо тепер для участі не треба бути брокером, щоб здійснювати продаж/купівлю певної продукції, у тому числі, це допоможе стерти кордони між біржею та

іншими видами оптових майданчиків, що створить підвалини для побудови єдиного ринку.

Практика біржової сфери дає змогу стверджувати, що вона наразі функціонує у двох видах: закритому та відкритому, де остання являє собою електронну торгівлю через Інтернет, задля здійснення біржових операцій [5]. Закрита торгова система складається із відповідної системи, де клієнти через посередництво (брокерство) отримують доступ до торгівлі.

Електронна реформа біржової сфери є наслідком ринкової трансформації сучасної економічної системи. Електронна біржа – це певна організаційно-торгова система закритого типу, в якій відбувається автоматичне укладення, виконання торгівельних договорів, контрактів тощо. За допомогою такої технічної оптимізації біржі можуть здійснити більше торгових домовленостей з меншими витратами для клієнтів. Наразі, світовий біржовий ринок є електронною системою, здебільшого, що зумовлюється поступовою глобалізацією економічних процесів.

Завдяки інтернет-трейдингу в Україні діє платформа «Prozorro», яка пов'язана з біржовою сферою [5, 6]. Основні напрямки цієї платформи пов'язані з організацією та проведенням біржових та відкритих торгів (аукціонів), реєстрацією внутрішніх та зовнішньоекономічних контрактів на експорт с/г продукції, проведенням маркетингових досліджень, наданням послуг з організації, проведення тендерів, конкурсів, а також послуг ліцитатора для проведення біржових та відкритих торгів, проведенням незалежної оцінки майна та експортно-грошової оцінки земельних ділянок.

Електронна форма біржового функціонування має такі переваги, як: економія витрат для клієнтів, можлива наявність вибору найкращої запропонованої пропозиції для клієнтів, в певних випадках, анонімність торгівлі (задля здійснення прогнозованої стратегії брокерами), наявна можливість одночасного здійснення біржового функціонування на різних платформах брокерами, полегшення пошуку бірж та залучення нових клієнтів брокерськими конторами внаслідок цілодобової роботи системи, автоматизована система створює засади для ефективної продукції.

Список використаних джерел:

1. Біржова діяльність : опорний конспект лекцій [Електронний ресурс] / укладачі А. М. Одарченко, К. В. Сподар, О. О. Лісніченко. – Електрон. дані. – Х. : ХДУХТ, 2017. – 1 електрон. опт. диск (CD-ROM); 12 см. – Назва з тит. екрана.
2. Кубрак Н.Р., Ткач С.М., Урбан І.Р. Біржовий ринок України та перспективи розвитку / Н.Р. Кубрак, С.М. Ткач, І.Р. Урбан // Науковий вісник ЛНУВМБТ імені С.З. Гжицького. – №2 (69). – 2016. – с. 84-86
3. Недосвітій А.С. Проблеми біржової діяльності в Україні та шляхи їх вирішення / А.С. Недосвітій [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.confcontact.com/2017-ekonomika-i-menedzhment/4_nedosvitiy.htm
4. Пластун О.Л. Проблеми біржової діяльності в Україні та варіанти їх вирішення / О.Л. Пластун // Проблеми і перспективи розвитку банківської системи України. – № 37. – 2013. – с. 134-139
5. Січко Л.О. Історико-правові умови становлення та розвитку господарського статусу фондових біржі в Україні / Л.О. Січко // Науковий вісник публічного та приватного права. – №4. – 2016. – с. 46-50
6. Солодкий М.О. Розвиток світової електронної біржової торгівлі / М.О. Солодкий // Економічна наука. – №10. – 2010. – с. 33-34

Бідюкова А. О., студентка IV курсу Факультету права та міжнародних відносин Київського університету імені Бориса Грінченко

Науковий керівник:

Калашник О. М., доцент кафедри публічного та приватного права Факультету права та міжнародних відносин Київського університету імені Бориса Грінченко, к.ю.н.

ПРОТЕКЦІОНІЗМ: РІШЕННЯ ЧИ ПРОБЛЕМА?

Сьогодення диктує нам свої вимоги, через те, що Україна знаходиться на шляху побудови сильної ринкової економіки в умовах капіталізму, тож має спрямовувати свою політику не тільки на захист та заохочення власного виробника, а й створювати рівні засади, де учасники мали б бажання ввозити в Україну товари. Вектор державного регулювання має йти у відповідності до європейських цінностей, бо з 2014 року ми прямуємо до правової соціальної європейської держави.

Актуальність обраної теми зумовлюється наявною ситуацією у країні, коли постає нагальна потреба залучати інвестиції, ліквідувати тіньові операції та забезпечити дієвий державний механізм щодо захисту суб'єктів господарювання на ринку.

Протекціонізм є предметом наукових досліджень багатьох науковців до яких можна віднести таких: Бабміндра Д.І., Коваленко І.О., Сіденко В.Д., Міразізян Е.М., Дем'янюк О., Зінатулліна Г.Р., Черногуз Л.П., Лазанська Т.І. та ін.

Спочатку розглянемо поняття, яке не визначено у законодавстві. Так, в антимонопольному праві «протекціонізм» походить від лат. *protectio* – захист, прикриття.

Глумачний словник 70-х років ХХ століття дає нам таку інтерпретацію «протекціонізму» як економічна політика буржуазних держав, спрямована на захист національної промисловості й сільського господарства від іноземної

конкуренції, а також на завоювання зовнішніх ринків, знаряддям якої є митна політика. Вважаємо, що цей вислів не в повній мірі трактує вказане поняття.

На нашу думку, під впливом робіт Лазанської Т.І. «протекціонізм» - це політика держави у сфері економічних відносин, що виражається у системі державно-правових заходів щодо підтримки й захисту національного виробництва від іноземної конкуренції як на внутрішньому, так і на зовнішньому рівнях [4, 6].

Вперше з'являється така політика за доби первісного капіталістичного будівництва у період з XVI-XVIII ст. в Європі [4]. Із історичного аналізу, можна сказати, що з давніх часів ця політика здійснювалася за допомогою митних тарифів, а також нетарифних інструментів регулювання, таким чином, митна політика держави є безпосереднім проявом контролю внутрішнього ринку [5].

«Митний тариф» як поняття не визначено в Митному кодексі України, але в Законі України «Про митний тариф» міститься тлумачення, за яким митним тарифом є невід'ємна частина вищезазначеного закону, яка містить перелік ставок загальнодержавного податку – ввізного мита на товари, що ввозяться на митну територію України і систематизовані згідно з Українською класифікацією товарів зовнішньоекономічної діяльності (УКТЗЕД), складеною на основі Гармонізованої системи опису та кодування товарів (стаття 1) [8].

Заходи нетарифного регулювання є адміністративними методами державного регулювання зовнішньої економічної діяльності, які мають такі форми, як: ліцензування, квотування, реєстрація, сертифікація, патент, тощо. Податковий кодекс України визначив вичерпний перелік таких інструментів регулювання митної сфери (стаття 14.1.61): ліцензування і квотування зовнішньоекономічних операцій; застосування спеціальних заходів щодо імпорту товарів в Україну; процедура реєстрації зовнішньоекономічних контрактів; процедура видачі ліцензій на право імпорту, експорту - спирту, алкогольних напоїв та тютюнових виробів; дозвільна система служби експортного контролю; сертифікація товарів, що ввозяться в Україну; дозвільна система органів державної влади, що здійснюють санітарно-епідеміологічний, ветеринарний, фітосанітарний, екологічний та інші види контролю; реєстрація

лікарських засобів, виробів медичного призначення, імунобіологічних препаратів, харчових добавок; застосування державного пробірної контролю [7].

Ввізне мито, як і вивізне, встановлюється виключно законодавчим органом – ВРУ шляхом прийняття законів України. У свою чергу, Україна є членом СОТ (світової організації торгівлі), тож вона має лібералізувати ринок задля забезпечення дієвої торгової діяльності на міжнародній арені.

Науковці розділилися з приводу цього на дві позиції. Перші вбачають у захисті національного виробника - вирішення проблем кризового характеру. Другі, розуміють, що протекціонізм - це лише затягнення вирішення внутрішніх проблем на ринку.

Найголовнішими аргументами захисників протекціонізму є нагальна необхідність державного захисту своїх галузей промисловості, що перебувають у стадії становлення, створення для них більш сприятливих умов порівняно з тими, в яких опинилися імпортери аналогічних товарів, потреба забезпечувати зайнятість населення, яка зменшується через завезення дешевих товарів із-за кордону, необхідність забезпечити економічну безпеку країни в періоди міжнародної кризи; захист молодих галузей; запобігання залежності від імпорту [1,2,3].

Проти протекціонізму відносять такі аргументи: протекціонізм руйнує стимули, створені іноземною конкуренцією; перешкоджає взаємовигідному міжнародному поділу праці; не вирішує проблему зайнятості (підвищення торгових бар'єрів веде за собою зниження ефективності виробництва та якості вітчизняної продукції); ніколи не розповсюджується на всі галузі, тому що держава не має ресурсів, захист одних галузей негативно впливає на галузі, які могли б розвиватися, проте не розвиваються; не стимулює технологічний прогрес у захищених галузях; запровадження іншими країнами аналогічних обмежень [1,5].

Проте, вважаємо, що на сьогодні, протекціонізм є дієвим засобом державного впливу на сферу економічних відносин.

Список використаних джерел:

1. Бабміндра Д.І., Коваленко І.О., Сіденко В.Д., Міразіян Е.М. Економічний протекціонізм у регулюванні товарного обміну в торговельній системі / Д.І. Бабміндра, І.О. Коваленко, В.Д. Сіденко, Е.М. Міразіян // Вісник Запорізького національного університету. – 2016. – №4 (32). – с. 79-85
2. Дем'янюк О. Митний тариф як регулятор зовнішньої торгівлі держави / О. Дем'янюк // Економічний аналіз. – 2012. – №10 (2). – с. 210-214
3. Зінатулліна Г.Р., Черногуз Л.П. Застосування методів протекціонізму в Україні [Електронний ресурс] . – Режим доступу: <http://ap.uu.edu.ua/article/188>
4. Лазанська Т.І. Протекціонізм / Т.І. Лазанська [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.history.org.ua/?termin=Proteksionizm>
5. Махінова А. Світ за доби протекціонізму: що дасть Україні нова система торговельного захисту / А. Махінова // Європейська правда. – 2018 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://www.eurointegration.com.ua/experts/2018/03/6/7078371/>
6. Словник української мови: академічний тлумачний словник (1970-1980) [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://sum.in.ua/s/proteksionizm>
7. Податковий кодекс України : Закон України від 2 грудня 2010 року №2755-VI / Відомості Верховної Ради України. – 2011. – №13-14, №15-16, №17. – ст. 112
8. Про митний тариф : Закон України від 19 вересня 2013 року №584-VII / Відомості Верховної Ради України. – 2014. – №20-21. – ст. 740

Бідюкова А. О., студентка IV курсу
Факультету права та міжнародних
відносин Київського університету імені
Бориса Грінченка

Науковий керівник:

Хатнюк Н. С., професор кафедри
публічного та приватного права
Факультету права та міжнародних
відносин Київського університету імені
Бориса Грінченка, д.ю.н., доцент

СУЧАСНІ ТЕНДЕНЦІЇ ЛІЦЕНЗУВАННЯ ПІДПРИЄМНИЦЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ В УКРАЇНІ

Актуальність обраної теми зумовлюється внутрішньою політикою держави щодо регулювання підприємницької сфери, яка є одним з підвалин економічного балансу країни. Ліцензування, патентування, а також державна реєстрація являють собою засоби державного контролю певної сфери для захисту споживачів результатів підприємницької діяльності: товарів чи послуг.

Детермінація поняття «ліцензування» задекларована на законодавчому рівні в Господарському кодексі України (стаття 14), Законі України «Про ліцензування видів господарської діяльності», де зазначається пунктом 6 частиною 1 статтею 1, що ліцензування – засіб державного регулювання провадження видів господарської діяльності, що підлягають ліцензуванню, спрямований на забезпечення реалізації єдиної державної політики у сфері ліцензування, захист економічних і соціальних інтересів держави, суспільства та окремих споживачів [1, 6].

Поняття «патентування», на нашу думку, ґрунтуючись на статті 14 Господарського кодексу України, представляє певний державний засіб затвердження/підтвердження права суб'єкта господарювання задля реалізації легальної підприємницької діяльності [1].

До 2011 року порядок патентування фундаментувався на Законі України «Про патентування деяких видів підприємницької діяльності», прийнятого ще в ХХ столітті (1996 рік), поки не були внесені зміни до Податкового кодексу

України. Внаслідок подальшого реформування податкової сфери торгові патенти були скасовані в 2015 році, таким чином торгові патенти з 1 січня 2015 року отримати було неможливо, але відповідальність за порушення порядку отримання та використання суб'єкти господарювання несли у порядку, визначеному до 1 січня 2015 року [7].

Треба зазначити, що торговий патент не був правом суб'єкта господарювання на інтелектуальну власність, а лише підтверджував право суб'єкта підприємницької діяльності на реалізацію видів цієї діяльності. Патент видавався за плату суб'єктам підприємницької діяльності державними податковими (фіскальними) органами по місцю розташування цих суб'єктів або їхніх підрозділів [3, 11]. Станом на 2019 рік торгові патенти скасовані, але зміни так і не внесені до частини 4 статті 14 Господарського кодексу України, яка декларує сфери, де може здійснюватися патентування підприємницької діяльності суб'єктів господарювання [1].

Скасування його як засобу державного підтвердження цієї діяльності стало оптимізацією для бізнесу. Можна сказати, що патент як засіб регулювання малого бізнесу зжив себе, бо створював більше перепон для розвитку торгівлі, ніж сприяв розвитку ринкової економіки.

Виходячи з конституційного права кожного на здійснення підприємницької діяльності визначаються правові засади ліцензування. Ліцензування наразі є дійсним засобом державного регулювання у сфері господарювання.

Ліцензія видається органами виконавчої влади ліцензіату (суб'єкту господарювання – юридична особа, фізична особа-підприємець, який одержав ліцензію на провадження господарської діяльності) за умови відповідності і дотримання законодавства задля реалізації права займатися підприємницької діяльності [3, 11].

Запровадження ліцензування відбулося ще за часи становлення незалежної України, коли був прийнятий Закон України «Про підприємництво» в 1991 році [8]. На нашу думку, певне державне регулювання торгівлі має бути, бо має на меті стимулювати малий бізнес, захищаючи права споживачів, що

визначені в Законі України «Про захист прав споживачів», який паралельно був прийнятий з вищезазначеним законом у 1991 році.

Ліцензування має на меті захист економічних та інших інтересів держави, її громадян шляхом встановлення з боку державних органів виконавчої влади умов і правил провадження певних видів підприємницької діяльності. На противагу патентам ліцензія не обмежує саму торгову діяльність, а створює основу для взаємовигідного зв'язку держави та суб'єктів підприємницької діяльності.

Відповідно до частини 3 статті 91 Цивільного кодексу України: юридична особа може здійснювати окремі види діяльності, перелік яких встановлюється законом, після одержання нею спеціального дозволу (ліцензії) [10]. Тож ліцензія має надавати ліцензіату право на здійснення певної підприємницької діяльності, яка підлягає обмеженню зі сторони закону, вона надається органом виконавчої влади за дотриманням відповідних ліцензійних умов, що визначені в Законі України «Про ліцензування видів господарської діяльності» (далі – Закон України) [6].

Ліцензування в законодавчому аспекті регулюється Законом України «Про ліцензування видів господарської діяльності», який був прийнятий в березні 2015 року [6]. До переліку видів господарської діяльності, що підлягає ліцензуванню відповідно до статті 7 Закону України відносять підприємницьку справу, яка входить у вичерпний перелік 33 сфер, що потребують ліцензії [6].

Станом на 2019 рік процедура оформлення та подання документів до органів ліцензування регулюється статтею 10 Закону України. Відповідно до статті 3 Закону України «Про підприємництво» визначено перелік сфер, що підлягають обмеженню з боку держави для захисту конституційних засад, тож для початку підприємницької діяльності в сферах, що пов'язані з виробництвом бензинів, біоетанолу, охороною окремих особливо важливих об'єктів права державної власності [8]. Згідно зі статтею 7 Закону України, ліцензуванню підлягають такі сфери господарської діяльності, як:

– банківська справа, що пов'язана з наданням фінансових послуг та іншою діяльністю (орган надання ліцензій – Національний банк України);

– надання фінансових послуг, за винятком професійної діяльності на ринку цінних паперів (відповідно до Закону України «Про фінансові послуги та державне регулювання ринків фінансових послуг» потребують ліцензії, яку має видавати Національна комісія, що здійснює державне регулювання у сфері ринків фінансових послуг (за погодженням КМ України встановлює розмір плати за видачу ліцензій), фінансові установи страхової діяльності, діяльності з надання послуг накопичувального пенсійного забезпечення, надання фінансових кредитів за рахунок залучення коштів, діяльність з надання будь-яких фінансових послуг, які передбачають залучення фінансових активів від фізичних осіб) [9];

– професійна діяльність на ринку цінних паперів, яка регулюється Законом України «Про державне регулювання ринку цінних паперів в Україні» (надається ліцензія Національною комісією з цінних паперів та фондового ринку згідно зі статтею 4 Закону України «Про державне регулювання ринку цінних паперів в Україні» на такі види діяльності, як брокерська, дилерська, андеррайтинг, діяльність з управління цінними паперами, діяльність з управління активами, діяльність з управління іпотечним покриттям, депозитарна діяльність депозитарної установи, діяльність із зберігання активів інститутів спільного інвестування, діяльність із зберігання активів пенсійних фондів, діяльність з організації торгівлі на фінансовому ринку та клірингова діяльність)[4];

– діяльність у сфері телекомунікацій, що також регулюється ще одним нормативно-правовим актом «Про телекомунікації» (надається дозвіл на зайняття цією діяльністю Національна комісія, що здійснює державне регулювання у сфері зв'язку та інформатизації);

– будівництво об'єктів з врахуванням специфіки відповідно до Закону України «Про архітектурну діяльність», виробництво вибухових матеріалів промислового призначення, виробництво та ремонт вогнепальної зброї, надання послуг і виконання робіт протипожежного призначення,

виробництво особливо небезпечних хімічних речовин, - ці сфери ліцензуються за порядком, визначеним Кабінетом Міністрів України[6].

Також до сфер, що потребують ліцензії відносять: медичну практику, діяльність банків пуповинної крові, інших тканин/клітин людини, ветеринарну практику у тому числі виготовлення ветеринарних препаратів, випуск та проведення лотерей, турсервісну діяльність, посередництво у працевлаштуванні за кордоном, промисловий вилов водних біоресурсів (за межами Міністерства юстиції України), культивування рослин, перевезення пасажирів, небезпечних вантажів, зовнішньоекономічну діяльність (згідно з статтею 16 Закону України «Про зовнішньоекономічну діяльність»), транспортування нафти, нафтопродуктів, природного газу, централізоване водопостачання, охоронну діяльність, перероблення побутових відходів та їх захоронення та діяльність, що пов'язана з розробленням, виготовленням, постачанням спеціальних технічних засобів для зняття інформації з каналів зв'язку та інших технічних засобів негласного отримання інформації[5, 6].

Отже, отримати ліцензію може кожен громадян України або інших держав, якщо він не обмежений законом у правоздатності, дієздатності (відповідно до Конституції України, де в статті 26 вказано, що іноземці та особи без громадянства, що перебувають в Україні на законних підставах, мають користуватися тими самими правами, обов'язками, що і громадяни України), юридичні особи всіх форм власності, які відповідають ліцензійним умовам (вимоги правові, майнові, технологічні та організаційно-фахові), що визначені в Законі України [2, 6].

Сама процедура складається зі звернення суб'єкта господарювання до органів ліцензування із заявою про видачу ліцензії (до органів ліцензування відносять органи виконавчої влади у разі здійснення підприємницької діяльності на всій території держави, місцевий орган виконавчої влади, якщо господарська діяльність здійснюється на території адміністративно-територіальної одиниці), наступним кроком є розгляд заяви та прийняття її уповноваженим органом або відмова, видача ліцензії у разі задоволення заяви для отримання статусу ліцензіата.

Таким чином, ліцензування є дієвим засобом, на нашу думку, державного контролю за захистом державно-конституційних засад та прав населення щодо тих сфер підприємницької діяльності, що підлягають обмеженню згідно з законом.

Ми можемо лише запропонувати реформувати методологічну базу ліцензій для створення єдиного електронного реєстру, щоб в подальшому оптимізувати процес подання та отримання цього документу. Наразі існує вичерпний перелік сфер отримання ліцензій, але воно не настільки розширено, як в європейських країнах, що потребує також реформування.

Список використаних джерел:

1. Господарський кодекс України: Закон України № 436-IV від 16.01.2003 р. [Електронний ресурс] // Відомості Верховної Ради України (ВВР), – 2003. – №18-22 – Режим доступу: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/436-15>
2. Конституція України, прийнята на п'ятій сесії Верховної Ради України 28 червня 1996 р. [Електронний ресурс] // Відомості Верховної Ради України. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/254к/96-вр> господарський кодекс
3. Ліцензування і патентування [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://dtkt.com.ua/debet/ukr/2000/22/22pr9.html>
4. Про державне регулювання ринку цінних паперів в Україні : Закон України від 30 жовтня 1996 № 448/96-ВР // Відомості Верховної Ради. – 2018. – ст. 292
5. Про зовнішньоекономічну діяльність : Закон України від 16 квітня 1991 №959-ХІІ // Відомості Верховної Ради. – 2019. – ст. 377
6. Про ліцензування видів господарської діяльності : Закон України від 17 листопада 2019 № 23 // Відомості Верховної Ради України. – 2015. – ст.158
7. Про патентування деяких видів підприємницької діяльності : Закон України від 23 березня 1996 № 98/96-ВР / втратив чинність з 1 січня 2011 року // Відомості Верховної Ради. – 2011. – ст. 112
8. Про підприємництво : Закон України від 7 лютого 1991 №698-ХІІ // Відомості Верховної Ради. – 2015. – ст. 133

9. Про фінансові послуги та державне регулювання ринків фінансових послуг : Закон України від 12 липня 2001 №2664-III // Відомості Верховної Ради. – 2019. – ст. 1

10. Цивільний кодекс України від 16.01.2003 р. № 435-IV// Відомості Верховної Ради України. – 2003. – № 40-44 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/435-15>

11. Щодо ліцензування та патентування певних видів господарської діяльності : Лист Державного комітету України з питань регуляторної політики та підприємства. – 2009. – № 504 [Електронний ресурс]. – <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v0504563-09>

Бабій А.Ю., асистент кафедри кримінальної юстиції Чернівецького юридичного інституту Національного університету «Одеська юридична академія»

ДОКТРИНАЛЬНІ ПІДХОДИ ДО ВИЗНАЧЕННЯ ПОНЯТТЯ «ЕКСТРЕМІЗМ»

Ефективність протидії тому чи іншому негативному явищу в значній мірі залежить від правильного розуміння його сутності. Належна протидія екстремізму вимагає вироблення передусім поняття екстремізму, яке відповідатиме сучасним реаліям і потребам.

Явище екстремізму досліджується істориками філософами, соціологами, психологами, політологами та юристами. Немає сумнівів у тому, що при визначенні поняття екстремізму та його ознак слід враховувати досягнення як юридичної науки, так і інших наук. Поняття походить від лат. «extremitas», тобто крайність і, відповідно, «extremus» – крайній [1, с. 23]. У тлумачному словнику російської мови С.І. Ожегова вказується, що екстремізм – це прихильність до крайніх поглядів та заходів (зазвичай у політиці) [2, с. 833]. У Великому енциклопедичному словнику під екстремізмом розуміється прихильність до крайніх радикальних поглядів та ідей, досягнення яких

здійснюється з використанням нелегітимних, насильницьких засобів та методів [3, с. 1395].

Сьогодні екстремізм в різних формах його проявів увійшов в різні сфери життя суспільства, що викликало необхідність дати йому правову оцінку в законодавстві. Однак неодноразові спроби розкрити сутнісні особливості екстремізму з позиції права викликають суперечки серед юристів про можливість правової оцінки цього явища в принципі [4, с. 134-135]. Як вказують С.Я. Лихова та Ю.В. Лобода, прояви екстремізму, навіть незначні – це вже серйозна проблема для будь-якої держави, тому боротьба з цим явищем повинна стати завданням номер один для нашої країни [5, с. 182].

Законодавство України не містить поняття «екстремізм» та похідних від нього понять. Підхід до визначення кола екстремістських передусім залежить від визначення поняття «екстремізм». Як зазначає В.І. Бояров, створення криміналістичної методики розслідування екстремістської діяльності стримується через відсутність законодавчого визначення екстремізму, екстремістської діяльності, екстремістської організації [6, с. 211]. Аналіз дефініцій екстремізму, наявних в доктрині, дозволяє констатувати відсутність єдиного підходу до його визначення. Відсутність єдиного підходу до розуміння екстремізму пов'язана, на думку І.С. Макеєвої, з різноманіттям його проявів, які значно відрізняються між собою [7, с. 24].

На думку А.Г. Хлебушкіна, через поліваріативність цього явища всі «універсальні» поняття екстремізму завжди будуть містити недоліки через те, що формулюються з переліку ознак, кожна з яких має свою пріоритетність в різних науках (соціології, політології, психології, юридичній науці) [8, с. 32]. Дослідження феномену екстремізму проводяться в рамках різних наукових напрямків, що призводить до розгляду в досліджуваному об'єкті різноманітних аспектів, які становлять інтерес для конкретних дисциплін. Фрагментарне знання про екстремізм, отримане при дослідженні лише одного аспекту, не може привести до вироблення адекватної системи протидії йому [9, с. 276]. Виходячи з психолого-політичної сутності екстремізму, Є.П. Сергун схиляється до того, що досліджуване явище може розглядатися в кримінальному праві

тільки в якості спеціального (екстремістського) мотиву злочинів [10, с. 14]. Наведений підхід вченого не виправдано обмежує розуміння цього явища.

На думку С.О. Боголюбова, поняття екстремізму узагальнює всі небажані і небезпечні для держави дії, є публіцистичним і його відсутність у вітчизняному та зарубіжному законодавстві абсолютно виправдана [11, с. 97]. Аналогічної позиції дотримується відомий кримінолог В.В. Лунєєв, який вважає, що поняття «екстремізм» в праві зустрічається для опису особливостей того чи іншого злочинного діяння; в жодному з європейських кодексів воно не використовується [12, с. 231].

У 2003 році на засіданні Парламентської асамблеї Ради Європи екстремізм був визначений як «форма політичної діяльності, яка явно або непомітно заперечує принципи парламентської демократії та заснована на ідеології та практиці нетерпимості, відчуження, ксенофобії, антисемітизму та ультра націоналізму» [13]. Російська Федерація, Республіка Казахстан, Китайська Народна Республіка, Киргизька Республіка та Республіка Таджикистан уклали Шанхайську конвенцію «Про боротьбу з тероризмом, сепаратизмом і екстремізмом» 2001 р., в якій зазначається, що «екстремізм – це діяння, яке спрямоване на захоплення влади або її утримання насильницькими методами, на зміну конституційного ладу держави за допомогою насильства, а так само насильницьке посягання на громадську безпеку, в тому числі організація у вищевказаних цілях незаконних збройних формувань або участь у них, і переслідуються в кримінальному порядку відповідно до національного законодавства Сторін» (п. 1 ст. 1) [14]. Надто розмите та абстрактне визначення екстремізму містить Конвенція Шанхайської організації співпраці з протидії екстремізму 2017 р.: це ідеологія та практика, спрямовані на вирішення політичних, соціальних, расових, національних і релігійних конфліктів шляхом насильницьких та інших антиконституційних дій (п. 1 ст. 2) [15].

Аналіз доктринальних джерел свідчить про те, що поширеним є підхід відповідно до якого визнається політична природа даного явища. Непереконливою, на думку В.О. Петряніна, видається ознака, що встановлює єдину мету екстремізму – політичну. Вона може бути домінуючою, але при

цьому необхідно враховувати сучасні тенденції розвитку екстремізму, в яких знаходять своє відображення такі цілі, як соціальні, релігійні та економічні [4, с. 137-138].

Ототожнювати екстремізм виключно з вчиненням насильницьких злочинів не зовсім правильно, тому що це не відображає усієї суті і масштабів сучасного екстремізму [4, с. 143-144; 16, с. 24].

Вітчизняний дослідник В.І. Тимошенко визначає наступні ознаки екстремізму: крайність, категоричність, безапеляційність в теорії і на практиці, подання власної позиції як єдино правильної, прагнення досягнути бажаного будь-якими способами, у тому числі й шляхом насильства, яке виправдовується на ідеологічному рівні [17, с. 25].

О.В. Петрянін наводить узагальнюючий перелік ознак досліджуваного явища, які, на нашу думку, у достатній мірі відображають сутність сучасного екстремізму. Найбільш характерна ознака екстремізму – його надмірна політизованість. Друга ознака повинна відображати вичерпний перелік сфер, на які спрямовані екстремістські посягання [4, с. 151]. На наш погляд, це передусім основи національної безпеки України, конституційні права і свободи громадян, громадська безпека, громадський порядок та моральність, а також мир, безпека людства та міжнародний правопорядок. Третя ознака включає в себе мотивацію скоєння злочину. В якості такої повинні розглядатися політична, ідеологічна, расова, національна та релігійна мотивації [4, с. 151]. Четверта ознака: екстремізм – це виключно злочинна діяльність [4, с. 152].

Отже, наведені в літературі доктринальні визначення поняття «екстремізм» надто абстрактні та вимагають певного уточнення та конкретизації з метою забезпечення належної протидії цьому негативному явищу. Доцільно виходити з того, що будь-які визначення екстремізму повинні містити такі формулювання, які б не дозволяли у ході правозастосування застосовувати його розширювальне тлумачення з метою необґрунтованого обмеження прав і свобод. Поняття екстремізму повинен містити спеціальний закон про протидію екстремізму, який необхідно розробити.

Список використаних джерел:

1. Сергун Е.П. Экстремизм в российском уголовном праве: дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.08. Тамбов, 2009. 235 с.
2. Ожегов С.И. Словарь русского языка. Изд. 10-е, стереотип. Под ред. Н.Ю. Шведовой. М.: Сов. энциклопедия, 1973. 847 с.
3. Большой энциклопедический словарь, 2-е изд., перераб. и доп. М.: Большая российская энциклопедия, 1998. 1456 с.
4. Петрянин А.В. Противодействие преступлениям экстремистской направленности: уголовно-правовой и криминологический аспекты: дис. д-ра юрид. наук: 12.00.08. Москва, 2014. 501 с.
5. Лихова С.Я., Лобода Ю.В. Кримінальна відповідальність за вчинення екстремістських злочинів. *Юридичний вісник. Повітряне і космічне право*. 2017. № 2. С. 182-187.
6. Бояров В.І. Деякі питання правового регулювання протидії екстремістській діяльності в Україні. *Порівняльно-аналітичне право*. 2017 № 1. С. 211-213.
7. Макеева И.С. Уголовная ответственность за преступления экстремистской направленности, посягающие на основы конституционного строя и безопасность государства: дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.08. Екатеринбург, 2017. 177 с.
8. Хлебушкин А.Г. Преступления экстремистской направленности в системе посягательств на основы конституционного строя Российской Федерации. Вопросы квалификации и судебная практика: монография / под ред. Н.А. Лопашенко. М., 2016. 192 с.
9. Плотников В.В. Экстремизм как феномен современной социальной реальности: институциональные, системные и социоструктурные факторы: дис. ... д-ра социолог. наук: 22.00.04. Краснодар, 2016. 329 с.
10. Сергун Е.П. Экстремизм в российском уголовном праве: автореферат дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.08. Тамбов, 2009. 24 с.
11. Боголюбов С.А. Нужен ли закон о противодействии политическому экстремизму? *Адвокат*. 2001. № 11. С. 96-98.

12. Лунеев В.В. Теория и история криминологии и права. Новеллы законодательного экстремизма. *Российский криминологический взгляд*. 2010. № 1. С. 231-250.
13. Об угрозе для демократии со стороны экстремистских партий и движений в Европе: Резолюция ПАСЕ от 29 сентября 2003 г. (26-е заседание) № 1344. URL:
[https://www.coe.int/t/r/parliamentary_assembly/\[russian_documents\]/\[2003\]/\[Sept_2003\]/Res%201344%20Rus.asp](https://www.coe.int/t/r/parliamentary_assembly/[russian_documents]/[2003]/[Sept_2003]/Res%201344%20Rus.asp)
14. Шанхайская конвенция о борьбе с терроризмом, сепаратизмом и экстремизмом 2001 г. URL: <http://ecrats.org/upload/iblock/2e5/1.pdf>
15. Конвенция Шанхайской организации сотрудничества по противодействию экстремизму 2017 г. URL:
[http://ecrats.org/upload/iblock/349/Конвенция%20по%20экстремизму%20\(русский\).pdf](http://ecrats.org/upload/iblock/349/Конвенция%20по%20экстремизму%20(русский).pdf)
16. Хлебушкин А.Г. Уголовно-правовая политика Российской Федерации в сфере охраны основ конституционного строя: дис. ... д-ра юрид. наук: 12.00.08. Санкт-Петербург, 2016. 480 с.
17. Тимошенко В.І. Політико-правова характеристика екстремізму. *ScienceRise. Juridical Science*. 2017. № 2. С. 21-25.

Байталюк О. М., старший викладач кафедри публічного та приватного права Факультету права та міжнародних відносин Київського університету імені Бориса Грінченка.

ПРАВОВЕ РЕГУЛЮВАННЯ МОВИ ТА СПІЛКУВАННЯ ОСІБ З ОСОБЛИВИМИ ПОТРЕБАМИ

За неофіційними даними в Україні проживає близько 3 мільйонів осіб з інвалідністю. Серед них великий відсоток становлять люди які мають особливу потребу у комунікації з оточуючими через певні вади здоров'я. Тому питання

правового регулювання мови та спілкування осіб з особливими потребами, забезпечення їх спеціальними засобами зв'язку, створення доступу до інформації, відповідними звуковими або графічними засобами є актуальним.

Серед основних видів порушення функцій організму людини, які визначаються медико-соціальною експертизою можна виділити порушення сенсорних функцій організму, а саме слуху, зору, нюху, дотику та інших видів чутливості та мовні порушення, які не обумовлені психічними розладами (порушення голосоутворення, форми мови - порушення усної, письмової, вербальної та невербальної мови) [1].

На міжнародному рівні мовні права осіб з порушенням зору та мовленням регулюються Конвенцією про права осіб з інвалідністю від 13 грудня 2006 р., Конвенцією про професійну реабілітацію та зайнятість інвалідів N 159, від 20 червня 1983 р., Декларацією про права інвалідів від 9 грудня 1975 р., Резолюцією 48/96 Генеральної Асамблеї ООН від 20 грудня 1993 року «Стандартні правила забезпечення рівних можливостей для інвалідів», від 20 грудня 1993 р.

Декларацію про права інвалідів було прийнято 9 грудня 1975 року. Термін «інвалід» означає будь-яку особу, яка не може самостійно забезпечити повністю або частково потреби нормальної особистої і / або соціального життя з нестачі, чи це вродженого чи ні, його або її фізичних або розумових здібностей.

В резолюції 48/96 Генеральної Асамблеї ООН від 20 грудня 1993 року «Стандартні правила забезпечення рівних можливостей для інвалідів», зокрема, зазначається, що інвалідам і, при необхідності, їх сім'ям і захисникам їх інтересів слід на всіх етапах надавати доступ до всієї інформації, що стосується діагнозу, прав і наявних послуг і програм. Потрібно звернути увагу на те, що таку інформацію слід подавати у формі, доступній для інвалідів, а саме, потрібно застосовуватися шрифт Брайля, фонографічні записи, великі шрифти та інші відповідні технології, з тим щоб особи з дефектами зору мали доступ до письмової інформації і документації. Точно так же слід застосовувати

відповідні технології для забезпечення доступу до звукової інформації осіб з дефектами слуху або труднощами розуміння.

Держава має подбати про те, щоб мова жестів застосовувалась для навчання глухих дітей, в їх сім'ях і громадах. слід також надавати послуги із сурдоперекладу, з тим щоб сприяти спілкуванню глухих з іншими людьми. Держави повинні спонукати засоби масової інформації, особливо телебачення, радіо і газети, забезпечувати доступність їх послуг [2].

Так Конвенція про права осіб з інвалідністю дає визначення поняттю «спілкування». Відповідно до міжнародного документу спілкування включає в себе використання мов, текстів, абетки Брайля, тактильного спілкування, великого шрифту, доступних мультимедійних засобів, так само, як і друкованих матеріалів, аудіо засобів, звичайної мови, читців, а також підсилювальних і альтернативних методів, способів та форматів спілкування, зокрема доступної інформаційно-комунікаційної технології. На відміну від спілкування «мова» (за Конвенцією) включає мовленнєві й жестові мови та інші форми немовленнєвих мов[3].

Положення зазначених міжнародних документів, щодо правового регулювання мови та спілкування осіб з особливими потребами, знайшли своє відображення в національному законодавстві України.

Так, у Законі України «Про основи соціальної захищеності осіб з інвалідністю в Україні» від 21 березня 1991 року зазначається, що підприємства, установи та організації зобов'язані створювати умови для безперешкодного доступу осіб з інвалідністю (у тому числі осіб з інвалідністю, які використовують засоби пересування та собак-поводирів) до об'єктів фізичного оточення.

Власники та виробники транспортних засобів, виробники та замовники інформації (друковані засоби масової інформації, телерадіоорганізації тощо), оператори та провайдери телекомунікацій повинні забезпечувати надання послуг і виробництво продукту з урахуванням потреб осіб з інвалідністю [4].

На об'єктах фізичного оточення і транспорті загального користування розміщуються знаки, що застосовуються в міжнародній практиці для позначення їх доступності для осіб з інвалідністю, а також інформація, що оприлюднюється, дублюється рельєфним літерно-цифровим або рельєфно-крапковим шрифтом (шрифтом Брайля).

Підприємства, організації та фізичні особи - підприємці, що здійснюють транспортне обслуговування населення, зобов'язані забезпечити спеціальне обладнання транспортних засобів, вокзалів, аеропортів та інших об'єктів, яке б дало змогу особам з інвалідністю безперешкодно користуватися їх послугами. Транспорт загального користування (залізничний, морський, річковий, автомобільний, авіаційний, а також міський електротранспорт, у тому числі метрополітен) з метою врахування обмежених можливостей осіб з інвалідністю забезпечується зовнішніми звуковими інформаторами номера і кінцевих зупинок маршруту, текстовими та звуковими системами у салоні для обов'язкового оголошення зупинок [4].

На виконання цього положення 18 лютого 1997 року було прийнято Постанову Кабінету Міністрів України «Про затвердження Правил надання послуг пасажирського автомобільного транспорту». Зокрема, Правилами передбачено позначення місць для інвалідів рельєфною піктограмою та облаштування автобусів засобами візуального та звукового інформування про найменування зупинки. Функції з надання допомоги особам з інвалідністю під час їх обслуговування на автостанціях покладаються на окремих її працівників. Співробітники, на яких покладено такі функції, проходять навчання щодо особливостей обслуговування осіб з інвалідністю [5].

Планування і забудова населених пунктів, формування мікрорайонів, проектування, будівництво і реконструкція об'єктів фізичного оточення не допускаються без пристосування для використання особами з інвалідністю. У разі якщо діючі об'єкти неможливо повністю пристосувати для потреб осіб з інвалідністю, за погодженням з громадськими організаціями осіб з інвалідністю здійснюється їх розумне пристосування з урахуванням універсального дизайну.

Необхідно звернути увагу, що нумерація поверхів, кабінетів на об'єктах фізичного оточення таком має наноситися рельєфним літерно-цифровим шрифтом [4].

Державними будівельними нормами для людей з вадами зору та слуху передбачено світлову та звукову інформативну систему у ліфтах, кнопки ліфтів мають бути облаштовані тактильними позначками, які дублюють текстову інформацію. Текстову інформацію на кнопках слід виконувати у збільшеному шрифті та контрастному відображенні кольорів. Так саме має бути передбачене голосове дублювання інформації та наявність звукового сигналізатора. На одвірках входу у ліфт на висоті 1,5 м має бути рельєфні цифри, продубльовано шрифтом Брайля, що вказують на поверх. На проти виходу з ліфта цифра з нумерацією поверху має бути контрастною зі стіною на якій вона розміщена [6].

Неможна оминати увагою реалізацію прав осіб з особливими потребами з вадами зору на інформацію у сфері торгівлі ліками. Маркування шрифтом Брайля наноситься на вторинну (зовнішню) упаковку лікарських засобів та повинно бути викладене українською та за бажанням заявника російською мовою залежно від мови маркування. Це не виключає можливості надання відомостей декількома мовами, одна з яких - мова виробника, за умови, що в тексті усіма мовами буде наведена ідентична інформація[7].

Для реалізації права на професійну (професійно-технічну), фахову передвищу та вищу освіту особами з інвалідністю заклади професійної (професійно-технічної), фахової передвищої та вищої освіти створюють їм необхідні умови для здобуття відповідної освіти. Прийом на навчання до закладів вищої та фахової передвищої освіти осіб з інвалідністю проводиться на конкурсній основі відповідно до Умов прийому на навчання до закладів вищої та фахової передвищої освіти, затверджених центральним органом виконавчої влади, що забезпечує формування державної політики у сфері освіти і науки [4].

У Переліку особливих (спеціальних) умов, що створюються для осіб з особливими освітніми потребами в пунктах проведення зовнішнього

незалежного оцінювання, для реалізації права на доступ до вищої освіти, затвердженого Наказом Міністерства освіти і науки України, Міністерства охорони здоров'я України вид 29 серпня 2016 р. (зокрема можливості доступу до складання Зовнішнього незалежного оцінювання) передбачаються створення умов для доступу до ЗНО особам з особливими потребами. Зокрема, глухі та особи з порушеннями слуху мають наступні особливі (спеціальні) умови, що створюються в пунктах проведення зовнішнього незалежного оцінювання: присутність перекладача жестової мови (перекладача-дактилолога) в аудиторії, де відбувається зовнішнє незалежне оцінювання; надання додаткового часу (до 30 хвилин) для виконання сертифікаційної роботи; виконання сертифікаційної роботи за одним із перших столів аудиторії; надання перед початком проведення зовнішнього незалежного оцінювання в аудиторії тексту промови інструктора; надання можливості використання слухового апарата, імпланта; надання в письмовій (друкованій) формі озвучених текстів до завдань сертифікаційної роботи, що спрямовані на перевірку сформованості вмінь і навичок, необхідних для розуміння мови на слух (аудіювання).

Для осіб з порушеннями зору передбачено наступне: надання у паперовому вигляді тексту, написання якого передбачено на дошці; надання можливості використання оптичного збільшувача (лупи) або електронного збільшувача (електронні збільшувачі не мають бути складовими засобів зв'язку, пристроїв обробки, збереження та передавання інформації або комуватися з такими засобами чи пристроями); надання можливості використання настільного пристрою для додаткового освітлення робочого місця (пристрої мають працювати автономно, без під'єднання до електромережі, а також не мають бути складовими засобів зв'язку, пристроїв обробки, збереження та передавання інформації); текст зошитів із завданнями сертифікаційної роботи та бланків відповідей має бути надрукований фарбою чорного кольору на білому папері з матовою поверхнею з дотриманням таких вимог до шрифтового оформлення: рублений шрифт, кегль шрифту - не менше 16, збільшення інтерліньяжу - не менше 4 пунктів, довжина рядка від 63 до 153 мм, місткість шрифту - не більше 7,7 (8,5 - для текстів на латинській графічній

основі), нормальне або широке світле пряме накреслення вічка; надання сертифікаційної роботи із завданнями, адаптованими для осіб із глибокими порушеннями зору, надрукованої рельєфно-крапковим шрифтом для написання і читання сліпими (шрифт Брайля); додатковий час для виконання сертифікаційної роботи входить до загального часу, відведеного для виконання сертифікаційної роботи; розумне пристосування процедур проведення зовнішнього незалежного оцінювання та визначення результатів зовнішнього незалежного оцінювання для осіб із глибокими порушеннями зору; надання додаткового часу (до 30 хвилин) для виконання сертифікаційної роботи [8].

Таким чином в державі створено достатньо умов для реалізації розгляд правового регулювання мовних прав, права на спілкування, а також доступу до інформації осіб з особливими потребами як під час користування громадським транспортом та будівлями так і під час реалізації інших прав, зокрема права на доступ до інформації та права на освіту.

Список використаних джерел:

1. Наказ міністерства охорони здоров'я «Про затвердження Інструкції про встановлення груп інвалідності» від 05 травня 2011 р. № 561 [Електронний ресурс] // Верховна Рада України : [офіційний веб портал]. – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1295-11>
2. Резолюція 48/96 Генеральної Асамблеї ООН від 20 грудня 1993 року «Стандартні правила забезпечення рівних можливостей для інвалідів» [Електронний ресурс] // Верховна Рада України : [офіційний веб портал]. – Режим доступу: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_306
3. Конвенція про права осіб з інвалідністю від 13 грудня 2006 р. [Електронний ресурс] // Верховна Рада України : [офіційний веб портал]. – Режим доступу: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_g71
4. Закон України «Про основи соціальної захищеності осіб з інвалідністю в Україні» від 21 березня 1991 року [Електронний ресурс] // Верховна Рада України : [офіційний веб портал]. – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/card/875-12>

5. Постанова Кабінету Міністрів України «Про затвердження Правил надання послуг пасажирського автомобільного транспорту» від 18 лютого 1997 р. N 176 [Електронний ресурс] // Верховна Рада України : [офіційний веб портал]. – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/176-97-п#Text>
6. Наказ Міністерства регіонального розвитку, будівництва та житлово-комунального господарства України від 30 листопада.2018 № 327 Про затвердження ДБН В.2.2-40:2018 Будинки і споруди. Інклюзивність будівель і споруд. Основні положення [Електронний ресурс] // Будстандарт. Сервіс документів : [офіційний веб портал]. – Режим доступу: http://online.budstandart.com/ua/catalog/doc-page.html?id_doc=79740
7. Наказ Міністерства охорони здоров'я «Про затвердження Порядку маркування лікарських засобів шрифтом Брайля» від 25 серпня 2010 N 722 [Електронний ресурс] // Верховна Рада України : [офіційний веб портал]. – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1044-10>
8. Наказ Міністерства освіти та науки України та Міністерства охорони здоров'я України «Про затвердження переліку особливих (спеціальних) умов, що створюються для осіб з особливими освітніми потребами в пунктах проведення зовнішнього незалежного оцінювання» від 29 серпня 2016 р. № 1027/900 [Електронний ресурс] // Верховна Рада України : [офіційний веб портал]. – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1708-16#n4>

Баклан О. В., професор кафедри публічного та приватного права Київського університету імені Бориса Грінченка, д.ю.н.

ПРО ВИЗНАЧЕННЯ СУТНОСТІ ПОНЯТТЯ «ДЕРЖАВНЕ УПРАВЛІННЯ ЕКОНОМІКОЮ».

Для кращого розкриття понять «зміст», «функції» та «принципи» державного регулювання підприємництва звернемося до співвідношення понять «управління» та «державне управління»; «державне регулювання» і «адміністративно-правове регулювання».

Застосовуючи семантичний метод дослідження, можна стверджувати, що під управлінням можна розуміти дію щодо спрямування діяльності, роботи когось або чого-небудь; бути на чолі когось, чогось; керувати [1, с. 1511], а регулювання – це впорядкування чого-небудь, керування чимось, підкоряючи його відповідним правилам, певній системі [1, с. 1207].

У методологічному плані в систему знань про управління, як вважає В.Д. Якубенко, варто включати, по-перше, «управлінські аспекти» дослідження суспільних наук, по-друге, дослідження про окремі операції і функції управління, по-третє, теорію процесу прийняття рішень і, нарешті, теорію мистецтва управління. При цьому різні підходи до визначення предмета управління формувались як «ззовні», у рамках «управлінських аспектів» інших наук (біхевіористський, системний, інституціональний підходи), так і «зсередини» – з боку конкретних досліджень про окремі функції управління (операційний і функціональний підходи), власне теорії (класична, неокласична школи) і практики управління (ситуаційний підхід). Основним поняттям у теорії управління є організація. У кожному з визначень управління може бути описане як «процес організованого впливу на організацію» [62, с. 68].

Основними цілями сьогодні щодо процесу державного управління, як зазначають відомі вітчизняні учені теорії права В.В. Цветков, В.М. Селіванов, О.В. Скрипнюк, є створення, підтримка і забезпечення добробуту громадян, їх прав і свобод, задоволення соціальних потреб та інтересів, гарантування суспільного порядку і безпеки, державне регулювання економічного, соціального, культурного і національного життя тощо. Такі цілі можуть бути подані і як способи забезпечення загального стратегічного орієнтиру, єдиної універсальної мети, якою є забезпечення прав людини. Тому, оцінюючи державне управління з позицій забезпечення прав людини, можна не лише визначити його гуманістичну спрямованість та ефективність, а й подати його як складну, впорядковану, аксіологічно орієнтовану діяльність багатьох органів державної влади, яку поєднує спільна мета [3, с. 239]. Слід визнати, що у цьому глибокому за змістом визначенні цілей та способів державного управління взагалі можна відокремити цілі та способи державного (переважно

адміністративно-правового) регулювання економікою, господарською діяльністю, підприємництвом. Мається на увазі створення, підтримку і забезпечення добробуту громадян унаслідок укладання адміністративно-правових угод між органами публічного управління та підприємцями, забезпечення державою (передусім органами виконавчої влади) економічних (та підприємницьких) прав і свобод, задоволення потреб та інтересів, пов'язаних із господарською діяльністю (підприємництвом тощо), державне регулювання економічного життя, адміністративно-правове регулювання підприємництва тощо.

Також В.В. Цветков, В.М. Селіванов, О.В. Скрипнюк роблять вдалий висновок, характерний і для державного регулювання підприємництва, змістом якого є те, що проголошення принципів верховенства права та пріоритету прав людини і громадянина зобов'язує державу забезпечувати усі встановлені права. При цьому зазначений імператив державної діяльності має два важливі наслідки для процесу державного управління. По-перше, державне управління отримає для своєї загальної і головної мети забезпечення прав людини, а, по-друге, визнається необхідність поширення управлінського впливу держави на ті сфери, у яких деталізуються не лише громадянські й політичні, а й соціальні, економічні, культурні, екологічні права громадян [3, с. 239].

Майже одностайно, державне управління в навчальній літературі визначається вченими адміністративного права як підзаконна юридично-владна діяльність виконавчо-розпорядчого, організуючого характеру, яка здійснюється органами держави й спрямована на організацію виконання законів, практичне виконання завдань і функцій держави з безпосереднього та оперативного керівництва економікою, соціально-культурним і адміністративно-політичним будівництвом.

Користуючись цим підходом відомі вітчизняні дослідники [4, с. 114] поняття «державного управління», базуючись на вищезгаданому первинному визначенні «державного управління», «державне управління економікою» може визначатись як підзаконна, організуюча, юридично-владна діяльність виконавчо-розпорядчого характеру, яка здійснюється уповноваженими на те

суб'єктами щодо загального регулювання та безпосереднього керівництва економічними процесами в окремих галузях та сферах народного господарства. На наш погляд [5, с. 14-22], варто всіляко підтримати подібний підхід.

Список використаних джерел:

1. Великий тлумачний словник сучасної української мови / [уклад. і голов. ред. В. Т. Бусел]. К.; Ірпінь : ВТФ «Перун», 2007. 1736 с.
2. Якубенко В. Д. Базисні інститути у трансформаційній економіці : [монографія]. К. : КНЕУ, 2004. 252 с.
3. Цветков В. В. Державне управління і політика : [монографія] / Цветков В. В., Селіванов В. М., Скрипнюк О. В. К.: Вид-во «Абрис», 2006. 312 с.
4. Гончарук С. Т. Основи адміністративного права України. К. : Вид. будинок «Аванпост-прим», 2004. 200 с.
5. Баклан О. В. Про розвиток науки державного управління: історико-правовий аспект. Вісник Південного регіонального центру Національної академії правових наук України. № 18 (2019). с. 14-22.

Вітюк А. М., студентка IV курсу Факультету права та міжнародних відносин Київського університету імені Бориса Грінченка

Науковий керівник:

Хатнюк Н. С., професор кафедри публічного та приватного права Факультету права та міжнародних відносин Київського університету імені Бориса Грінченка, д.ю.н., доцент

ПРАВОВІ ЗАСАДИ ФУНКЦІОНУВАННЯ ПОДАТКОВОЇ СИСТЕМИ ШВЕЦІЇ

Податки є одним із найвпливовіших та ключових важелів державного впливу на економіку країни, завдяки їм акумулюються кошти бюджетів на місцевому та державному рівні для здійснення покладених та неї функції та завдань. Завищені та необґрунтовані ставки податків, до кінця непродуманий

механізм адміністрування, відсутність ефективної податкової політики – представлені фактори впливають на рівень податкового навантаження та провокує збільшення тіньового сектору економіки країни. Забезпечення правильності обчислення податків, своєчасність сплати податків та інших обов'язкових платежів допомагає податкова політика держави. У податковій політиці основний акцент робиться на фіскальну функцію. Саме через показники податкового навантаження можна оцінити фіскальний вплив податкової системи на економіку країни, яке формується шляхом об'єднання впливу всіх податків на фінансову діяльність суб'єкта господарювання.

Сучасні економічні процеси є глобалізованими, а тому практично неможливо сьогодні віднайти країну, що б вела відокремлену економічну діяльність, не відчуваючи впливу з боку іноземного сектору. Для того, щоб краще усвідомити природу проведення податкової політики, засади функціонування податкової системи, причини помилок та проблем становлення вітчизняної системи оподаткування, а також можливі шляхи їх вирішення, варто розглянути світовий досвід в даній сфері.

Для урядів багатьох країн досі актуальним залишається питання відшукання найбільш оптимальної податкової системи та раціональної податкової політики, що б якнайкраще поєднала принципи економічної ефективності та соціальної справедливості. До цього часу не вгасають суперечки навколо теоретичних аспектів побудови цієї ж таки податкової системи та проведення податкової політики. Це можемо бачити на прикладі багатьох країн, що за останні роки змінили орієнтири політики в сфері оподаткування. Україна також не залишилась осторонь та продемонструвала власну зацікавленість переглядом стратегічних орієнтирів і тактичних завдань податкової політики, що втілилось у прийнятті 2011 року Податкового кодексу.

Цікавим для аналізу є досвід Швеції. На початку 1990-х рр. ця країна вважалась світовим лідером за величиною податкових ставок, однак, як показав досвід, це не стало на заваді її стрімкому дальшому розвитку. Хоча проблеми вітчизняної податкової системи носять інший характер, все ж є чому Україні повчитися у шведів. Звісно, і менталітет не той, до того ж соціально-економічна

ситуація залишає бажати кращого, однак деякі аспекти шведської моделі Україні варто було б взяти собі на озброєння.

Необхідною умовою при формуванні податкової системи є врахування реальної соціально-економічної ситуації в країні. Податкова система кожної країни відображає її специфічні умови, такі, як рівень розвитку соціальної сфери, традицій народу, географічне положення, кліматичні умови та багато інших факторів. Тому форми оподаткування однієї країни суттєво відрізняються від іншої.

Проте існують і спільні риси в системах оподаткування різних країн. По-перше, це постійний пошук шляхів збільшення доходів держави. По-друге, це побудова податкової системи на базі суспільно прийнятих принципів в економічній теорії про рівність, справедливість та ефективність оподаткування.

Настільки вагомий податковий тягар у Швеції спричинив сповільнення темпів економічного зростання, зниження рівня конкурентоспроможності шведських товарів на міжнародному ринку, зменшення інвестицій і перенесення низки підприємств за межі країни. Тому в період 1990-1991 рр. податкова система цієї країни зазнала широкомасштабних змін з проведенням податкової реформи. Застосовувався метод розширення бази оподаткування та зниження ставок податків

Сьогодні навряд чи знайдеш в країні людину, яка не скаржиться на непомірність податкового тягара або не бачить в ньому головне гальмо економічного зростання. У запалі викриттів ми звикли вважати, що високі податки і розвинена економіка – речі несумісні. Але ж є і зворотні приклади. Найбільш характерним, напевно, є Швеція, чий соціально-політичний лад не могли чітко охарактеризувати ще радянські політологи: не капіталізм, але і не соціалізм повною мірою.

Ключ до розуміння суті шведської державної моделі лежить саме у податковій системі країни.

Державний сектор в Швеції, тобто національний уряд (держава) і місцеві органи управління (муніципалітети і обласні ради) має широке коло повноважень. Вони включають освіту, працевлаштування і промислову

політику, догляд за хворими і літніми людьми, соціальне забезпечення, захист навколишнього середовища тощо.

Для реалізації цих повноважень державним органам необхідна частина загальнонаціональних ресурсів, що отримується ними у вигляді податків. Тому рівень податків в Швеції досить високий, але не слід забувати, що велика частина зібраних коштів повертається платникам податків у формі різних виплат і послуг.

Податкові органи Швеції, що складаються з національного податкового відомства (ДПС Швеції), мають трирівневу систему. ДПС Швеції підкоряється Мінфіну, Уряду країни, але є незалежним від Уряду відомством. Центральному податковому відомству (м. Стокгольм) підкоряються 10 регіональних органів (податкових управлінь) і податкові інспекції (місцеві податкові відділи - інспекції).

У складі регіональних податкових управлінь, очолюваних регіональними директорами, є спеціальні відділення по роботі з великими підприємствами. Обчисленням і сплатою ПДВ займаються відділи непрямих податків, у складі яких обов'язково є фахівці у сфері зовнішньоекономічної діяльності.

Податкові органи вирішують не тільки питання оподаткування, але і ведуть акти цивільного стану, перепис населення і сприяють забезпеченню загальних виборів включає безліч прямих і непрямих податків і зборів. Найбільш важливими прямими податками є державний та місцевий прибутковий податки і державний податок на власність. Прямими податками обкладаються також спадкоємство (мити, що сплачується спадкоємцем) і дарування.

Всі доходи від непрямих оподаткування, що фактично поступають в державну скарбницю, мають два основні джерела: податок на додану вартість і акцизні збори, якими обкладається ряд товарів. Важлива роль відводиться таким непрямим податкам, як акцизи на тютюн і алкоголь.

Визначення рівня державних і місцевих податків входить у владні повноваження шведського парламенту. Проте місцеві органи можуть встановлювати рівень прибуткового податку безпосередньо в муніципалітетах і обласних органах самоврядування.

Є річний податок на користування особистим транспортом і разовий податок на його придбання. Цікава особливість: на кожній бензоколонці є оголошення, які повідомляють водія, що приблизно 80 відсотків вартості літра бензину (до долара за літр) складає податок.

Енергетичний податок відноситься до сплати за дизельне паливо, вугіль, електроенергію.

При цьому Швеція має угоди приблизно із шістдесятьма країнами про уникнення подвійного оподаткування доходів і власності.

Окремо від податків існує система різноманітних зборів, що стягуються з працедавців (витрати на соціальне страхування), з яких виплачуються пенсії, медичні страховки і інші соціальні виплати.

Кожен працедавець, колективний або індивідуальний, сплачує до бюджету так звані соціальні внески, що дорівнюють приблизно третині заробітку кожного робітника і службовця. Ці засоби йдуть на покриття пенсійних і медичних витрат. Механізм податкових платежів організований так, що виплати розподілені на рік. Перші тридцять відсотків від заробленої суми коштів віднімаються працедавцем на користь бюджету при її виплаті. Податкове управління пильно стежить за виконанням всіх правил.

Навесні починається період заповнення та надання податкових декларацій. У разі недоплати платник податків карається пенею, яка досягає 40 відсотків від доплат.

Щорічно до бюджету Швеції надходить близько 1000 млрд. швед. крон податкових платежів.

Податкові органи надають консультативну допомогу платникам податків у зв'язку з достатньо складною національною податковою системою та частими змінами в оподаткуванні (щонеділі у Парламенті затверджується в середньому одна поправка до нормативних актів, що стосуються оподаткування організацій).

Податкова система Швеції включає безліч прямих і непрямих податків і зборів. Найбільш важливими прямими податками є державний та місцевий прибутковий податки і державний податок на власність.

Найбільш важливий вид національного податку в Швеції – прибутковий податок. Він розподіляється на три категорії: податок на трудові доходи фізичних осіб, майновий та корпоративний.

Якщо скупний прибуток фізичної особи не перевищує 170 тис. крон, податок складає 31%, при перевищенні вказаної суми, ставка податку може зростати до 50%. Майновий податок стягується із розрахунку вартості майна: до 800 тис. крон – ставка нульова; до 1,5 млн. крон – 1,5%; до 3,5 млн. крон – 12 тис. крон + 2,5%; на майно більшої вартості – 62 тис. крон + 3%. Корпоративний податок стягується з підприємств за ставками в межах від 20 до 30%.

Наступними важливими надходженнями в бюджет є соціальні виплати із заробітної плати фізичних осіб, що сягають до 22%. Роботодавці також сплачують в пенсійний та фонд медичного страхування 43% із розрахунку фонду заробітної плати.

З 1990-х років шведська система оподаткування зазнала кардинальні перетворення, метою яких було зниження рівня податків і, одночасно, розширення бази оподаткування. Для розширення бази оподаткування було скорочено цілий ряд вирахувань, і, одночасно, оподаткування власності стало більш універсальним і ефективним, що повинне стимулювати заощадження засобів і протидіяти накопиченню боргів.

Нова податкова система почала вводитися з кінця липня 1990 року і повністю вступила в дію у 1992 році.

На сьогодні приватні особи сплачують прибутковий податок і державі, і місцевим органам управління, тоді як юридичні особи (за винятком домоволодіння громадян, що померли) обкладаються тільки загальнодержавним прибутковим податком. Рівень загальнодержавного прибуткового податку для фірм складає 28%. Місцевий прибутковий податок визначається таким чином: щорічно всі місцеві органи управління вирішують, яку частку від доходу оподаткування складатиме податок. У середньому рівень місцевого прибуткового податку складає приблизно 31% від доходу оподаткування.

Доходи тепер стали розумітися декілька ширше, чим раніше. Так, тепер доходи від діяльності, пов'язаної з хобі, теж оподатковуються.

Всі види винагороди за працю і будь-яку іншу діяльність, включаючи заробітну плату і будь-які інші форми платежів, оподатковуються, по можливості, єдиним чином залежно від їх ринкової вартості. Введені нові правила для оподаткування доходів, зв'язаних з використанням автомобілів. Повністю оподатковується безкоштовне живлення. Існують стандарти для оподаткування поденних робіт. У новій податковій системі Швеції введено спеціальну основну знижку для пенсіонерів, яка складає як мінімум 1,5 базової суми для одинаків і 1,325 базової суми для сімейних пенсіонерів. Проте розмір цієї знижки не може перевищувати величину мінімальної пенсії разом з пенсійною надбавкою або додатковою пенсією.

Спеціальна основна знижка не може складати меншу суму, чим основна знижка, яка вважалася б при відповідному річному заробітку будь-якому платникові податків (не пенсіонерів).

Знижка розповсюджується і на аліменти, що виплачуються колишньому чоловікові або дружині.

Спеціальну систему звільнення від податків для іноземних учених, що тимчасово працюють в Швеції, на сьогодні скасовано. Тепер всі їх доходи повністю оподатковуються. Але існуюча податкова знижка, що компенсує додаткові витрати, пов'язані з перебуванням в Швеції, залишається чинною.

Система збору податків у Швеції влаштована таким чином, що податкові платежі здійснюються поступово протягом року. Така система називається "Сплата у міру отримання доходів". В принципі, ці попередні податкові платежі повинні разом складати кінцеву суму оподаткування.

Для осіб, що працюють по найму, процес розрахунку і сплати податків бере на себе працедавець. Ті, хто не працює по найму, здійснюють попередні платежі самостійно.

Після того, як за допомогою податкової декларації визначена кінцева сума, що підлягає сплаті, її порівнюють з сумою попередніх податкових платежів. Якщо заздалегідь виплачених грошей виявляється недостатньо,

платник податків зобов'язується доплатити різницю і сплатити штраф. Якщо було сплачено більше за необхідне, залишок повертається і платник податків отримує з цієї суми додатковий відсоток.

Податок на додану вартість стягується у Швеції з 1 січня 1969 року. Спочатку оподаткуванню підлягали тільки товари і особливі види послуг, але в 1991 році відбулося розширення об'єкту оподаткування, в який було включено товари і всі послуги, за винятком спеціального переліку неоподатковуваних товарів і послуг.

Значні зміни в оподаткуванні ПДВ відбулися і при вступі Швеції до ЄС з 1 січня 1995 року.

Натепер податкові органи Швеції керуються наступними основними законодавчими актами:

Конституцією Королівства Швеції і національним законодавством;
міжнародними договорами (конвенціями), укладеними (підписаними) країнами, що входять до складу ЄС (що передбачають свободу переміщення осіб, товарів, послуг і капіталів);

директивами ЄС (зокрема шостою директивою Ради ЄС про єдину систему ПДВ – одноманітний об'єкт оподаткування).

Враховується також практика суду ЄС, що займається інтерпретацією норм законодавства країн ЄС і практичного їх застосування (зокрема по ПДВ).

У співставленні з іншими країнами ЄС саме в Швеції – найвищий загальний рівень оподаткування ПДВ по основних товарах і послугах.

До початку 90-х років Швеція вважалася світовим лідером, як по ВВП, так і за розмірами податкових ставок. Від такого жорсткого податкового тягаря уповільнилися темпи економічного зростання, знизився рівень конкурентоспроможності шведських товарів на світовому ринку, скоротилися розміри інвестицій і низку виробництв було перенесено за межі країни. Тому Урядом Швеції у 90-х роках було проведено податкову реформу і прийнято серйозні заходи щодо зниження податкових ставок.

Виходячи з проведеного аналізу досвіду західних країн щодо організації податкової системи, можна констатувати, що однозначного копіювання досвіду

якоїсь окремої країни бути не може, оскільки на створення будь-якої системи, у тому числі і податкової, має вплив величезна кількість чинників. Тому можна говорити тільки про адаптацію досвіду зарубіжних країн в умовах України.

У випадку із Швецією податки – це похідна успішно функціонуючої економіки. Парадокси "шведської моделі" зводяться не до фінансової або політичної, а етичної дилеми.

Для будь-якої партії і політичного лідера є само собою зрозумілим, що слід допомагати дітям за рахунок дорослих, хворим – за рахунок здорових, бідним – за рахунок багатих тощо. Принцип солідарності увійшов до крові і плоті нації. Всі розуміють: система соціальних гарантій, складова серцевини суспільства загального добробуту, "народного будинку", може існувати і розвиватися тільки за рахунок податків і ефективно функціонуючої системи за їх визначенням і збором.

Податкова система в Швеції не є чимось відсталим і застиглим. Не встигне риксдаг поставити підпис під одним законом - уряд береться за проект наступного. В обговоренні податкових законопроектів менше всього зустрічається політичних інтриг або амбіцій. В основі новацій кладуться реальні прогнози і тенденції розвитку економіки на найближчі роки. Згідно з опублікованим нещодавно дослідженням впливового експертного агентства США Швеція знаходиться на першому місці по зростанню продуктивності праці серед 12 найбільш розвинених країн Європи і світу.

На першому місці Швеція – і по конкурентоспроможності найбільших шведських індустріальних концернів. Податкову систему країни можна образно співставити з механізмом реле, який регулює оптимальну взаємодію між виробництвом і розподілом. На прикладі Швеції можна зробити висновок про те, що розумно побудована податкова система, що органічно вписується у всі суспільно-державні структури, здатна забезпечувати ефективність економічної моделі навіть всупереч достатньо високому рівню податкових відрахувань.

Список використаних джерел:

1. Бечко П.К. Податкова система : навч. посіб. / П.К. Бечко. – К. : Центр навчальної літератури, 2006. – 368 с.

2. Податкова система : навч. посіб. для студ. вищ. навч. закл. / [І.О. Лютий, Л.М. Демиденко, М.В. Романюк та ін.] ; за ред. І.О. Лютого. – К. : Центр учбової літератури, 2009. – 456 с.
3. Податкова система Швеції [Електронний ресурс] // Державна податкова адміністрація України. – Режим доступу : http://www.sta.gov.ua/control/uk/publish/article?art_id=232322&cat_id=161857&showHidden=1
4. History of the Swedish tax system. From the beginning of the 20th century to the great tax reform [Електронний ресурс] // Government Offices of Sweden – Режим доступу : <http://www.sweden.gov.se/sb/d/9509/a/94915>

Вітюк А. М., студентка 4-го курсу Факультету права та міжнародних відносин Київського університету імені Бориса Грінченка

Науковий керівник:

Паламарчук І.В., головний спеціаліст відділу проходження служби в системі Державної кримінально-виконавчої служби України Управління персоналу Міністерства юстиції України, к.ю.н.

ЗАХИСТ ПРАВ СПОЖИВАЧІВ ЖИТЛОВО-КОМУНАЛЬНИХ ПОСЛУГ

Розвиток системи житлово-комунальних послуг в Україні на сучасному етапі потребує освоєння способів захисту споживачами таких послуг з метою належного захисту своїх прав у сфері житлово-комунальних правовідносин.

Відомо, що одними із основних актів законодавства у сфері захисту прав споживача житлово-комунальних послуг є закони України «Про захист прав споживачів» [1] та «Про житлово-комунальні послуги» (далі – Закон): зазначені закони визначають зміст житлово-комунальних послуг, які надаються споживачам.

Тому, для окреслення деяких способів захисту прав споживачів у сфері житлово-комунальних послуг доцільно звернутись до наступних визначень.

Так, житлово-комунальними послугами є результат господарської діяльності, спрямованої на забезпечення умов проживання та перебування осіб у жилих приміщеннях, будинках і спорудах, комплексах будинків і споруд відповідно до нормативів, норм, стандартів, порядків і правил. Тому, в залежності від функціонального призначення житлово-комунальні послуги поділяються на відповідні види, які передбачені статтею 5 Закону [2], та уособлюють собою кінцевий результат у вигляді забезпечення споживача відповідною послугою та збереження у належному санітарно-технічному стані житлового будинку, квартири, кімнати, тобто житло повинно відповідати певним стандартам.

Наказом Державного комітету України з будівництва та архітектури від 18.05.2005 № 80 [3], затверджено Державні будівельні норми України щодо будинків і споруд (далі – Будівельні норми).

Згідно додатку Б до Будівельних норм, житловим приміщенням визнається опалюване приміщення, розташоване у надземному поверсі, призначене для цілорічного проживання і яке відповідає санітарно-епідеміологічним вимогам щодо мікроклімату і повітряного середовища, природного освітлення, допустимих рівнів нормованих параметрів відносно шуму, вібрації, ультразвуку та інфразвуку, електричних та електромагнітних полів та іонізуючого випромінювання [3].

Тобто, в загальному розумінні зміст вимог до житлового приміщення безпосередньо залежить від якості, своєчасності та кількості наданих комунальних послуг колективним чи індивідуальним споживачам.

Тому, для забезпечення споживачами своїх прав на проживання у житлових приміщеннях, із забезпеченням встановлених відповідних норм і стандартів, наявність яких залежить від надання комунальних послуг, держава, в особі всіх гілок влади на виконання статті 48 Конституції України, закріплює способи захисту споживачами своїх прав, безпосередньо у сфері житлово-комунальних правовідносин. Тобто, забезпечує можливість набувати право на

достатній життєвий рівень для себе і своєї сім'ї, що включає, зокрема, достатнє житло, яке відповідає встановленим стандартам і нормам.

Отже, статтею 7 Закону закріплено права і обов'язки споживачів комунальних послуг, що уособлюють повноваження споживачів по відношенню до виконавців комунальних послуг [2].

Так, споживачі мають право складати та підписувати акти-претензії у зв'язку з порушенням порядку надання житлово-комунальних послуг, зміною їхніх споживчих властивостей та перевищенням строків проведення аварійно-відновних робіт.

Таким чином, право складання зазначених актів-претензій є по суті процедурним способом захисту споживачами своїх прав, тобто досудовим (позасудовим) способом, що фактично дозволяє втручання у розсуд при прийнятті адміністративно-господарських рішень виконавцем комунальних послуг та спонукає до вчинення відповідних дій, або утримання від їх вчинення таким виконавцем.

Отже, оволодіння та вдале застосування такого способу, в подальшому може сприяти в успішному оспорюванні дій чи бездіяльності виконавця комунальних послуг при використанні судового способу споживачем комунальних послуг.

Список використаних джерел:

1. Закон України «Про захист прав споживачів» від 12.05.1991 № 1023-ХІІ.
2. Закон України «Про житлово-комунальні послуги» від 01.11.2017 № 2189-VIII.
3. Державні будівельні норми України: наказ Державного комітету України з будівництва та архітектури від 18.05.2005 № 80.

Гонзолевська Д. В., студентка IV курсу,
Факультету права та міжнародних
відносин Київського університету імені
Бориса Грінченка

Науковий керівник:

Хатнюк Н. С., професор кафедри
публічного та приватного права
Факультету права та міжнародних
відносин Київського університету імені
Бориса Грінченка, д.ю.н, доцент

ЗАРУБІЖНИЙ ДОСВІД ВЕЛИКОБРИТАНІЇ: МІСЦЕВІ ПОДАТКИ І ЗБОРИ

Актуальність дослідження полягає в тому, що податкова система – це одна з головних складових соціального та економічного розвитку кожної країни. На сьогоднішній день для України є досить актуальним питання переймання економічного досвіду країн з розвинутою економікою щодо формування місцевих бюджетів. Саме тому дослідження ефективних зарубіжних систем місцевого оподаткування є однією з необхідних передумов реформування податкової системи в Україні.

Британська податкова система - одночасно складна і гнучка, не схожа на всі інші та стоїть на двох головних «китах». Вона складається з загальнодержавних і місцевих податків. *Загальнодержавні податки:* прибутковий податок для фізичних осіб, податок на прибуток з підприємств (корпоративний податок), податок на приріст капіталу, податок на доходи від нафти, податок зі спадщини, податок на додану вартість (VAT), мита і акцизи, а також гербові збори. Загальнодержавні податки у Великобританії представляють понад 90% податкових надходжень до державного бюджету. *До місцевих податків належить* тільки податок на майно, частина якого становить близько 10% податкових доходів.

Будь-який прибуток, який був отриманий на території Великобританії, оподатковується незалежно від місця проживання або формального резидентства особи або країни реєстрації компанії.

Для осіб, які є податковими резидентами з доміцilia в Великобританії, податком обкладаються будь-який прибуток, як отриманий на території Великобританії, так і за її межами. Для осіб, які є податковими резидентами з доміцilia в будь-якій країні крім Великобританії, прибуток отриманий на території Англії оподатковується. Прибуток отримана за її межами оподатковується тільки в тому випадку, якщо він ввозиться на територію Великобританії. (В цьому випадку Великобританія виступає країною з пільговим податковим режимом). Доміцилій також впливає на податок на спадщину і податок на приріст капіталу.

Розрахунок оподаткування компаній у Великобританії ґрунтується на завіреній аудиторській звітності (audited accounts), яка надається в Управління податкових зборів (Inland Revenue) в кінці кожного фінансового року компанії.

Податковий рік (Tax Year або Fiscal Year) в Англії починається 6 квітня і закінчується 5 квітня наступного року. Однак, компанія може на свій розсуд призначити терміни закінчення фінансового року [4].

Платниками податку є юридичні та фізичні особи, власники або орендарі нерухомості для цілей що не пов'язані з проживанням. Органи місцевого самоврядування мають право стягувати податок на майно, що є основним місцевим податком, та включає плату за земельну ділянку. Податок сплачується щомісячно з огляду на ринкову вартість нерухомості, яка знаходиться у власності або в користуванні платника податку. Розмір податку залежить від категорії нерухомості і прямо пропорційний її вартості [2, С. 1–6.].

Велика Британія – єдина з країн Заходу, де податки на нерухоме майно забезпечують 100% доходів місцевих бюджетів. Доходи місцевих бюджетів цієї країни формуються за рахунок 3 основних джерел: муніципального податку, рентного збору з житлових приміщень, рентного збору з приміщень ділового призначення. Муніципальний податок у Великій Британії накладають на майно, призначене для житла, тобто будинки, квартири, бунгало, житлові фургони і яхти, незалежно від того, знаходяться вони у власності чи оренднуються. Податок справляють на основі диференційованої по регіонах країни вартісної оцінки житла за 8 рівнями (від А до Н) та залежно від кількості мешканців.

Рентний збір із житлових приміщень – податок на доходи від здачі в найм житлових приміщень. Відрізняється від звичайного податку на доходи фізичних осіб лише походженням доходу та тим, що надходить до місцевих бюджетів. Справляється на основі декларації за ставками від 10% до 40%. Рентний збір із приміщень ділового призначення – аналог рентного збору з житлових приміщень з тією різницею, що стосується приміщень, які використовуються з комерційною метою. Справляється на основі оцінної вартості приміщень, яку один раз у 5 років визначає "Valuation Office Agency", спираючись на динаміку ринкових цін на оренду [3, С.123-124.].

Велика Британія має давні традиції прямих виборів місцевих органів влади, які отримали право збирання деяких податків і зобов'язані надавати низку державних послуг у таких сферах, як освіта, забезпечення житлом, соціальна допомога, протипожежна безпека. Місцеві органи влади витрачають близько 25 % усіх державних коштів (2001 р. — 97 млрд ф. ст.), 80 % з цієї суми (78 млрд ф. ст.) надходять у формі гарантованих субсидій від центрального уряду і 20 % припадають на частку місцевого податку — на житлову власність.

Розмір податку встановлюється місцевими органами влади і залежить від оцінної вартості будинку чи квартири, яка належить до одного з восьми розрядів. Ті, чия власність потрапляє у нижчу категорію, платять дві третини від того, що платять за середню категорію, а ті, чия власність належить до вищої категорії, платять у три рази більше, ніж платять за власність, що належить до нижчої. Якщо в будинку (квартирі) проживає одна людина, то їй надається 25 % знижки незалежно від розміру її доходу. Знижки і повернення грошей, сплачених у вигляді цього податку (до 100 %), передбачені для безробітних, студентів і деяких інших категорій населення.

Є ще один податок, який сплачується місцевою владою і передається у державний бюджет — підприємницький податок. До 1990 р. цей податок був повністю місцевим, але тепер він має регульований характер — кошти, зібрані за цим податком, перерозподіляються з державного бюджету за регіонами пропорційно чисельності населення [1].

Отже, до місцевих податків Великобританії належить тільки податок на майно, частина якого становить лише близько 10% податкових доходів. Платниками податку є юридичні та фізичні особи, власники або орендарі нерухомості для цілей що не пов'язані з проживанням. Розмір податку залежить від категорії нерухомості і її вартості, та встановлюється місцевими органами влади. Податок сплачується щомісячно з огляду на ринкову вартість нерухомості, яка знаходиться у власності або в користуванні платника податку. Також потрібно зазначити, що Великобританія є вже давно так званим еталоном у сфері оподаткування, і часто саме досвід оподаткування цієї країни є показовим та часто наслідуваним іншими країнами.

Список використаних джерел:

1. Карлін М.І., Фінанси країн Європейського Союзу : навч. посіб. / М.І. Карлін. - К.: Знання, 2011. — 639 с., Режим доступа: https://pidruchniki.com/12090613/finansy/podatkovaya_sistema_velikoyi_britaniyi_oso_blivosti
2. Молодченко Т.Г. Місцеві податки як основа фінансової незалежності місцевого самоврядування / Т.Г. Молодченко // Теорія та практика державного управління. – Вип. 4 (27). – 2009. – С. 1–6.
3. Податкові системи зарубіжних держав: Навч. посібник / В.Л. Андрущенко, З.С. Варналій, І.А. Прокопенко, Т.В. Тучак. – К.: Кондор-Видавництво, 2012. – 222 с.
4. fbs-tax.com [Електронний ресурс] : [Інтернет-портал]. – Електронні дані. – [Оподаткування у Великобританії]. – Режим доступа: <https://fbs-tax.com/uk/tax-planning/united-kingdom/taxation-in-united-kingdom/>]

Гримак Е. Т., студентка II курсу факультету права та міжнародних відносин київського університету імені Бориса Грінченка

ПРОБЛЕМАТИКА СПАДКУВАННЯ КОРПОРАТИВНИХ ПРАВ ТА ЧАСТОК У СТАТУТНОМУ КАПІТАЛІ

Більшість громадян України стикаються із питанням спадкування, його проблематикою та особливостями, передбаченими чинним законодавством України, а також колізіями у самому законодавстві, котрі пов'язані із різними аспектами спадкування.

Еволюція суспільних відносин додає сама по собі певні особливості до формальної процедури спадкування. Цивільний кодекс України визначає спадкування як перехід прав та обов'язків від фізичної особи, яка померла (спадкодавця) до інших осіб (спадкоємців) [3, ст. 1216]. Спадкування рухомого та нерухомого майна чітко регулюється законодавством України і в практиці зазвичай не викликає собою суперечливих питань, у той час як з приводу спадкування немайнових прав часто виникають розбіжності як у законодавстві так і в практиці й судженнях юристів, а саме: які конкретні немайнові права можуть відноситись до спадкових прав, яким чином та взагалі чи можуть переходити у спадок і т.д.

Спадкування корпоративних прав та частки статутного капіталу господарського товариства є важливим видом спадкування. У цілому, на законодавчому і практичному рівнях дане питання є врегульованим, проте донедавна існувало багато колізій, які суперечили швидкому регулюванню спадкування часток у товариствах, чимало проблемних моментів, які вимагали конкретного і чіткого врегулювання на законодавчому рівні, задля уникнення порушення прав спадкоємців та третіх осіб. У минулому році Верховна Рада України прийняла нову редакцію закону «Про товариства з обмеженою та додатковою відповідальністю», який вніс певну ясність в регулювання цієї проблеми.

Актуальний закон України «Про товариства з обмеженою та додатковою відповідальністю» при його створенні узгоджувався із положеннями Закону України «Про державну реєстрацію юридичних осіб, фізичних осіб - підприємців та громадських формувань», що закономірно, адже усілякі дії, спрямовані на створення юридичної особи, заміни даних про неї та її установчих документів, переінакшення статутного капіталу та розмірів часток учасників, зміни складу учасників і тому подібне – все це неодмінно піддається державній реєстрації. Згідно з новим способом спадкування часток статутного капіталу товариства з обмеженою відповідальності (у зв'язку з прийняттям нової редакції закону України «Про товариства з обмеженою та додатковою відповідальністю») змінилися і вимоги, стосовно витребуваних для державної реєстрації документів, а саме: було вилучено положення в законі «Про державну реєстрацію юридичних осіб, фізичних осіб - підприємців та громадських формувань», що вказує на обов'язковість згоди учасників товариства на вступ до ТОВ спадкоємців [1, с.17].

Тобто при державній реєстрації змін до відомостей єдиного державного реєстру юридичних осіб, фізичних осіб - підприємців та громадських формувань і документу про сплату адміністративного збору вже не повинна додаватись нотаріально посвідчена згода учасників товариства на вступ до нього спадкоємців, через те, що в новій редакції закону «Про товариства з обмеженою та додатковою відповідальністю» вказано, що у випадку смерті чи припинення учасника товариства його частка переходить до його спадкоємця чи правонаступника без згоди учасників товариства, хоча раніше таке вимагалось, якщо в статуті товариства вимагалась така згода [2, с. 23].

З 2 листопада 2019 року, коли вступив у дію новий закон про ТОВ і ТДВ, ці положення висвітлюються в новому світлі і твердження про згоду учасників зникає. В такому разі, якщо в положеннях статуту товариства все ще вимагається така згода, потрібно переглянути ці положення, адже у іншому випадку він буде просто-таки перечити чинному законодавству про ТОВ, а конкретно пункту 1 статті 23 закону «Про товариства з обмеженою та додатковою відповідальністю», відповідно до якого частка учасника

переходить до спадкоємця чи правонаступника без згоди на те учасників товариства [2].

Хоча новий закон «полегшив» процедуру спадкування часток статутного капіталу підприємства, проте залишились і не врегульовані законодавством питання, котрі все ж є вагомими і складними для вирішення.

Цивільний Кодекс визначає право на участь у товариствах особистим немайновим правом, чітко пов'язаним з особою спадкодавця і тому неможливим для передачі спадкоємцям. Однак право на участь у товаристві є одним із корпоративних прав, які тісно пов'язані із часткою у статутному капіталі товариства. Корпоративні права містять у собі як майнові так і немайнові правомочності, а відповідно до законодавства особисті немайнові права не підлягають спадкуванню.

Виходить, що якщо померла особа була учасником товариства, то вона не може передати це право на участь іншій особі, у нашому випадку - спадкоємцю?

Аби внести ясність з приводу даного питання можна дослідити Постанову Пленуму Верховного Суду України «Про судову практику у справах про спадкування» від 30 травня 2008 року № 7, у якій Верховний Суд України наголошує, що спадкується не право на участь у товаристві, а право на частку у статутному (складеному) капіталі [6].

Підсумовуючи, можна сказати, що спадкується частка у статутному капіталі, а не право на участь у товаристві, адже з передачею частки у статутному капіталі, у особи, яка отримала право власності на цю частку в результаті виникають корпоративні права, які включають в себе як майнові, так і немайнові права.

На даний момент законодавство України не утворює обмежень щодо мінімальної кількості учасників господарського товариства. Навпаки, Цивільний кодекс передбачає, що господарське товариство, крім повного і командитного товариств, може бути створене однією особою, яка стає його єдиним учасником [3].

Якщо із спадкуванням часток учасників ТОВ у типових випадках все зрозуміло, то що відбуватиметься з товариством, якщо помирає його єдиний учасник, – в одній особі засновник й директор? Постає питання хто і як за відсутності посадової особи перейме право приймати необхідні для подальшої роботи рішення.

Отже, метою дослідження є з'ясувати хто і яким чином за смерті єдиного учасника товариства, який також є директором товариства буде виконувати його обов'язки.

На початку дослідження даної проблеми я вирішила дослідити правовий статус й різницю між учасником та засновником ТОВ. Тому спочатку вважаю за доречне вивчити цей момент задля детального розуміння раніше поставленої проблеми.

Законодавець передбачає правові засади статусу учасника товариства з обмеженою відповідальністю у Цивільному Кодексі (ст.116), Законі України «Про Господарські товариства» (ст.10) та «Про товариства з обмеженою та додатковою відповідальністю» (ст. 5). Проте в законодавстві також вживається поряд з «учасником» поняття «засновник», разом з тим не визначається його правовий статус.

Учасник товариства з обмеженою відповідальністю завжди асоціюється із самим товариством. Згідно з частиною 1 статті 113 Цивільного Кодексу України статутний (складений) капітал господарського товариства поділений на частки між учасниками, відповідно учасник товариства обов'язково набуває конкретну частку в статутному капіталі, після того як робить вклад [3]. Між господарським товариством і його учасником в результаті цього виникають взаємні правові зв'язки, які називають корпоративними (особливий вид цивільних відносин), в результаті чого учасник наділяється певними правомочностями з приводу управління товариством, отримання дивідендів (частки від прибутку) і т. д. можна підсумувати, що учасником ТОВ є особа, що набула частку у його статутному капіталі і володіє правомочностями пропорційними її майновому вкладу [7].

Хоча національне законодавство і не характеризує поняття і правовий статус засновника товариства з обмеженою відповідальністю, проте стверджує, що як суб'єкт цивільних правовідносин він спрямовує свої права та обов'язки на створення юридичної особи. Засновники завдяки цивільному законодавству наділені комплексом необхідних прав для вчинення певних юридичних дій, необхідних при заснуванні товариства з обмеженою відповідальністю. Засновники діють в межах цивільних правовідносин, не набувають цим корпоративних прав та не є учасниками корпоративних правовідносин.

Важливо те, що засновник ТОВ при здійсненні майнового вкладу, державній реєстрації та отримання частки в статутному капіталі, стає учасником корпоративних правовідносин, а отже його статус із «засновника» перетворюється на «учасника» товариства з обмеженою відповідальністю. Тобто особа, яка бере участь у створенні товариства згодом може стати його учасником, проте при вступі в товариство вона автоматично і обов'язково набуває цього статусу і статус «засновника» вже не є коректним.

Отже, учасником ТОВ стає його засновник або інша особа, яка набула частку у його статутному капіталі та володіє корпоративними правами, що пропорційні його/її майновому вкладу. Тому при обговоренні поставленої проблеми доречніше буде вживати термін учасник-директор, а не засновник-директор.

При створенні товариства з обмеженою відповідальністю обов'язковим для укладення є установчий документ (статут) даного товариства, у якому зазначаються найменування товариства, органи управління товариством, їх компетенцію, порядок прийняття ними рішень, також порядок вступу й виходу з товариства [2, с.11]. Статут також визначає повноваження керівника підприємства, розподіл повноважень між власником та виконавчим органом підприємства, підстави та порядок передачі повноважень тощо. Відповідно до статті 39 Закону України «Про товариства з обмеженою та додатковою відповідальністю» виконавчий орган товариства здійснює управління поточною діяльністю товариства, також він є одноосібним. Назвою одноосібного виконавчого органу є "директор", якщо статутом не передбачена інша назва [2].

Тобто директор товариства здійснює керівництво та грає головну роль в житті даного товариства. У випадку, якщо директор є одночасно й єдиним учасником товариства, то ця особа відповідно має частку в статутному капіталі, а тому при її смерті на частку повинна відкриватись спадщина, а доки цей процес відбуватиметься, без керівника ТОВ може втратити темп розвитку й навіть збанкрутувати.

Для недопущення такого ходу подій, у законі повинне було б існувати відповідне рішення, проте законодавець залишив пошуки вирішення цієї проблеми учасникам ТОВ.

У інших ситуаціях, коли директор, який помирає, не є єдиним учасником ТОВ і володіє часткою у статутному капіталі меншою ніж 50%, питання про обрання особи на цю посаду передається загальним зборам товариства відповідно до пункту 7 частини 2 статті 30 Закону України «Про товариства з обмеженою та додатковою відповідальністю» [2]. У випадку, коли директор не є єдиним учасником товариства, проте його частка у статутному капіталі є більшою за 50%, то загальні збори вже не в компетенції вирішувати питання про призначення особи на місце директора.

Відповідно до спадкового законодавства України за місцем проживання учасника (спадкодавця) у день його смерті відкривається спадщина [3, ст.1220]. Протягом шести місяців (цей строк також може бути збільшено на підставі статей 1270, 1272 ЦК України) з дня відкриття спадщини відбувається узгодження питання з приводу знаходження спадкоємців та прийняття або ж неприйняття спадщини.

Так як процес передання спадщини займає досить тривалий час, а можливість функціонування ТОВ тривалий час без керівника взагалі під питанням, то необхідно шукати спосіб, який забезпечить управління товариством, допоки вирішується питання зі спадщиною.

Згідно зі ст. 1283 ЦК України, з метою збереження спадкового майна до прийняття спадщини здійснюється охорона цього майна. Заходи щодо охорони спадкового майна повинен вжити державний нотаріус за місцем відкриття

спадщини. Місцем відкриття спадщини є місце останнього проживання спадкодавця [3].

Охорона майна здійснюється за заявою спадкоємців, виконавця заповіту (фізична особа з повною цивільною дієздатністю або юридична особа, якій заповідач доручив виконання заповіту або за власною ініціативою нотаріуса [3, ст. 1286]. Нотаріус проводить опис цього майна, задля його охорони та призначає його охоронця і відповідно передає спадкове майно йому на зберігання. Опис та оцінка описаних предметів відбувається за участю заінтересованих осіб, за їх бажанням, та як мінімум двох свідків. Неодмінною також є присутність виконавця заповіту під час опису майна. Якщо виконавець заповіту відсутній, то нотаріус може призначити охоронця з числа спадкоємців або осіб, визначених спадкоємцями. Якщо ж спадкоємців немає, нотаріус самостійно призначає охоронця майна [3, с. 1283].

Але у нашому випадку у складі спадщини майно, яке, крім охорони, потребує вчинення інших фактичних чи юридичних дій для підтримання його у належному стані. У такому випадку має місце управління спадщиною, а саме: нотаріус укладає договір на управління спадщиною із зацікавленою особою [4, п.9.1].

На практиці все складніше, адже єдиний учасник товариства нечасто передбачує свою смерть і сплановує хід дій на такий випадок, ба більше немалий відсоток таких випадків піддається неправовому регулюванню, що призводить до подальших проблем у товариства із законом. Найкращий вихід, на мою думку, це передбачення такого випадку і детальний опис виходу з такої ситуації у статуті товариства. Конкретніше кажучи будучи єдиним учасником товариства і в одній особі директором або не єдиним учасником, але з часткою більше ніж 50% необхідно прописати в статуті, що до моменту вступу в товариство спадкоємців або правонаступників рішення з питань, що належать до компетенції загальних зборів учасників щодо покладання виконання обов'язків директора (призначення тимчасово виконуючого обов'язки директора) приймаються особою, яка є управителем за договором на

управління спадщиною, у разі укладання такого договору з нотаріусом або відповідним органом місцевого самоврядування.

Сторонами даного договору будуть державний нотаріус, який діє відповідно до ЦК України та Інструкції №20/5 та на підставі повноважень, наданих йому Законом про нотаріат, та особа, з якою укладається договір (управитель). Управителем може бути як фізична, так і юридична особа (або фізична особа - СПД) [4, п. 9,1].

Предметом договору буде підприємство як єдиний майновий комплекс. До складу підприємства як єдиного майнового комплексу входять усі види майна, призначені для його діяльності, включаючи земельні ділянки, будівлі, споруди, устаткування, інвентар, сировину, продукцію, права вимоги, борги, а також право на торговельну марку або інше позначення та інші права, якщо іншого не встановлено договором або законом [8, с.66].

Істотними умовами договору є:

1) акт опису спадкового майна, що передається в управління (точна назва підприємства як єдиного майнового комплексу, що передається в управління, його місцезнаходження та інші необхідні реквізити) [4, п. 9.3].

2) розмір та форма оплати за управління майном (згідно з ч. 3 ст. 1285 ЦК України, особа, яка управляє спадщиною, має право на плату за виконання своїх повноважень).

Договір на управління спадщиною не реєструється в реєстрі для реєстрації нотаріальних дій. Інформація про укладення договору на управління спадщиною заноситься до Книги обліку договорів на управління спадщиною [4, п. 9.3].

Права та обов'язки управителя: особа, яка управляє спадщиною, має право на вчинення будь-яких необхідних дій, спрямованих на збереження спадщини [3, ст. 1285]. До обов'язків управителя може належати також виконання тих обов'язків, які повинен виконувати директор. Окрім того, управитель повинен сповіщати осіб, з якими він вчиняє правочин, з приводу того, що він є управителем, а не власником майна під час того як вчиняє фактичні чи юридичні дії з цим майном.

Управитель також може бути зобов'язаний відшкодувати збитки, завданні невідповідним виконанням своїх обов'язків.

Припинення договору управління спадщиною:

1) з ініціативи установника управління шляхом повідомлення управителя про припинення дії договору. Повідомлення про припинення договору відбувається у разі надходження до нотаріуса заяви спадкоємців про прийняття спадщини, про відмову від спадщини на користь інших спадкоємців або про вжиття заходів щодо охорони спадкового майна;

2) з ініціативи управителя спадщиною (слід визначити, в яких саме випадках і на яких умовах управитель має право відмовитися від своїх обов'язків щодо управління спадщиною).

Отже, управитель здійснює всі неодмінні дії щодо збереження і управління майном, згідно з укладеним договором на управління спадщиною. Дані повноваження будуть здійснюватися доти, поки нотаріус не повідомить управителя про припинення договору. Якщо ж виявиться, що спадкоємці за заповітом і за законом відсутні, усунуті від права на спадкування або не прийняли спадщину, договір управління спадщиною діє до ухвалення судом рішення про визнання спадщини відумерлою. Відумерлою зветься спадщина, що визнана такою судом у разі відсутності спадкоємців за законом і заповітом, усунення їх від права на спадкування, неприйняття ними спадщини, а також відмови від її прийняття [5]. Спадщина, котра визнана судом відумерлою, повинна перейти у власність територіальної громади за місцем відкриття спадщини.

Таким чином, щоб забезпечити управління товариством з обмеженою відповідальністю на випадок смерті його єдиного учасника й водночас директора впродовж строку передачі спадщини, в статуті даного товариства потрібно передбачити процедуру укладення договору на управління спадщиною.

Список використаних джерел:

1. Закон України «Про державну реєстрацію юридичних осіб, фізичних осіб - підприємців та громадських формувань» від 01.03.2020 // Відомості Верховної Ради України (ВВР), 2003, № 31-32, ст.263.
2. Закон України «Про товариства з обмеженою та додатковою відповідальністю» від 02.11.2019 // Відомості Верховної Ради України (ВВР), 2018, № 13, ст.69.
3. Цивільний Кодекс України від 13.02.2020 // Відомості Верховної Ради України (ВВР), 2003, №№ 40-44, ст.356.
4. Наказ Кабінету Міністрів України про затвердження «Порядку вчинення нотаріальних дій нотаріусами України» від 07.03.2012 // Офіційний Вісник України, 2012 р., № 17, стор. 66.
5. Лист Міністерства Юстиції України «Щодо практики укладання договорів на управління спадщиною» від 04.10.2005 N 31-32/1694 .
6. Постанова Пленуму Верховного Суду України «Про судову практику у справах спадкування» від 30.05.2008 // Вісник Верховного Суду України 2008., №6, стор.17.
7. Краєвський І. Правовий статус засновника та учасника товариства з обмеженою відповідальністю. // Вісник Львівського університету.. – 2013. – С. 203–206.
8. Господарський Кодекс України від 01.02.2020 // Відомості Верховної Ради України (ВВР), 2003, № 18, № 19-20, № 21-22, ст.144.

Гуц Н. Г., викладач кафедри публічного та приватного права факультету права та міжнародних відносин Київського університету імені Бориса Грінченка к.ю.н.

СТАТУС ЮРИДИЧНОЇ ОСОБИ ПРОФСПІЛКОВИХ ОРГАНІЗАЦІЙ В УКРАЇНІ

У науці цивільного права превалює принцип загальної (універсальної) правоздатності юридичних осіб, проте в окремих випадках може бути передбачена спеціальна (цільова) правоздатність.

Спеціальною правоздатністю володіють профспілкові організації, у зв'язку з чим вони можуть мати цивільні права, які відповідають цілям діяльності, передбаченим в установчих документах, і нести пов'язані з цією діяльністю обов'язки.

Можливість участі в цивільних правовідносинах виникає у профспілок завдяки наділення їх цивільною правосуб'єктністю у зв'язку з тим, що правосуб'єктність є найважливішою правовою категорією, яка характеризує правове становище суб'єкта цивільних правовідносин і визначає правову можливість суб'єкта бути учасником цих відносин.

Наділення профспілкових організацій статусом юридичної особи пояснюється тим, що незважаючи на те, що вони є непрофесійними учасниками цивільних відносин, досягнення мети їх створення, а також реалізація права на здійснення підприємницької діяльності не можливе без їх участі у цивільних відносинах. Вчинення юридичними особами, прямо зазначеними в законі, виключно дій, які відповідають передбаченим у статуті цілям їх діяльності, а також несення пов'язаних з цією діяльністю обов'язків, означає спеціальну правоздатність цих юридичних осіб.

Участь профспілкових організацій як самостійних юридичних осіб обумовлено необхідністю матеріального забезпечення їх основної, головної діяльності, не пов'язаної з участю у майнових відносинах. Профспілкові організації частково беруть участь у цивільних правовідносинах, - набувають

майно у власність і реалізують правомочності власника, укладають різні цивільно-правові угоди.

Відповідно до ст. 24 Закону України «Про громадські об'єднання» громадське об'єднання зі статусом юридичної особи для виконання своєї статутної мети має право володіти, користуватися та розпоряджатися коштами та іншим майном, яке відповідно до закону передане такому громадському об'єднанню його учасниками або державою, набуте, як членські внески, пожертвуване громадянами, підприємствами, установами та організаціями, набуте в результаті підприємницької діяльності такого об'єднання, підприємницької діяльності створених ним юридичних осіб (товариств, підприємств), а також майном, придбаним за рахунок власних коштів, тимчасово наданим у користування (крім розпорядження) чи на інших підставах, не заборонених законом [1].

Профспілкові організації, як і громадські та релігійні організації, політичні партії, творчі спілки, самоврядні організації, адвокатські об'єднання, організації роботодавців та ін., метою яких є задоволення громадських та духовних потреб людей, є юридичними особами та відносяться до однієї організаційно-правової форми юридичних осіб приватного права, оскільки спільними ознаками для них є те, що їх члени не мають ні об'єктів права власності, ні інших майнових прав чи обов'язків у товаристві та не несуть відповідальності за зобов'язаннями юридичної особи.

Отже, профспілковим організаціям притаманні всі змістовні ознаки, необхідні для надання їм статусу юридичної особи, а саме: організаційна єдність, майнова відокремленість, виступ у цивільному обороті від свого імені, самостійна відповідальність за своїми зобов'язаннями, здатність бути позивачем та відповідачем у суді.

Вступ профспілкових організацій у цивільні відносини обумовлено необхідністю виконання своєї статутної мети, потребою реалізації майнових та особистих немайнових прав і обов'язків, які належать профспілкам, зростанням ролі їх самостійності при вирішенні питань, пов'язаних з участю у приватних відносинах. Необхідною умовою участі профспілкових організацій у цивільних

правовідносинах є майно, що закріплюється за ними на праві власності та інших речових правах.

Список використаних джерел:

Про громадські об'єднання: Закон України від 22.03.2012 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/4572-17>

Давидюк К., старший юрист ТОВ «ЕКСПЕРТНИЙ ЦЕНТР ПРАВА», студентка V курсу, спеціальності «Правознавство», Київського університету імені Бориса Грінченка

ПРОБЛЕМИ НАБУТТЯ ТА ПРИПИНЕННЯ ПРАВА ВЛАСНОСТІ НА ЗЕМЛЮ В УКРАЇНІ

Земельне питання завжди знаходиться на повісті дня як у громадян, так і у держави, адже земля є основним національним багатством і джерелом прибутку та достатку. А питання набуття та припинення права власності на земельні ділянки є завжди насущним, враховуючи стрімкий розвиток земельних відносин та зміни в національному законодавстві. Саме тому, є актуальним розглянути проблеми набуття права власності на землю в Україні, а також його припинення.

Відповідно до Земельного кодексу України земля в Україні може перебувати в державній, комунальній та приватній власності. Саме в залежності від суб'єкта власності і виникають ті чи інші проблеми щодо набуття земельної ділянки у власність тією чи іншою особою.

Кожний громадянин нашої держави має право отримати безоплатно у власність земельні ділянки із земель державної та комунальної власності за такими цільовими призначеннями та у таких розмірах, як:

- для ведення фермерського господарства - в розмірі земельної частки (паю), визначеної для членів сільськогосподарських підприємств, розташованих на території сільської, селищної, міської ради, де знаходиться фермерське господарство;

- для ведення особистого селянського господарства - не більше 2,0 гектара;
- для ведення садівництва - не більше 0,12 гектара;
- для будівництва і обслуговування жилого будинку, господарських будівель і споруд (присадибна ділянка) у селах - не більше 0,25 гектара, в селищах - не більше 0,15 гектара, в містах - не більше 0,10 гектара;
- для індивідуального дачного будівництва - не більше 0,10 гектара;
- для будівництва індивідуальних гаражів - не більше 0,01 гектара.

Проте, наявність такого права не говорить про вміння ним скористатися та реалізувати громадянами. Правовий нігілізм в державі заважає особам, в тому числі, отримати земельні ділянки безоплатно у власність, адже люди не мають уявлення щодо процедури його оформлення.

Незважаючи на те, що порядок отримання земельних ділянок чітко визначений Земельним кодексом України, все одно виникають проблеми з цього питання. Так, зацікавлена особа має самостійно знайти «вільну» ділянку та зазначити її орієнтовне місце розташування та площу. Для цього «начебто» достатньо скористатися Публічною кадастровою картою та визначити, які ділянки оформлені, а які ще не оформлені. Однак на практиці, нажаль, така система не працює. Адже існують випадки, коли у особи на руках є правовстановлюючі документи на земельну ділянку, однак вона просто не зареєструвала її в Державному земельному кадастрі. Тобто право виникло раніше, ще до законодавчо визначеного обов'язку реєстрації ділянки в Державному земельному кадастрі.

Для отримання земельної ділянки шляхом безоплатної приватизації, особа, зокрема, має подати заяву до відповідного органу виконавчої влади або органу місцевого самоврядування, який передає земельні ділянки державної чи комунальної власності у власність, зазначивши поміж іншого її цільове призначення. І тут її може чекати несподіванка. Адже орган до якого була подана така заява, може відмовити на підставі того, що вказане цільове призначення земельної ділянки, визначеної в заяві, не відповідає генеральному плану населеного пункту чи детальному плану території відповідно населеного

пункту. І тут особа потрапляє у глухий кут, адже органи місцевого самоврядування не зобов'язанні надавати або в обов'язковому порядку публікувати такі дані.

Щодо земельних ділянок приватної власності, то тут спектр проблем є дещо меншим. Донедавна головною проблемою для деяких осіб щодо набуття земель у власність була наявність так званого мораторію на продаж земель сільськогосподарського призначення. Проте, наразі, закон щодо зняття цієї заборони був прийнятий народними депутатами та очікує на підпис Президентом України.

Щодо інших земель, то отримати їх у власність було можливими, зокрема, шляхом укладення договору купівлі-продажу. І тут головною небезпекою є дотримання всіх вимог законодавства щодо наявності істотних умов договору. Адже, відсутність хоча б однієї такої умови може призвести до відміни права власності та довгих судових тяжб.

Також проблемою для оформлення права власності на земельну ділянку може бути відсутність її кадастрового номеру, який необхідний для її відчуження. Адже, до 2004 року вимога про присвоєння кадастрового номеру ділянці була відсутня в законодавстві. Тому продавцеві земельної ділянки, зазвичай, за власні кошти доводиться приводити всі необхідні документи до ладу для здійснення відповідного правочину та набуття права власності на неї.

Щодо проблем припинення права власності, то варто зазначити щодо відповідно до Конституції України право приватної власності є непорушним та ніхто не може бути протиправно позбавлений цього права. Саме тому Земельним кодексом України визначений вичерпний перелік підстав припинення права власності на земельну ділянку, це:

- добровільна відмова власника від права на земельну ділянку;
- смерть власника земельної ділянки за відсутності спадкоємця;
- відчуження земельної ділянки за рішенням власника;
- звернення стягнення на земельну ділянку на вимогу кредитора;
- відчуження земельної ділянки з мотивів суспільної необхідності та для суспільних потреб;

- конфіскація за рішенням суду;
- невідчуження земельної ділянки іноземними особами та особами без громадянства у встановлений строк у випадках, визначених Земельним кодексом України.

Варто відзначити, що такий перелік складений на підставі фактів, які беззаперечно спонукають до припинення права власності на земельну ділянку.

Однією з підстав припинення права власності є викуп земельної ділянки для суспільних потреб. Такий спосіб припинення права власності на землю, зазвичай, використовується, коли інтереси суспільства, тобто суспільні потреби, є вищими за потреби окремої особи і не можуть або недоцільно вирішувати іншим шляхом або за рахунок інших ділянок.

Викуп для суспільних потреб – це складаний порядок відчуження земельних ділянок, який містить у собі багато поетапних складових. Він не є примусовим способом відчуження земельної ділянки, адже викуп здійснюється лише за згодою власника ділянки та за умови відшкодування її вартості та майна.

Також проблемою припинення права власності у таких спосіб є виключний перелік суспільних потреб та необхідність доведення, що це відповідна ситуація є дійсно суспільно потрібною. До того ж викуп земельних ділянок для суспільних потреб повинен здійснюватися з дотриманням вимог екологічної безпеки та із забезпеченням подальшого раціонального використання земельних ділянок. І це лише декілька проблемних нюансів такого шляху припинення права власності на земельну ділянку.

Щодо такої підстави припинення права власності на земельну ділянку як добровільна відмова, то в даному випадку також існують свої нюанси. Відповідно до Земельного кодексу України власник земельної ділянки має право на добровільну відмову від права власності на ту чи іншу земельну ділянку на користь держави або територіальної громади. Такий правочин оформлюється відповідною угодою. Однак, на цьому етапі сторонам варто не забувати про обов'язковість нотаріального посвідчення цієї угоди. Адже

відсутність такої дії призводить до недійсності такої угоди та не настання правових наслідків за нею.

Отже, на сьогодні існує певний перелік проблем набуття та припинення прав власності на землю в Україні, який лише частково визначений в цій статті і який залежить як від неврегульованості законодавством певних питань в земельному праві, так і від незнання того ж самого законодавства суб'єктами земельних відносин.

Донець Є.О., студент IV курсу
Факультету права та міжнародних
відносин Київського університету імені
Бориса Грінченко

Науковий керівник:

Калашник О. М., доцент кафедри
публічного та приватного права
Факультету права та міжнародних
відносин Київського університету імені
Бориса Грінченко, к.ю.н.

ОСОБЛИВОСТІ ПРАВОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ КОНКУРЕНЦІЇ В УКРАЇНІ

На сучасному етапі наша держава переживає значну економічну скруту, яка частково виникає на підставах недостатнього правового захисту економічної конкуренції в Україні. Так, Конституція України має найвищу юридичну силу, тому визначає основоположні засади правового регулювання суспільних відносин у всіх галузях права за рахунок законів, підзаконних актів, тощо. Держава безпосередньо захищає конкурентні відносини між суб'єктами підприємницької діяльності та не допускає зловживання монопольним становищем, що передбачено у статті 42 Конституції України. З одного боку, це обумовлено тим, що наша держава наразі не впевнено почуває себе на міжнародному ринку через економічно-правові колізії у нереформованому законодавстві. Економічна несталість має місце у зменшенні імпорту на світовий ринок та високого відсотку експорту товарів, що також скорочує

вироблення продукції національним виробником та зловживанням монопольним становищем деяких суб'єктів господарської діяльності [1].

Початок правового регулювання захисту економічної конкуренції та обмеження монополізму виникає у 90-х роках 20-го століття, що, перш за все, надає можливість Україні як Європейській державі повноцінно розвивати економічну сферу та захищати конкурентні відносини на вітчизняному ринку. Правовий аспект захисту функціонування конкуренції, на той час, забезпечував Закон України «Про обмеження монополізму та недопущення недобросовісної конкуренції у підприємницькій діяльності». Позитивною рисою цього нормативно-правового акту було те, що він базувався на принципах антимонопольного законодавства економічно розвинених країн [5, с. 128].

Далі кроком для забезпечення розвитку антимонопольного законодавства стало прийняття протягом наступного десятиліття таких важливих нормативно-правових актів як: Закон України «Про Антимонопольний комітет України» (1993 р.), Закон України «Про захист від недобросовісної конкуренції» (1996 р.), Закон України «Про природні монополії» (2000 р.), Закон України «Про захист економічної конкуренції» (2004 р.) та ряд інших.

Проте, прогресом у господарському законодавстві стало прийняття Верховною Радою України 16 січня 2003 р. Господарського Кодексу України, в якому міститься окрема Глава 3 «Обмеження монополізму та захист суб'єктів господарювання від недобросовісної конкуренції» [5, с. 128].

Слід зазначити, що при розробці антимонопольного законодавства, законодавець керувався досвідом та практикою європейських країн та США, адже, Україна одним із основних завдань вбачала вступ до Європейського Союзу, що й могло б передбачати появу грандіозного шансу для процвітання вітчизняної економіки.

Наразі, констатую той факт, що процес реформування конкурентної політики торкнувся значної кількості законів та підзаконних актів України. Відтак, законодавець намагається максимально обмежити антиконкурентну діяльність, яка у свою чергу призводить до такого негативного явища як «дідівщини» у господарських відносинах між монополією у ролі диктатора на

ринку та суттєво меншим суб'єктом господарювання, котрий утиснений у правах; появи надмірної економічної концентрації суб'єктів господарювання, шляхом одержання домінуючого становища на ринку; обмеження прав споживачів на вільний вибір товарів і послуг; скорочення кількості підприємств, які б урізноманітнювали пропозицію на ринку.

Право контролю та стримання суб'єктів господарської діяльності, які порушують антимонопольне законодавство надано Антимонопольному комітету України. Недотримуючись цих умов, процвітання бізнесу зводиться нанівець, як і економічна стабільність, разом зі скороченням робочих місць в країні [2, ст. 3].

Наразі, реформування правового механізму для вирішення проблем із недобросовісною конкуренцією триває. Нещодавно були внесені зміни до Закону України «Про захист економічної конкуренції», які розширюють повноваження територіальних відділень Антимонопольного комітету України шляхом збільшення розміру санкцій, котрі вони можуть накладати. На мою думку, у процесі реформування антимонопольного законодавства потрібно збільшити кількість адміністративних колегій та територіальних відділень Антимонопольного комітету України разом із розширенням обсягу наданих їм прав для накладення санкцій на недобросовісних суб'єктів господарювання.

Наступним етапом обмеження недобросовісної конкуренції було внесення змін до Закону України «Про захист від недобросовісної конкуренції», що у результаті надає можливість Антимонопольному комітету України вживати заходи задля припинення порушень законодавства суб'єктами господарювання у вигляді розповсюдження недостовірної інформації, яка вводить в оману. Зміни до Закону України «Про Антимонопольний комітет України» надали йому оновлений перелік повноважень щодо захисту економічної конкуренції у сфері державних закупівель, а також поклали на нього повноваження органу оскарження процедур державних закупівель.

Загалом правове регулювання економічної конкуренції в Україні потребує суттєвих змін у законодавстві для забезпечення функціонування ефективних та результативних ринкових відносин, котрі неможливі без

процвітання конкуренції як необхідної умови для розвитку економіки. Реформування правових засад діяльності Антимонопольного комітету України, територіальних відділень та адміністративних колегій за рахунок внесення змін до низки нормативно-правових актів є, на порядку денному, важливим чинником захисту конкурентних прав суб'єктів господарювання. За останні роки докладено чимало зусиль для регулювання конкурентних відносин між суб'єктами підприємницької діяльності. Законодавець регулярно вносить зміни до Законів України «Про Антимонопольний комітет України», «Про природні монополії», «Про телекомунікації» та інші у частині розмежування повноважень Антимонопольного комітету України та національних регуляторів у сферах природних монополій та зв'язку; поступово з'явилися нові нормативно-правові акти такі як: Закон України «Про ціни і ціноутворення», Закон України «Про зовнішньоекономічну діяльність», Закон України «Про господарські товариства», Закон України «Про акціонерні товариства», Закон України «Про цінні папери і фондовий ринок» [5, с. 129].

Кожен із вищезазначених законів містить норми-регулятори конкурентних відносин. Так, наприклад, у ст. 4 Закону України «Про ціни і ціноутворення» визначено, що до основних напрямів державної цінової політики відноситься протидія зловживанню монопольним становищем у сфері ціноутворення, а у ст. 8 Закону України «Про транспорт» зазначається, що ліцензування окремих видів діяльності в галузі транспорту запроваджується з метою обмеження монополізму і розвитку конкуренції, створення рівних умов для розвитку господарської діяльності підприємств транспорту [3, 4].

Проаналізувавши особливості правового регулювання конкурентних відносин в Україні, виявляємо позитивні зміни у процесі захисту економічних прав та свобод суб'єктів господарської діяльності, шляхом витіснення із ринку антиконкурентних узгоджених дій, недопущення зловживань антимонопольним становищем та зупинення неправомірних дій у вигляді прояву недобросовісної конкуренції. Наша держава постійно реформується, щоб відповідати загальним європейським та світовим стандартам. Високий рівень розвитку економіки та підприємницької діяльності є однією із умов для повноцінного членства у

Європейському Союзу, реалізація якої неможлива без сталого забезпечення конкуренції в Україні.

Список використаних джерел:

1. Конституція України [Електронний ресурс] прийнята 26 червня 1998 р. – Ст. 42 Режим доступу : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254к/96-вр> .
2. Про Антимонопольний комітет України : Закон України // Відомості Верховної Ради України. 1993. № 50.
3. Про ціни і ціноутворення : Закон України // Відомості Верховної Ради (ВВР), 2013, № 19-20, ст.190
4. Про транспорт : Закон України // (Відомості Верховної Ради України (ВВР), 1994, № 51, ст.446
5. Мовчан А. В. Правове регулювання захисту економічної конкуренції в умовах Європейської інтеграції / А. В. Мовчан // Право.ua. - 2016. - № 1. - С. 127-131. - Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/pravo_2016_1_25

Доценко А. О., викладач циклової комісії з педагогічної освіти Університетського коледжу Київського університету імені Бориса Грінченка

ТЕОРЕТИЧНІ ОСОБЛИВОСТІ СОЦІАЛЬНО-ПРАВОВОГО ЗАХИСТУ ДІТЕЙ

Майбутнє будь-якої країни – це діти. Тому питання їх соціально-правового захисту є і залишається одним із першочергових завдань нашої держави.

Мета дослідження полягає в теоретично-нормативному визначенні особливостей соціально-правового захисту дітей.

Відомо, що соціальний захист – комплекс економічних, правових та організаційних заходів, спрямованих на забезпечення основних соціальних прав громадянина в державі та пов'язаних із мінімізацією впливу чинників, що знижують якість життя населення [1]. При цьому поняття «соціальна захищеність» означає цілісну систему законодавчо закріплених економічних,

юридичних і соціальних прав і свобод, соціальних гарантій громадян, які протидіють дестабілізуючим факторам життя, в першу чергу таким, як безробіття, бідність тощо [2, с. 110].

Право на соціальний захист закріплено у ст.46 Конституції України. Це право не може бути відчужене, відібране, обмежене чи подароване. Дане право належить кожному з моменту народження і до смерті. Діти, як особи, які знаходяться за межами юридично встановленого працездатного віку, тобто діти і підлітки до 14-16 р. мають право на соціальне забезпечення.

Вперше положення про соціальний захист дітей було закріплено в Загальній декларації прав людини у 1948 році. Стаття 25 вищезазначеного документа передбачає, що всі діти, народжені в шлюбі або поза шлюбом, повинні користуватися однаковим соціальним захистом [3]. У принципі 8 Декларації прав дитини 1959 року зазначено, що дитина повинна за будь-яких обставин бути серед тих, хто першими одержують захист і допомогу [4]. У статті 20 Конвенції ООН про права дитини 1989 року зазначено, що дитина, яка тимчасово або постійно позбавлена сімейного оточення, або яка в її власних якнайкращих інтересах не може залишатися в такому оточенні, має право на особливий захист і допомогу, що надаються державою [5].

На сьогодні в Україні створюються належні умови для того, щоб гарантувати кожній дитині вільний розвиток особистості та соціально-правовий захист.

Основним національним документом після Конституції України, який визначає не тільки охорону дитинства в Україні як стратегічний загальнонаціональний пріоритет, що має важливе значення для забезпечення національної безпеки України, ефективності внутрішньої політики держави, з метою забезпечення реалізації прав дитини на життя, охорону здоров'я, освіти, всебічний розвиток та виховання в сімейному оточенні, а й питання соціального захисту є Закон України «Про охорону дитинства». Зазначеним законом визначені основні положення щодо створення необхідних умов для всебічного розвитку та підготовки до самостійного життя дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування.

Відповідно до Закону України «Про соціальні послуги» підтвердженням надання соціальних послуг екстрено (кризово) дитині є документ, а саме, акт проведення оцінки рівня безпеки дитини. До того ж Закон України «Про органи і служби у справах дітей та спеціальні установи для дітей» визначає функції, завдання і послуги служб, покликаних забезпечувати права і свободи дітей.

Закон України «Про попередження насильства в сім'ї» регулює питання вилучення дитини з сім'ї у випадках прояву всіх форм насильства. Зазвичай це факти фізичного насильства над дитиною, які легко виявити, наприклад, синці чи рани. Факти психологічного або сексуального насильства виявити не так просто.

Постанова Кабінету Міністрів України «Про затвердження Порядку виявлення сімей (осіб), які перебувають у складних життєвих обставинах, надання їм соціальних послуг та здійснення соціального супроводу таких сімей (осіб)» розкриває питання соціальної допомоги дітям, які перебувають у складних життєвих обставинах, і які повсякденно потребують уваги спеціальних органів.

Крім того, Закон України «Про забезпечення організаційно-правових умов соціального захисту дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування» і Постанова Кабінету Міністрів України «Про поліпшення виховання, навчання, соціального захисту та матеріального забезпечення дітей-сиріт і дітей, позбавлених батьківського піклування» регулюють саме питання захисту прав дітей, нарахування пільг дітям-сиротам, дітям позбавленим батьківського піклування.

Права, свободи та законні інтереси внутрішньо переміщених дітей закріплені у Законі України «Про забезпечення прав і свобод внутрішньо переміщених осіб».

Таким чином, законодавча база щодо соціально-правового захисту дітей в Україні створює умови для забезпечення прав та інтересів дітей у нашій державі.

Список використаних джерел:

1. Соціальний захист. – Фармацевтична енциклопедія [Електронний ресурс].- Режим доступу до ресурсу: <https://www.pharmencyclopedia.com.ua/article/7583/socialnij-zaxist>
2. Савельєва Н.М. Основи соціально-правового захисту особистості: Навчальний посібник для студентів спеціальності «Соціальна педагогіка». — Полтава: ПДПУ, 2008. — 268 с.
3. Загальна декларація прав людини від 10 грудня 1948 року [Електронний ресурс]. – Режим доступу до ресурсу: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_015
4. Декларація прав дитини від 20 листопада 1959 року [Електронний ресурс]. – Режим доступу до ресурсу: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_384
5. Конвенція про права дитини від 20 листопада 1989 року [Електронний ресурс]. – Режим доступу до ресурсу: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_021

Дуброва Ю. В., студентка ІІ курсу факультету права та міжнародних відносин Київського університету імені Бориса Грінченка

Науковий керівник:

Орел Л. В., завідувач кафедри публічного і приватного права факультету права та міжнародних відносин Київського університету імені Бориса Грінченка
д.ю.н., доцент

ВИДИ ЗАПОВІТІВ: ХАРАКТЕРИСТИКА ТА ОСОБЛИВОСТІ ОФОРМЛЕННЯ

Інститут спадкового права в цивільному законодавстві України, окрім спадкування за законом, визначає ще один спосіб успадкувати майнові та немайнові права та обов'язки, шляхом спадкування за заповітом.

Заповіт - це односторонній правочин, особисте розпорядження особи на випадок своєї смерті. Відповідно до ЦК України [1], заповіт може бути складений лише фізичною особою та потребує обов'язкового нотаріального посвідчення, а у випадку відсутності нотаріусу, посвідчення уповноваженої на те особи.

Не зважаючи на те, що заповіт це особисте розпорядження фізичної особи, законодавство висуває певні правила для складення даного виду правочину, зокрема:

1) спадкодавцем може бути особа, яка досягла віку повної цивільної дієздатності (ст.1234 ЦК України) ;

2) розпорядження повинно бути лише на майно, яке належить спадкодавцю;

3) складений в установленому законом порядку, не суперечити моральним засадам суспільства та його зміст не повинен бути підставою судового спору;

4) не допускається складання заповіту через представника (в тому числі через законних представників – батьків, усиновлювачів, опікунів);

5) не допускається складання заповіту від імені кількох осіб, за винятком заповіту подружжя стосовно спільного майна (ст. 1243 ЦК України).

Шоста Книга ЦК України передбачає 3 основні види заповіту:

1) заповіт з умовою

2) секретний заповіт

3) заповіт подружжя

Заповіт з умовою - це вид заповіту, передбачений ст. 1242 ЦК України, обов'язковою ознакою якого є встановлення чіткої вимоги, задля прийняття спадщини, але лише у разі коли ця умова не обмежує особисті права спадкоємця та моральні цінності суспільства. Наприклад, спадкодавець не може вимагати від спадкоємця, щоб останній отримав вищу освіту з якоїсь окремої спеціальності, але може встановити як умову загалом здобуття вищої освіти для прийняття спадщини. Правові наслідки включення до заповіту умов, що з самого початку суперечать закону чи моральним засадам суспільства, такі: зацікавлений спадкоємець вправі звернутися до суду, внаслідок чого дані умови можуть бути визнані недійсними і спадкоємець успадковує заповідане майно без дотримання встановлених заповідачем умов. [2] Це положення діє після смерті заповідача і ознайомлення спадкоємця із заповітом.

Секретний заповіт – це вид заповіту, передбачений ст. 1249 ЦК України, укладається особою таємно та посвідчується нотаріусом без ознайомлення з його змістом. Особливістю даного правочину є сама процедура його посвідчення, а після смерті спадкодавця – оприлюднення. Метою такого заповіту є максимально зберегти таємницю останньої волі спадкодавця від третіх осіб та нотаріуса. Особа, після складання заповіту, подає його в заклеєному конверті з особистим підписом нотаріусу. Нотаріус ставить на конверті свій посвідчувальний напис, скріплює печаткою і в присутності заповідача поміщає його в інший конверт та опечатує. Окремою умовою складання такого заповіту є те, що він не може бути посвідчений будь-якою іншою посадовою особою окрім нотаріуса.

Заповіт подружжя - це вид заповіту, передбачений ст. 1243 ЦК України, укладається подружжям спільно щодо майна, яке належить йому на праві спільної сумісної власності. Особливістю даного заповіту є те, що у разі смерті одного з подружжя, яке склало спільний заповіт, частка у спільному сумісному майні померлого(ї) чоловіка (дружини) переходить автоматично до його (її) дружини (чоловіка), яка (який) пережила (в) [3]. В такому випадку нотаріус накладає заборону відчуження на майно, зазначене у заповіті подружжя. При посвідченні такого заповіту нотаріус не вимагає від заповідачів документи на підтвердження права власності на майно, що буде зазначено в заповіті. Аналізуючи судову практику стосовно заповітів подружжя, можна дійти висновку, що не підтвердження факту, що майно належить на праві спільної сумісної власності, в подальшому може бути підставою для оспорювання в суді. [4] Досить важливим при укладенні заповіту подружжя також є те, що нотаріус зобов'язаний належним чином роз'яснити права та обов'язки, які виникають та мають істотне значення у разі укладення заповіту подружжя, оскільки після смерті одного з подружжя, той хто його пережив може оскаржити заповіт у судовому порядку і визнати заповіт недійсним [5].

Отже, цивільне законодавство передбачає достатньо способів, для того щоб особа могла за життя вчинити розпорядження на випадок своєї смерті, а належним чином оформлений заповіт, чітко визначення кола спадкоємців та

предмета спадкування, у подальшому не будуть викликати проблем та суперечностей при вступі у спадщину спадкоємців.

Список використаних джерел:

1. Цивільний кодекс України: Закон України, прийнятий Верховною Радою України від 16.01.2003 р. // Відомості Верховної Ради України . – 2003. - №№40-44. – ст.356
2. Заїка Ю. О. Українське цивільне право : [навч. посіб.]. – [2-е вид., доп.]. – К. : КНТ, 2008. – 368 с.
3. Дзера О.В. , Кузнєцова Н.С. Цивільне право України: [навч. посіб.]. – [3-е вид., доп.]. – К.:Юрінком Інтер. – 2005.- 436 с.
4. Рішення Новоронцовського районного суду Херсонської області від 30 січня 2020 року №954/1368/19.
5. Рішення Мелітопольського міськрайонного суду від 03 червня 2013 року №320/4778/13-ц.

Зуб К. Ю., студентка II курсу Факультету права та міжнародних відносин Київського університету імені Бориса Грінченка

Науковий керівник:

Орел Л. В., завідувач кафедри публічного і приватного права факультету права та міжнародних відносин Київського університету імені Бориса Грінченка д.ю.н., доцент

ПРОБЛЕМИ ІДЕНТИФІКАЦІЇ СУБ'ЄКТІВ ПІДПРИЄМНИЦЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

На даний момент в світі простежується висока конкуренція між юридичними особами.

Тому для того щоб боротися за місце на ринку або втриматися в іншій сфері діяльності та протистояти конкурентам, у юридичних осіб мають бути

засоби за допомогою яких, вони будуть відрізняти себе від інших . В результаті, їх впізнаваність за допомогою індивідуалізуючих ознак грає важливу роль.

Незважаючи на те, що питання правового захисту «індивідуалізації» сягає своїм корінням в давнину, воно залишається актуальною темою дослідження у вітчизняній та зарубіжній цивілістиці.

Проблематику «індивідуалізації суб'єктів підприємницької діяльності» досліджують відомі вчені-теоретики: В.В. Орлова, О.О.Городова ,О.П. Сергєєва та інші науковці.

Шлях виникнення та оформлення норм засобів індивідуалізації юридичних осіб та послуг розглядається в юридичній науці неоднозначно.

Складність вирішення цього питання зумовлена насамперед різноманітністю засобів індивідуалізації та багатомірністю їх функцій на різних історичних етапах суспільства. Інколи прототипи сучасної ідентифікації бачать у речах, які повністю втратили своє значення або істотно змінили його.

Безумовно, засоби індивідуалізації в їх сучасному розумінні з'явилися відносно недавно і зазнали великих змін в останні століття, зміст яких пов'язаний з розвитком і змінами характеру економічних відносин у суспільстві. Тому вивчення основних законів їх історичного становлення та розвитку неможливий без визначення сучасної цінності засобів індивідуалізації у цивільному праві України.

Можна зазначити, що термінологія в цій галузі також зазнала певних змін через кодифікації в правовій системі України. Зокрема, терміни "комерційне (фірмове) найменування" та "торгова марка" вперше були використані у 2003 році [1] .

Але не слід обумовлювати появу сучасних засобів індивідуалізації тільки з закріпленням відповідної термінології у законодавчих актах.

Також необхідно окреслити основне економічне призначення кожного ідентифікуючого позначення, що враховується законодавцем при побудові системи його захисту.

Часто індивідуалізація певної юридичної особи та результати її діяльності одночасно здійснюються в декількох напрямках, використовуючи певний набір

засобів індивідуалізації, юридична особа може розробити власний фірмовий стиль, для того щоб відрізнитися від інших суб'єктів підприємницької діяльності.

Юридичні особи одного виду та напряду повинні відрізнитися ,і для цього їм потрібні спеціальні ознаки, які б дали здатність оцінювати результативність та генерувати високі показники ефективності, що формуються під впливом економічного обороту ,в результаті появи нових технологій та ініціатива засновників.

Слід розуміти, що всі ці об'єкти цивільних правовідносин мають одну загальну особливість: їх застосування обмежене комерційним оборотом. У зв'язку з цим володарями майнових прав на будь-які види засобів індивідуалізації не можуть бути громадяни, які не здійснюють комерційну діяльність.

За умовами, на які засоби індивідуалізації надається юридичний захист, всі види промислової власності діляться на дві основні категорії: які підлягають і не підлягають обов'язковій реєстрації в державних органах. Прикладом другого виду засобів індивідуалізації є комерційне позначення, для якого допустимо використання без реєстрації.

Одним із засобів, що може надавати індивідуальності юридичної особи є торговельна марка, так називається засіб індивідуалізації виробів будь-якого виробника. Знак обслуговування виконує аналогічну функцію, але стосовно до послуг або виконуваних робіт. Правовий режим, в якому однаково функціонують обидва цих об'єкти промислової власності, відображені в Цивільному кодексі України (ст.420)[2]. Тому в тексті закону вживається один термін - «торговельна марка», але мається на увазі, що все те ж саме стосується і знаків обслуговування.

В нормативних актах ЦКУ використовуються тільки терміни «торговельна марка», але на практиці люди зазвичай використовують різні синоніми - логотип, бренд, торгова марка і т. д. При цьому бренд є дуже широким поняттям, яке не зводиться до одного лише комерційного позначення,

а торгова марка є синонімом товарного знака (це дослівний переклад англomовного терміна «trademark»).

Якщо яка-небудь торговельна марка виявляється схожою до ступеня змішання на інший засіб індивідуалізації тих же послуг, то вона не буде зареєстрована.

Тільки правовласник в праві користуватися торгівельною маркою. Якщо це роблять інші підприємці - навіть не копіюючи чужий засіб індивідуалізації цілком, а трохи змінюючи його, отримуючи в результаті, наприклад, назву «Abibas», яка схожа з відомою торговою маркою - то вони порушують закон, оскільки покупець може прийняти їх товар або послугу за продукцію іншого виробника.

Яскравим прикладом порушення прав власників «торгових марок» є справа про визнання недійсним свідоцтва на торговельну марку "РІЗДВЯНЕ", під якою випускає пиво компанія Карлсберг.

Торгова марка позивача була зареєстрована в 2009 році, а відповідача - в 2014. Обидві ТМ зареєстровані в 32 класі МКТП (пиво). Ось тільки торгова марка позивача - словесна, а відповідача - комбінована. Ця відмінність стала ключовою у справі.

У всіх трьох інстанціях позивач намагався донести до суддів, що не можна було реєструвати ТМ "РІЗДВЯНЕ", оскільки вона настільки схожа з раніше зареєстрованою ТМ "РІЗДВЯНИЙ", що їх можна сплутати. Але, суди тричі відмовили "Першій приватній броварні".

Оцінюючи висновки судових експертиз з позиції рядового споживача, судді прийшли до висновку, що графічні елементи, які доповнюють ТМ "РІЗДВЯНЕ" виключають схожість з ТМ "РІЗДВЯНИЙ".[7]

Цією постановою у справі № 910/18587/16 від 15.07.2019 року суд поставив під загрозу всі раніше зареєстровані словесні торговельні марки. Оскільки тепер, доповнивши відому словесну ТМ графічними елементами, можна зареєструвати нову торговельну марку, а такий стан речей, в свою чергу, може привести до процвітання недобросовісної конкуренції.

Враховуючи вищезазначене постає питання , як захистити свої права власнику «ТМ»?

Згідно постанови Пленуму ВГСУ від 17.10.2012 року № 12 , в таких випадках в якості співвідповідача обов'язково варто залучати Державну службу інтелектуальної власності.

Щоб в повній мірі захистити свої права на торгову марку необхідно провести реєстрацію та отримати свідоцтво про виключне право на торгову марку, яке видається на 10 років та продовжується державною службою інтелектуальної власності кожні 10 років. Лише після реєстрації є змога забороняти іншим особам використовувати тотожну або схожу до ступеня змішування торгову марку.

Також, існує можливість залучення порушників прав на торговельну марку до адміністративної відповідальності згідно ст. 51-2 КпАП або кримінальної відповідальності на підставі ст. 176 КК.

Прикладами успішного застосування санкцій до порушників прав на торговельну марку можуть служити:

- Постанова ВГСУ від 10.04.2012 року № 28/246 [9], якою підприємству було заборонено використовувати знак для товарів і послуг «SUPROTEC» для класів 1, 4 і 35 (промислові товари, технічні мастила і масла, реклама), оскільки право інтелектуальної власності на цей знак належало позивачу. Також, за результатами розгляду цієї справи відповідача зобов'язали опублікувати в ЗМІ відомості про порушення прав інтелектуальної власності позивача;
- Постанова ВГСУ від 08.11.2011 року № 21/118-10 [10], що визнала правильними рішення судів попередніх інстанцій про заборону відповідачеві будь-якого використання ряду торгових марок позивача та позначень, схожих на них настільки, що їх можна сплутати з цими торговими марками, а також про стягнення з відповідача більше двох мільйонів гривень збитку на користь позивача;
- Постанова ВГСУ від 30.08.2011 року № 20/165 [11], залишила в силі рішення судів попередніх інстанцій про задоволення позову компанії «Гугл

Інк» про визнання недійсним свідоцтва на знак для товарів і послуг «GOOGLE» (словесне позначення), власником якого було ТОВ "ГОУ ОГЛЕ";

Наступним засобом ідентифікації юридичної особи є **«ЛОГОТИП ТА БРЕНД»**.

Логотипом є постійний словесний візуальний знак, що є відмінним засобом юридичної особи чи її структурного підрозділу і використовується для позначення її товару, майна чи документів.[3]

Логотип служить для індивідуалізації, основна функція якої полягає в поданні юридичної особи.

Він не має власного самостійного значення, а є своєрідним обличчям організації, його візитною карткою, сукупністю яскравих образів, основною функцією яких є здійснення ідентифікації юридичної особи. При цьому цілком логічно розглядати логотип як образ організації.

Проблема використання «логотипу», як засобу індивідуалізації полягає в тому що: поняття логотипу в законі не зафіксовано, дане слово виступає в якості позначення «товарного знака » або « знака обслуговування». Товарний знак являє позначення у вигляді зображення, букв, написи, яке призначене індивідуалізувати товар серед інших товарів і позначити конкретного виробника, продавця.

Бренд (від англ. brand – клеймо, тавро) є сукупністю об'єктів авторського права, товарного знаку та фірмового найменування. Зазвичай він включає в себе назву, логотип та інші візуальні елементи (шрифти, схеми кольорів, символи тощо)[4].

Бренд об'єднує в собі елементи інших ознак індивідуалізації, може бути віднесеним до нематеріальних активів. Індивідуальні враження про бренд і компанії створюються протягом тривалого часу в результаті подання на ринок товарів високої якості. Бренд є нематеріальним благом, на яке юридична особа може мати немайнове право. Він є засобом, який допомагає індивідуалізувати ту чи іншу юридичну особу, тому повинен бути під охороною немайнового права на індивідуальність. На сьогоднішній день бренд стає основою для процвітання юридичної особи. Деякі юридичні особи використовують

індивідуальність як основу бренду, вони приваблюють тих клієнтів, які прагнуть чітко ідентифікувати себе з певними брендами. [5]

За першого застосування юридичною особою найменування в ролі бренду, виникає абсолютне право на його використання, а надалі – право протистояти використанню такого бренду іншими особами.

Великий інтерес на даний момент, як засіб індивідуалізації юридичних осіб викликає : реєстрація та використання доменного імені (інтернет- адреси) в якій може бути зазначено «комерційну (фірмову)назву».

Доменне ім'я – спеціальне реєстраційне позначення, яке засобами логічних операцій у системі зареєстрованих інших позначень дозволяє встановити користувача. Локальна комп'ютерна мережа або будь-який комп'ютер може отримати так званій IP (протокол Internet), адресу і з'єднатися з усією системою Інтернет. Формально Інтернет – це самоврядна організація, об'єднана у величезну комп'ютерну мережу, яка швидко зростає і складається із сотень більш дрібних мереж. Формою організації мережі Інтернет є система доменних імен. [6]

Такий новий засіб індивідуалізації в мережі Інтернет було схвалено учасниками мережі, ця система дуже швидко поширилася в ній, є численні організації, які розробляють та застосовують правила розподілу доменних імен. Ці правила пояснюють користувачам мережі , як реєструвати домени, як платити за них та інше, і ці функції впроваджуються InterNIC в усьому світі.

Локальна мережа не може обійтися без персональної доменної індивідуалізації. Вона має нематеріальну сутність, яка пов'язана з конкретною людиною, що стоїть за інформаційним ресурсом. Як словесна та цифрова система знаків , доменні імена можна ототожнювати з такими об'єктами інтелектуальної власності, як торгові марки, торгові назви. Тема індивідуалізації в світі віртуальних мереж існує відповідно до системи індивідуалізації реального світу, тобто системи комерційних найменувань, товарних знаків, брендів, але через адресування має свою специфіку.

Доменні імена унікальні, оскільки ніхто більше не може володіти тим самим поєднанням доменів, тому вони допомагають індивідуалізувати юридичні особи.

Але разом із динамічним розвитком інтернет-маркетингу та стрімким переходом бізнесу в онлайн за пошуком нових ідей, зростає і кількість різнорідних конфліктів та спорів, пов'язаних із використанням доменних імен з порушенням засад добросовісної конкуренції, а також спорів, що виникають через порушення прав інтелектуальної власності.

Наразі, найрозповсюдженішими видами порушень, пов'язаних з доменними іменами на теренах України є:

Кіберсквотинг (англ. Cybersquatting) – це діяльність, що полягає у реєстрації, використанні та пропонуванні до продажу доменного імені з наміром отримати прибуток від паразитування на гудвілі або торгівельній марці, яка належить іншій особі. Кіберсквотер – це особа, яка займається кіберсквоттингом.

Серед основних видів кіберсквотингу виокремлюють наступні:

1) Галузевий кіберсквотинг – реєстрація доменів за назвою видів діяльності товарів, послуг тощо. Є найпоширенішим видом кіберсквотингу, оскільки володіння доменом, що точно відповідає галузі або товару, це вже запорука успіху (наприклад домен «www.avtokolesa.com»).

2) Брендний – спекуляція на доменних іменах, що містять точні або схожі назви відомих компаній, зареєстровані в доменах нижчого рівня (наприклад домен «asus.info» – яскравий приклад діяльності кіберсквотерів на практиці).

3) Захисний кіберсквотинг – реєстрація легальним власником популярного сайту (товарного знаку) якомога більшої кількості варіантів доменних імен близьких, співзвучних, схожих, зв'язаних за змістом з його власним доменним ім'ям з метою протидії кіберсквотерам. Найчастіше це роблять великі компанії. Також, трапляються випадки реєстрації так званих «антидоменів» – можливих варіантів реєстрації доменів з негативним для

компанії забарвленням, задля здійснення контролю над ними та запобігання реєстрації таких доменів кіберсквоттерами.

4) Зворотній захват – явище, коли компанія реєструє торгову марку під необхідний для неї відомий домен, а потім намагається відсудити такий домен.

5) Домейнінг – більш «чесний» вид кіберсквотингу, який полягає у пошуку перспективних проектів та реєстрації домену с подальшою метою здійснити продаж такого доменного імені перспективній компанії.

Наразі, в Україні можна захистити своє доменне ім'я та торгову марку через національний суд.

Протягом вирішення доменних спорів в Україні склалась стала практика визнання права на доменне ім'я за власником торгової марки, на яку це доменне ім'я схоже.

Така практика йде поряд з практикою вирішення спорів за процедурою UDRP в акредитованих центрах міжнародної організації з вирішення доменних спорів – ICANN [13]

Тобто, торгова марка має пріоритетне значення над доменним ім'ям при вирішенні спору.

Так, у справі № 757/50935/16-ц [14], враховуючи положення щодо наявності свідоцтва на знак для товарів та послуг, суд прийняв рішення, яким зобов'язав відповідача по справі (порушника) припинити порушення прав інтелектуальної власності та незаконне використання знаку для товарів та послуг і зобов'язав розпорядника доменного імені здійснити переделегування спірного доменного імені на користь позивача по справі.

До того ж, реєстрація доменного імені в зоні .UA можлива виключно за наявності свідоцтва на знак для товарів і послуг, видане відповідно до законодавства України.

Крім того, слід зазначити, що на практиці тягар доказування щодо правомірності використання того чи іншого доменного імені покладається на відповідача, а тому заздалегідь вірно розроблена позиція по справі, своєчасно та правильно зібрані докази мають надзвичайно велике значення для захисту

свого доменного імені, торгової марки та інтересів компанії в суді. В процесі розроблення своєї позиції та доказування правомірності використання доменного імені можуть мати вплив навіть такі докази, як акти наданих рекламних послуг як на підтвердження того, що доменне ім'я та послуги, що з ним пов'язані, рекламуються та надаються раніше ніж у опонентів.

Додатковим механізмом захисту прав та доменного імені компанії може бути звернення до правоохоронних органів задля порушення кримінальної справи проти зловмисників. Протиправне використання та наміри незаконного привласнення об'єктів прав інтелектуальної власності, в тому числі доменного імені, є кримінально караним діянням. Гармонійна побудова алгоритму захисту при здійсненні досудового розслідування може здійснити значний вплив на наміри зловмисників та допомогти в досягненні бажаного результату по справі.

Єдиним способом для вирішення існуючих та можливих конфліктних ситуацій пов'язаних з використанням доменних імен у майбутньому, може бути лише виникнення суспільних відносин у сфері правового регулювання, що вимагає розробки та прийняття законодавства, яке б закріпило процедуру реєстрації Інтернет-адреси.

Тому вдалим рішенням таких проблем було б: додавання в статтю 420 Цивільного кодексу, поняття «доменні імена» до переліку об'єктів права інтелектуальної власності, а також доповнення книги четвертої главою «Доменні імена», в якій доцільно врегулювалися правові аспекти виникнення права на доменні імена, зміст прав власників тощо. Але в нашому випадку доменне ім'я має значення не як об'єкт права інтелектуальної власності, а як ознака, яка її індивідуалізує, що є нематеріальним благом та немайновим правом, яке регулюється Книгою другою Цивільного кодексу України.

Отже, юридична особа може виділятися з-поміж інших суб'єктів за допомогою ідентифікаційних рис. Проблемою є те що ідентифікаційні риси у різних компаній дуже часто схожі між собою, через це вирішення цих проблем являються дуже спірними.

Тому визнання комерційної організації може бути забезпечене «логотипом», «брендом», «торговою маркою». В Інтернеті його можна відрізнити за доменним іменем.

Для нас індивідуалізація має значення не як об'єкт інтелектуальної власності, а як ідентифікуючі ознаки, що є нематеріальним благом.

Список використаних джерел:

1. Цивільний кодекс України від 16.01.2003 № 435-IV // Відомості Верховної Ради України. – 2003. – № 40–44. – Ст. 356.
2. Цивільний Кодекс України від 13.02.2020 // Відомості Верховної Ради України (ВВР), 2020, №№ 40-44, ст.356.
3. Эльбрюнн Бенуа. Логотип / пер. с франц. Н. М. Баженова. – М. : Нева : ОЛМАПРЕСС, 2003. – 128 с
4. Bennett P. D. American Marketing Association Dictionary / Peter D. Bennett. – Lincolnwood, Ill, USA : NTC Business Books, 1995 – 316 p.
5. Орел Л. Індивідуалізаційні права юридичних осіб : Монографія. – К. : Інтерсервіс, 2017 р. – 192 с.
6. Селюков М. А. Индивидуализация юридических лиц : дисс. ... канд. юр. наук : 12.00.03 / М. А. Селюков. – Белгородский государственный университет. – Б., 2006. – 182 с., с. 136.
7. Наталія Діка, юрист Практики технологій, медіа та телекомунікацій АТ «Юскутум» стаття "РІЗДВЯНИЙ" vs "Різдвяне"
8. Постанова ВС У справа № 910/18587/16 від 15.07.2019
9. Постанова ВГСУ від 10.04.2012 року № 28/246
10. Постанова ВГСУ від 08.11.2011 року № 21/118-10
11. Постанова ВГСУ від 30.08.2011 року № 20/165
12. Пленуму ВГСУ від 17.10.2012 року № 12
13. Бухтіяров Данило стаття Доменні спори.
14. Категорія справи № 757/50935/16-ц: Цивільні справи (до 01.01.2019); Позовне провадження; Спори про захист немайнових прав фізичних осіб.

Івашкевич А. А., студентка 4-го курсу факультету права та міжнародних відносин Київського університету імені Бориса Грінченка

Науковий керівник:

Паламарчук І.В., головний спеціаліст відділу проходження служби в системі Державної кримінально-виконавчої служби України Управління персоналу Міністерства юстиції України, к.ю.н.

НАДАННЯ ЖИТЛОВО-КОМУНАЛЬНИХ ПОСЛУГ ПІД ЧАС КАРАНТИНУ: ОБОВ'ЯЗКИ НАСЕЛЕННЯ ТА ГАРАНТІЇ ДЕРЖАВИ

У сучасному світі існує серйозна проблема – COVID-19. Сьогодні перед нашою державою стоїть завдання: попередити розповсюдження коронавірусної інфекції та зберегти життя громадян.

Відповідно до Кодексу цивільного захисту України [2], а також з урахуванням рішення Державної комісії з питань техногенно-екологічної безпеки та надзвичайних ситуацій від 10.03.2020, Кабінет Міністрів України запровадив на всій території України, з 12.03.2020 до 24.04.2020, карантин [1].

Таким чином, було визначено перелік обмежень яким піддавалися громадяни України [3], зокрема, заборона перебування у громадських місцях без вдягнутих засобів індивідуального захисту, роботи суб'єктів господарювання яка передбачає приймання відвідувачів, перевезення пасажирів залізничним транспортом, регулярні та нерегулярні перевезення пасажирів автомобільним транспортом у міському, приміському, міжміському, внутрішньообласному та міжобласному сполученні, відвідування закладів освіти її здобувачами, проведення всіх масових (культурних, розважальних, спортивних, соціальних, релігійних, рекламних та інших) заходів, крім заходів, необхідних для забезпечення роботи органів державної влади та органів місцевого самоврядування, за умови забезпечення учасників засобами індивідуального захисту і т.д. Обсяг заборон доволі значний, але це

надзвичайно важливе рішення, спрямоване на унеможливлення розповсюдженню вірусної інфекції.

Вищеперераховані заборони стали справжнім викликом для громадян України. Тому, на державному рівні було прийнято ряд важливих рішень, спрямованих на підтримку населення України під час запроваджених карантинних заходів, які також стосуються і сфери надання житлово-комунальних послуг.

Так, населенню, на законодавчому рівні було гарантовано безперервне надання комунальних послуг та відтермінування штрафних санкцій за їх невчасну оплату, тобто на період дії карантину або обмежувальних заходів та протягом 30 днів з дня його відміни заборонено:

нарахування та стягнення неустойки (штрафів, пені) за несвоєчасне здійснення платежів за житлово-комунальні послуги;

припинення/зупинення надання житлово-комунальних послуг громадянам України у разі їх несплати або оплати не в повному обсязі;

примусове виселення із житла та примусове стягнення житла (житлових будинків, частин житлових будинків, квартир, кімнат у квартирах, кімнат, житлових секцій чи блоків у гуртожитках, інших жилих приміщень), що належить на праві приватної власності громадянам України, під час примусового виконання рішень судів щодо стягнення заборгованості за житлово-комунальні послуги;

примусове виселення громадян за несвоєчасну оплату житлово-комунальних послуг із жилих приміщень у будинках державного, громадського житлового фонду та житлового фонду соціального призначення [3].

Також слід зазначити, що відповідно до чинного законодавства України комунальні послуги: постачання теплової енергії, постачання гарячої води, централізованого водопостачання, централізованого водовідведення, поводження з побутовими відходами, та послуга з управління багатоквартирним будинком, здійснюються безперервно, крім часу перерв на проведення ремонтних і профілактичних робіт, у міжопалювальний період для систем опалення та ліквідації наслідків аварії [5].

Продовжуючи, доречно зазначити, що для того, аби допомогти громадянам вчасно розраховуватися під час карантину, Кабінет Міністрів України своїм рішенням збільшив державну допомогу на оплату житлово-комунальних послуг [6], тобто спростив порядок надання житлової субсидії та запроваджено додаткову компенсацію витрат на оплату комунальних послуг.

Таким чином, діяльність держави по забезпеченню однієї із основних ідей Конституції України «...держава створює умови для свої громадян...» здійснюється. Тобто, незалежно від умов, в яких функціонує сучасних державний механізм (збройної агресії, розповсюдження інфекційного захворювання), держава створює умови для громадян, які можуть сприяти у максимально зменшеному об'ємі відчувати обмеження у результаті запроваджених карантинних заходів, які стосуються також сфери житлово-комунальних послуг.

Отже, інфекційне захворювання COVID-19 стало причиною багатьох змін у світі, можемо спостерігати, як більшість країн запроваджують заходи з підтримки громадян. Україна – не виняток, Уряд гарантує виплату субсидій, скасування пені і штрафів за багатьма виплатами на час карантину, що є доволі впливовим фактором у запровадженому «домашньому карантині».

Список використаних джерел:

1. Про запобігання поширенню на території України коронавірусу COVID-19: постанова Кабінету Міністрів України від 11.03.2020 № 211.
2. Кодекс цивільного захисту України від 02.10.2012 № 5403-VI.
3. Про внесення змін до деяких законодавчих актів України, спрямованих на запобігання виникненню і поширенню коронавірусної хвороби (COVID-19): Закон України від 17.03.2020 № 530-IX.
4. Кілька фактів щодо вчасної оплати житлово-комунальних послуг. URL: <https://www.minregion.gov.ua/press/news/kilka-faktiv-shhodo-vchasnoyi-oplaty-zhytlovo-komunalnyh-poslug/> (дата звернення: 09.04.2020).
5. Про житлово-комунальні послуги: Закон України від 09.11.2017 № 2189-VIII.
6. Про особливості надання житлових субсидій: постанова Кабінету Міністрів України від 25.03.2020 № 247.

Кітнік В. М., студент II курсу факультету права та міжнародних відносин Київського університету імені Бориса Грінченка

Науковий керівник:

Орел Л. В., завідувач кафедри публічного і приватного права факультету права та міжнародних відносин Київського університету імені Бориса Грінченка д.ю.н., доцент

СПІВВІДНОШЕННЯ ДІЛОВОЇ РЕПУТАЦІЇ ТА ГУДВІЛУ ЮРИДИЧНОЇ ОСОБИ

Серед правників сучасної України ведеться чимало дискусій довкола поняття «ділова репутация юридичної особи». Змісту права на ділову репутацию властивий активний розвиток. У багатьох наукових роботах із зазначеної теми можна спостерігати зміну ставлення до поняття у зв'язку з історичними подіями.

Ділова репутация формується, з одного боку, завдяки інформації, яка надається юридичною особою за допомогою таких інструментів суспільного впливу, як реклама, різноманітні акції, PR-технології, а з іншого боку, – за допомогою характеристик, наданих іншими суб'єктами права – незалежними рейтинговими й аналітичними компаніями, засобами масової інформації та споживачами. Отже, репутация формується внаслідок власних дій юридичної особи або суб'єкта, що її представляє (керівник підприємства, прес-секретар та інші), та завдяки діяльності оточуючих суб'єктів. Ділова репутация є стабільною, оскільки в її основу закладено свідоме ставлення оточення до юридичної особи.

З фінансової точки зору розглядає «ділову репутацию» Закон України «Про банки і банківську діяльність». У редакції цього Закону від 15 лютого 2011 р. знаходимо таке визначення: «Ділова репутация – відомості, зібрані Національним банком України, про відповідність діяльності юридичної або фізичної особи, у тому числі керівників юридичної особи та власників істотної

участі у такій юридичній особі, вимогам закону, діловій практиці та професійній етиці, а також відомості про порядність, професійні та управлінські здібності фізичної особи» [1].

Ще одну спробу дати визначення «ділової репутації юридичних осіб» зробив Вищий господарський суд України, який у своєму Листі від 28 березня 2007 р. № 01–8/184 трактує ділову репутацію юридичної особи як престиж її фірмового (комерційного) найменування, торгівельних марок та інших належних їй нематеріальних активів серед кола споживачів товару та послугб. Право на ділову репутацію без надання визначення забезпечує Закон України «Про захист від недобросовісної конкуренції» від 7 червня 1996 р., однак на момент прийняття закону цей нормативний акт не враховував цілий ряд важливих питань [2].

Право на ділову репутацію юридичної особи розглядається як в цивільному законодавстві, так і в цивілістичній науці. Стаття 94 Цивільного кодексу зазначає, що юридична особа має право на недоторканність ділової репутації, проте поняття права на ділову репутацію в законодавстві не визначено. Дане поняття частково досліджувалось російськими цивілістами Н.Ю.Нікулічевою, К.М.Дьяченко, А.Л.Анісімовим. [3]

З українських вчених визначення права на ділову репутацію давала І.Ф.Коваль, проте лише суб'єктів господарювання. Слід проаналізувати основні положення вище зазначених науковців, і на їх основі дослідити поняття та ознаки права юридичної особи на ділову репутацію. Дослідник А. Л. Анісімов зазначає, що кожен суб'єкт права наділяється певною сукупністю особистих (суб'єктивних) прав, що визначають його правове становище, і в їх число входить суб'єктивне право на ділову репутацію. До моменту порушення ділової репутації цивільне право охороняє ці особисті немайнові відносини шляхом покладання загального обов'язку утримуватися від їх порушення. Його позиція не дає підстави говорити про існування суб'єктивних прав на ділову репутацію [4,5].

Право на ділову репутацію у дослідженнях І.Ф.Коваль визначається як забезпечена законом можливість суб'єкта господарювання здійснювати на свій

розсуд незаборонені законом дії, спрямовані на формування і використання ділової репутації, а також вимагати від інших осіб утримуватись від посягань на неї, але воно стосується лише тих юридичних осіб, які беруть участь в господарській діяльності.

Ще з глибокої древності, гудвіл був пов'язаний з діловою репутацією окремої особи - чесною та продуктивною працівника. Репутація окремих осіб мала важливе значення, оскільки саме від неї залежала репутація їх бізнесу, тобто того, чим вони займалися і заробляли собі на життя. З розвитком торгівлі ділова репутація вийшла «із тіні» і її важливість дуже швидко почала зростати до рівня на якому гудвіл формує вартість підприємства. [6]

Гудвіл є одним із ключових чинників формування ринкової вартості та показників інвестиційної привабливості підприємства. Внутрішньо створений гудвіл втілює у собі нематеріальні складові, цінність яких для підприємства дуже велика.

Гудвіл (вартість ділової репутації) – це нематеріальний актив, вартість якого визначається як різниця між ринковою ціною та балансовою вартістю активів підприємства як цілісного майнового комплексу, що виникає в результаті використання кращих управлінських якостей, домінуючої позиції на ринку товарів, послуг, нових технологій тощо.

Досить часто поняття "ділова репутація компанії" ототожнюють із поняттям "гудвіл". Водночас потрібно зазначити, що це неправильно. Розгляньмо докладніше поняття гудвілу. Термін goodwill має англійське походження та дослівно перекладається як добра воля.

У рішенні Європейського суду з прав людини від 03.06.86 р. (заяви № 8543/79, 8674/79, 8675/79 та 8685/79 у справі "Ван Марле та інші проти Нідерландів" (Van Marle and Others) визначено, що "гудвіл" (goodwill) – накопичені нематеріальні активи підприємства, що охоплюють її найменування, репутацію, ділові зв'язки (зокрема, і клієнтуру), товарні знаки та ін.; власність "фірми".

Чинне законодавство України, зокрема Податковий кодекс (пп. 14.1.40 ст. 14 ПК України), також містить визначення гудвілу. Гудвіл (вартість ділової

репутації) – нематеріальний актив, вартість якого можна визначити як різницю між ринковою ціною та балансовою вартістю активів підприємства як цілісного майнового комплексу, що виникає в результаті використання найкращих управлінських якостей, домінуючої позиції на ринку товарів, послуг, нових технологій тощо. Вартість гудвілу не підлягає амортизації та її не враховують під час визначення витрат платника податку, щодо активів якого виник такий гудвіл.

З одного боку, гудвіл є нематеріальним активом, але головною умовою визнання нематеріального активу є його ідентифікація. При цьому гудвіл є частиною репутації компанії, а тому його не може бути відокремлено від неї.

Спільною ознакою "гудвілу" та "ділової репутації" є забезпечення прибутку в майбутньому, який перевищує ринкову вартість прибутку компаній з аналогічним предметом господарської діяльності. Водночас гудвіл залежить від позитивної чи негативної репутації суб'єкта господарювання, а тому постійно змінюється. Відповідно, можна дійти висновку, що між вартістю підприємства та чистою вартістю його майна завжди є різниця, яка і є гудвілом. Вона може бути додатною або від'ємною.

Отже, ділову репутацію та гудвіл не слід ототожнювати, адже вони мають різну правову природу: ділова репутація є немайновим благом, а гудвіл — активом, який має чітке вартісне вираження. На формування гудвілу, крім ділової репутації, впливає ще низка об'єктивних та суб'єктивних чинників. Ділова репутація та гудвіл різняться не тільки за своєю природою, а й за моментом виникнення. Ділова репутація, будучи нематеріальною, властива суб'єкту господарювання з моменту його створення та протягом усього існування, хоча рівень ділової репутації у момент створення господарської організації може бути різним, а гудвіл, як певна вартість, утворюється тільки в разі продажу майнового комплексу [7].

Список використаних джерел:

1. Закон України «Про банки і банківську діяльність» від 7 грудня 2000 року // Відомості Верховної Ради України, 2001. – № 5–6. – Ст. 30.

2. Закон України «Про захист від недобросовісної конкуренції» від 07.06.1996 р. // Відомості Верховної Ради України, 1996. – № 36. – Ст. 164.
3. Цивільний кодекс України від 16 січня 2003 року // Офіційний вісник України, 2003. – № 11. – Ст. 461.
4. Коваль І. Ф. К вопросу о понятии деловой репутации хозяйствующих субъектов / И. Ф. Коваль // Праці підсумк. наук. конф. Донецького національного університету за період 1999-2000 р. р. : Правознавство. – Донецьк : ДонНУ. – 2001. – С. 81–82, с. 82.
5. Анисимов А. Л. Гражданско-правовая защита чести, достоинства и деловой репутации по законодательству РФ / А. Л. Анисимов. – М. : Владос-прес, 2001. – 224 с.
6. Корчемлюк А.І., Литвинчук І.Л., Циганенко Г.В. Гудвіл корпоративних підприємств: монографія / А.І.Корчемлюк, І.Л.Литвинчук, Г.В.Циганенко; наук. редактор Є.І. Ходаківський. - Житомир, 2013. - 160 с.
7. Коваль І. Ф. Право на ділову репутацію суб'єктів господарювання і його позасудовий захист від неправомірного використання : автореф. дис. ... канд. юр. наук : 12.00.04 / І. Ф. Коваль. – НАН України Інститут економіко-правових досліджень. – Донецьк, 2005. – 23 с., с. 8.

Лещенко Л. П., студентка III курсу факультету права та міжнародних відносин Київського університету імені Бориса Грінченка

Науковий керівник:

Хатнюк Н. С., професор кафедри публічного та приватного права факультету права та міжнародних відносин Київського університету імені Бориса Грінченка, д.ю.н, доцент

УДАВАНІ ТА ФІКТИВНІ УМОВИ ГОСПОДАРСЬКОГО ДОГОВОРУ ЯК ПІДСТАВА ВИЗНАННЯ ЙОГО НЕДІЙСНИМ

Розширення сфери застосування господарсько-договірних відносин внаслідок переходу України від командно-адміністративної моделі економіки, яка існувала в рамках жорсткого директивного планування і планових господарських договірних відносин, до ринкової зумовило стрімке збільшення кількості судових справ про визнання господарських договорів недійсними. Така тенденція свідчить не тільки про низький рівень правової свідомості та правової культури суб'єктів господарювання, а й про неоднозначність окремих положень Господарського кодексу України та наявність колізій між статтями Господарського і Цивільного кодексів України.

Аналізуючи судову практику із досліджуваного питання, особливу увагу слід звернути на категорію спорів про визнання господарських договорів недійсними з підстав, наведених у ст. 234 ЦК України (Правові наслідки фіктивного правочину) та ст. 235 ЦК України (Правові наслідки удаваного правочину). Частина 5 ст. 203 ЦК України однією з вимог, додержання яких необхідне для чинності правочину, визначає спрямування правочину на реальне настання наслідків, що обумовлені ним

Укладення правочину (договору, контракту, угоди) має на меті отримання сторонами певного результату.

Для набрання договором юридичної сили він має відповідати загальним вимогам, передбаченим ст. 203 ЦК України, дотримання яких є обов'язковою

умовою чинності будь-якого правочину. Згідно зі ст. 215 ЦК України, відсутність у момент учинення правочину вимог його чинності, передбачених частинами 1-3, 5,6 ст 203 ЦК України, є підставою його недійсності.[2] ГК України взагалі оперує одним поняттям "недійсність господарського зобов'язання".

Отже, на нормативному рівні не проведено розмежування понять "дійсність" та "чинність" договорів.

На сьогоднішній день, існує багато науковців, які займаються питанням розмежування понять недійсний та неукладений договір, зокрема до них відносяться: О. В. Старцев, С. О. Теньков, С. С. Потопальський, С. В. Томчишен, В. С. Мілаш.

Господарського кодексу України (Далі – ГК) також визначає момент недійсності моментом виникнення зобов'язання [3]. Не може бути визнаний недійсним правочин, який не вчинено (договір, який не укладено).

Відповідно до ст. 215 ЦК необхідно розмежовувати види недійсності правочинів:

- нікчемні правочини – якщо їх недійсність установлена законом, та
- оспорювані – якщо їх недійсність прямо не встановлена законом, але одна із сторін або інша зацікавлена особа заперечує їх дійсність на підставах, визначених законом. Іншими словами, нікчемний правочин є недійсним через його невідповідність вимогам закону та не потребує визнання його таким судом. Проте оспорюваний правочин може бути визнаний недійсним лише за рішенням суду.

До оспорюваних правочинів належать такі:

- учинені без відповідного дозволу (ліцензії);
- учинені під впливом помилки;
- фіктивний правочин, тобто правочин, учинений без наміру створити правові наслідки, які передбачалися ним;
- удаваний правочин, тобто правочин, який учинено сторонами для приховання іншого правочину, який вони насправді вчинили, і деякі інші.

Повертаючись до зазначеної теми, перш за все потрібно зазначити поняття фіктивного правочину.

Отже відповідно до ст. 234 ЦК України фіктивний правочин – це правочин, який вчинено без наміру створення правових наслідків, які обумовлені цим правочином. [2]

Аналізуючи судову практику із досліджуваного питання, особливу увагу слід звернути на категорію спорів про визнання господарських договорів недійсними з підстав, наведених у ст. 234 ЦК України (Правові наслідки фіктивного правочину) та ст. 235 ЦК України (Правові наслідки удаваного правочину). Частина 5 ст. 203 ЦК України однією з вимог, додержання яких необхідне для чинності правочину, визначає спрямування правочину на реальне настання наслідків, що обумовлені ним

Фіктивний правочин визнається судом недійсним, а його правові наслідки встановлюються законами.

Фіктивні угоди донедавна вважались нікчемними – ст. 58 ЦК УРСР [5, с. 15], наразі ЦК України відносить фіктивні правочини до недійсних (ст. 234 ЦК України), а удавані – до нікчемних (ст. 235 ЦК 139 Ємець А.А., Шатковський Я.М. - Окремі питання розгляду справ... України). Проте зауважимо, що проблема належності фіктивних та удаваних правочинів/угод до тієї чи іншої групи недійсних остаточно ще не вирішена.

Визначаючи суб'єктів, які вправі його оспорювати, слід враховувати положення ч. 3 ст. 215 ЦК України, відповідно до якої це може бути сторона правочину або інша заінтересована особа. Наприклад, дружина звертається з позовом про визнання недійсним договору дарування автомобіля чоловіком, який начебто укладено. Насправді ж чоловік намагається вилучити автомобіль із сукупності спільного майна подружжя, щоб залишити його собі.

У фіктивних правочинах внутрішня воля сторін не відповідає зовнішньому її прояву, тобто сторони, укладаючи його, знають заздалегідь, що він не буде виконаний. Такий правочин завжди укладається умисно. В абзаці 1 п. 24 Постанови Пленуму ВСУ "Про судову практику розгляду цивільних справ про визнання правочинів недійсними" передбачається, що для визнання

правочину фіктивним необхідно встановити наявність умислу всіх сторін правочину. [4]

Як правило, фіктивний правочин не служить поштовхом для дій із здійснення його сторонами своїх прав та виконання обов'язків. Натомість саме по собі невиконання правочину сторонами ще не означає, що укладено фіктивний правочин. У абзаці 2 п. 24 Постанови Пленуму ВСУ "Про судову практику розгляду цивільних справ про визнання правочинів недійсними" вказується, що необхідно враховувати, що саме по собі невиконання правочину сторонами не означає, що укладено фіктивний правочин. [5]

Фіктивні договори часто використовуються з метою уникнення оподаткування, виведення фіксованих засобів із легального підприємницького обігу [6]. Особливо популярною ця схема є серед представників малого та середнього бізнесу, які укладають фіктивні договори на маркетингові дослідження, консультаційні послуги тощо [7, 86]. Розкрадання майна шляхом укладання таких договорів так само має безліч варіацій, при цьому протиправні дії переважним чином спрямовані на заподіяння шкоди третім особам. Основними ознаками фіктивного договору є: введення в оману (до або у момент укладення угоди) іншого учасника чи третьої особи щодо фактичних обставин або дійсних намірів учасників; укладення договору особою, яка не має права цього робити (через фіктивне підприємництво, неіснуючу організацію, підставну особу тощо); свідомий намір невиконання зобов'язань договору; приховування справжніх намірів учасників договору. Свобода договору часто використовується недобросовісними суб'єктами для умисного заподіяння майнової шкоди фізичним та юридичним особам, злісного ухилення від сплати податків, а також для досягнення інших незаконних цілей. Наведемо приклад вирішення одного із таких спорів (судова справа №2-7/2489).

Фіктивний правочин є нікчемним. Він не породжує жодних правових наслідків. Разом із тим сторони все ж роблять деякі фактичні дії, які створюють видимість його виконання: передачу майна, складання необхідних документів тощо. До них дій застосовуються загальні положення про наслідки недійсності

правочину. Під час укладення фіктивного правочину сторони мають протиправну мету. Для визнання правочину фіктивним ознака вчинення його лише для вигляду має бути властива діям обох сторін правочину. Якщо одна сторона діяла лише для вигляду, а інша - намагалася досягти правового результату, такий правочин не можна визнати фіктивним.

За удаваним правочином сторони умисно оформляють один правочин, але між ними насправді встановлюються інші правовідносини.

Якщо сторонами вчинено правочин для приховання іншого правочину, який вони насправді вчинили, він є не фіктивним, а удаваним (ст. 235 ЦК України). [2]

На відміну від фіктивного правочину, за удаваним правочином права та обов'язки сторін виникають, але не ті, що випливають зі змісту правочину. Удаваний правочин завжди нікчемний і сам по собі жодних юридичних наслідків не породжує. Сторони, здійснюючи удаваний правочин, маскують іншу юридичну дію, іншу мету, яку вони мали насправді на увазі (наприклад, правочин видачі довіреності на автомобіль з правом його продажу може приховувати правочин купівлі-продажу цього автомобіля).

При укладанні таких «несправжніх» договорів слід пам'ятати про наслідки. Перш за все, згідно закону (ст.235 ЦК України): якщо буде встановлено, що правочин був вчинений сторонами для приховання іншого правочину, який вони насправді вчинили, відносини сторін регулюються правилами щодо правочину, який сторони насправді вчинили. [2]

Так, Пленум ВСУ у своїй Постанові від 6 листопада 2009 року № 9 «Про судову практику розгляду цивільних справ про визнання правочинів недійсними» уточнює: за удаваним правочином (стаття 235) сторони умисно оформляють один правочин, але між ними насправді інші правовідносини. [4]

На відміну від фіктивного правочину, за удаваним правочином права та обов'язки сторін виникають, але не ті, що випливають зі змісту правочину. Встановивши під час розгляду справи, що правочин вчинено з метою приховати інший правочин, суд на підставі статті 235 ЦК України має визнати, що сторонами вчинено з метою приховати інший правочин, суд на підставі статті

235 ЦК України має визнати, що сторонами вчинено саме цей правочин, та вирішити спір із застосуванням норм, що регулюють цей правочин. Якщо правочин, який насправді вчинено, суперечить закону, суд ухвалює рішення про встановлення його нікчемності, передбачені статтею 216 ЦК України, можуть застосовуватися тільки у випадку, коли правочин, який сторони насправді вчинили, є нікчемним або суд визнає його недійсним як оспорюваний.

Насамкінець хочеться зазначити, що нікчемний правочин або правочин, визнаний судом недійсним, є недійсним із моменту його вчинення. Водночас якщо за недійсним правочином права та обов'язки для сторін передбачалися лише на майбутнє, можливість настання їх у майбутньому припиняється.

Список використаних джерел:

1. Конституція України від 28.06.1996 № 254к/96-ВР
2. Цивільний кодекс України від 02.04.2020
3. Господарський кодекс України
4. Постанови Пленуму ВСУ "Про судову практику розгляду цивільних справ про визнання правочинів недійсними" від 06.11.2009
5. Цивільний кодекс Української РСР : на 1 червня 2002 р. – К., 2002. – 15 с.
6. Хатнюк Н. Юридична природа фіктивних та удаваних правочинів [Електронний ресурс] / Н. Хатнюк. – Режим доступу: <http://pravoznavec.com.ua/period/chapter/2/37/1437#chapter>
7. Луць А. В. Тіньові угоди: поняття, ознаки, види / А. В. Луць // Університетські наук. записки : Часопис Хмельницького унту управління та права. – 2005. – Вип. 4. – С. 86–94.

Логойда Я. В., студентка IV курсу факультету права та міжнародних відносин Київського університету імені Бориса Грінченка

Науковий керівник:

Хатнюк Н. С., професор кафедри публічного та приватного права факультету права та міжнародних відносин Київського університету імені Бориса Грінченка, д.ю.н, доцент

ПОРІВНЯЛЬНИЙ АНАЛІЗ АУТСОРСИНГУ ТА АУТСТАФІНГУ: ПЕРЕВАГИ ТА НЕДОЛІКИ

В сучасних умовах гострої конкуренції підприємства, з метою підвищення ефективності та конкурентоспроможності своєї діяльності, потребують активного впровадження інновацій та модернізації власних систем управління як матеріальними, так і людськими активами. На сьогодні деякі українські підприємства вже досить тривалий час, беручи до уваги зарубіжний досвід, використовують такі інструменти оптимізації своєї діяльності як аутсорсинг та аутстафінг, що в останні роки набуло значного поширення.

Важливо зазначити, що надання даних послуг наразі здійснюється на принципі: «дозволено те, що не заборонено», а підприємства в основному користуються сформованою в рамках існуючого законодавства бізнес-практикою, що зумовлено недостатнім на сьогоднішній час правовим регулюванням цієї сфери діяльності в Україні. Так, питання аутстафінгу у світовій практиці регулюється Конвенцією про приватні агентства зайнятості №181 [5], ухваленою 19 червня 1997 р., яка на даний момент не ратифікована Україною в зв'язку з чим термін «аутстафінг» не має офіційного закріплення в національному законодавстві.

Аутстафінг (англ. outstaffing) у перекладі означає «out» – вивід, «staffing» – штат, тобто його суть полягає у виведенні співробітника за штат компанії і оформленні його в штат компанії-провайдера, при чому співробітник продовжує працювати на попередньому місці і виконувати свої попередні обов'язки, але обов'язки працедавця щодо нього виконує компанія

провайдер[9]. Частково процес аутстафінгу описано в статті 39 Закону України «Про зайнятість населення» [2], якою передбачений такий вид діяльності, як «діяльність суб'єктів господарювання, які наймають працівників для подальшого виконання ними роботи в Україні в іншого працедавця», що є тотожним вищезазначеному поняттю. Також визначення самого процесу аутстафінгу передбачено п.п. 14.1.183. Податкового кодексу України, що містить поняття послуги з надання персоналу — це господарська або цивільно-правова угода, відповідно до якої особа, щонадає послугу (резидент або нерезидент),направляє у розпорядження іншої особи (резидента або нерезидента) одну або декількох фізичних осіб для виконання визначених цією угодою функцій. Угода про надання персоналу може передбачати укладання зазначеними фізичними особами трудової угоди або трудового контракту із особою, у розпорядження якої вони направлені» [1]. Тут варто звернути увагу на те, що можливість укладення трудового договору чи контракту при наданні аутстафінгових послуг не визначає ці відносини як трудові, адже на відміну від останніх, які є двосторонніми (працівник – роботодавець), схема даного виду позикової праці трестороння (працівник – агентство – замовник).

Очевидно, що застосування такої нетипової форми зайнятості, як аутстафінг, ускладнює відсутність визначених в законодавстві характеристик відповідного договору та досконалого порядку здійснення такої діяльності. Тож беручи до уваги те, що він не закріплений ні в Цивільному, ні в Господарському кодексі України, його відносять до не поійменованих договорів. А от щодо порядку надання аутстафінгових послуг, то діяльність суб'єктів господарювання, які наймають працівників для подальшого виконання ними роботи в Україні в іншого працедавця більш детально регулює вище згаданий Закон України «Про зайнятість населення», згідно статті 39 якого найм працівників для подальшого направлення у розпорядження іншої особи може здійснювати лише підприємство, яке отримало спеціальний дозвіл. Так, 20 травня 2015 р. Кабінетом Міністрів України було затверджено Постанову № 359 щодо порядку видачі такого дозволу, який наразі набув чинності, оскільки згідно з Законом України «Про Перелік документів дозвільного характеру у

сфері господарської діяльності» у відповідному Переліку цей дозвіл відсутній, а від так і вимагати від суб'єктів господарювання отримання документів дозвільного характеру, які не внесені до нього забороняється, що зумовлює існування низки проблемних моментів під час провадження аутстафінгу.

Щодо аутсорсингу (англ.outsourcing), то в перекладі «outer-source-using» означає«використання зовнішнього ресурсу», тобто, як правило, під даним поняттям мається на увазі передача організацією чи підприємством певних бізнес-функцій або виробничих процесів на обслуговування іншій компанії, яка спеціалізується у відповідній галузі [9]. На відміну від аутстафінгу, визначення аутсорсингу міститься в розділі 4 Національного класифікатора України «Класифікація видів економічної діяльності», що затверджений наказом Держспожив стандарту України від 11.10.2010 № 457. Відповідно, аутсорсинг – це угода, згідно з якою замовникдоручає підряднику виконати певні завдання, зокрема частину виробничого процесуабо повний виробничий процес, наданняпослуг щодо підбирання персоналу, допоміжні функції. Термін «аутсорсинг» також використовують, якщо підрядник здійснює допоміжну діяльність, незалежно від того, чи виконують такі завдання на ринкових умовах. Замовник і підрядник можутьбути розташовані в межах однієї економічноїтериторії чи в різних економічних територіях. Фактичне місцезнаходження не впливає на класифікацію цих суб'єктів [6].

Загалом, аутсорсинг дає змогу підприємству відмовитися від не притаманних для його безпосередньої діяльності функцій, але які є необхідними для нормальної діяльності. Таким чином підприємство може ефективніше виконувати свої основні функції цілкомзосередившисьлише на них. Такі дії оформлюються договором на надання послуг (виконанняробіт).

Розглянувши поняття «аутстафінгу» та «аусорсингу» та опираючись на наявну практику здійснення цих видів діяльності слід зазначити, що попри доволі поширену думку щодо визнання аутстафінгу різновидом аутсорсингу або їх повного ототожнення вони є досить різними. Основна відмінністьполягає саме в їх сутності, адже при аутстафінгу для виконання певного виду завдання здійснюєтьсяпередача конкретних фахівців, а при аутсорсингуна виконання

передаються певні функції. До того ж за договором аутсорсингу фахівці залишаються на своїй території та отримують заробітну плату за фактом виконаної роботи чи наданих послуг, а за договором аутстафінгу робота виконується на території замовника за оплатою процесу роботи працівників, що наданий аутстафінговою компанією. Найчастіше договір щодо надання послуг аутсорсингу є довгостроковим, а договір аутстафінгу укладають на певний термін.

З-поміж іншого, важливою рисою як для аутстафінгу так і для аутсорсингу є їх суб'єктний склад, який на жаль окремо не охарактеризовано в чинному законодавстві. Проте сторонами договорів про надання таких послуг (замовником та виконавцем-аутсорсером/аутстафером) можуть бути виключно суб'єкти господарювання (юридичні особи або приватні підприємці), що очевидно, виходячи з тлумачення існуючих на сьогодні понять аутсорсингу та аутстафінгу як в основному господарської діяльності. При цьому склад учасників договору не збігається зі складом його сторін, оскільки учасниками договорів поряд зі сторонами є треті особи – кваліфікований персонал, який надається замовнику.

При проведенні детального аналізу аутсорсингу та аутстафінгу варто виділити як переваги так і недоліки кожного з них. Це, зокрема, дозволяє в подальшому перед прийняттям рішення щодо переходу дороботи з тим чи іншим видом визначити серед них найбільш доцільний. Так, наприклад, аутсорсинг привабливий тим, що він:

- дозволяє отримати комплектуючі чи послуги вищої якості і/або дешевше;
- поліпшує інноваційні можливості компанії за рахунок взаємодії та партнерства з постачальниками світового рівня, що мають великий інтелектуальний потенціал і багатий інноваційний досвід;
- забезпечує більшу гнучкість компанії у разі раптової зміни ринкової ситуації чи споживчих переваг: простіше й дешевше знайти нових постачальників з необхідними можливостями і ресурсами, ніж перебудувувати

внутрішню діяльність компанії, ліквідовуючи одні потужності та ресурси і створюючи нові;

- прискорює придбання ресурсів та навичок;
- дозволяє зосередитися на тих операціях, які ефективно виконуються компанією, і тих, котрі стратегічно доцільно зберегти під її контролем [8, с. 63].

Водночас, аутсорсинг має й певні недоліки, серед яких варто виділити такі:

- сповільнений процес отримання та узгодження важливих питань та значні затрати часу на прийняття управлінських рішень;
- ризики щодо неякісного виконання переданих функцій замовника іншою стороною;
- проблематичність швидкого реагування на проблеми та їх оперативного вирішення у разі виникнення форс-мажорних обставин;
- проблема відсутності безпосереднього контролю над здійснюваною підприємством або конкретним фахівцем діяльністю в рамках послуг аутсорсингу;
- наявність можливості витоку конфіденційної інформації підприємства-замовника;
- можливість подальшого зростання вартості даних послуг, що може призвести до неочікуваного збільшення витрат підприємства;
- недостатність законодавчого регулювання надання аутсорсингових послуг.

В свою чергу аутстафінг характеризується такими перевагами:

- скорочення витрат на утримання персоналу;
- передача юридичної відповідальності за персонал на аутстафінгову компанію;
- підвищення мотивації й ефективності роботи персоналу;
- підвищення вартості компанії за рахунок зростання показника доходу компанії на одного штатного співробітника;
- можливість оптимізувати такі показники підприємства, як трудомісткість, трудовитрати, вироблення і тому подібне [7, с. 382].

Серед негативних моментів використання аутстафінгу основними є:

- відсутність єдиного контролю діяльності найманих фахівців у зв'язку з наявністю одночасно юридичного й фактичного роботодавців;
- можлива невідповідність як професійних так і особистих якостей аутстафінгового персоналу вказаним підприємством-замовником вимогам;
- недоліки системи соціального захисту працівників по договору аутстафінгу;
- виникнення ризиків витоку цінних кваліфікованих кадрів у разі працевлаштування за межами штату підприємства, що надає послуги аутстафінгу;
- збільшення витрат підприємством-замовником на утримання залученого в свій штат працівника в зв'язку з додатковою оплатою окрім його праці самих послуг аутстафінгу;
- відсутність законодавчої бази щодо врегулювання даних відносин.

Очевидно, що аутсорсинг і аутстафінг є різними поняттями, але на основі проаналізованих переваг та недоліків кожного, можна виділити одну спільну між ними рису, а саме те, що завданням обох видів послуг є спрямованість на зведення всіх можливих ризиків діяльності підприємства до мінімуму та зменшення його фінансових і кадрових витрат. Аутстафінг та аутсорсинг можуть бути високоефективними для певної потреби, а питання вибору того чи іншого залежить вже безпосередньо від конкретної ситуації.

Отже, підсумовуючи вищевикладене, можна зробити висновок, що на даному етапі розвитку бізнес сфери аутсорсинг та аутстафінг мають багато позитивних моментів, що спрямовані на оптимізацію діяльності підприємств, якщо вміло їх використовувати. Так, для уникнення в подальшому настання негативних наслідків в договорах щодо надання таких послуг важливо детально прописувати всі умови, зокрема щодо кінцевого результату їх здійснення та меж відповідальності суб'єктів даних договорів.

Також, необхідно зазначити, що недостатнє правове регулювання використання як аутсорсингу, так і аутстафінгу в Україні є на сьогодні одним з найвагоміших недоліків, що значно ускладнює їх використання, в зв'язку з

чиміснує нагальна потреба детального законодавчого врегулювання відповідних відносин. Одним з найперших кроків має бути закріплення на законодавчому рівні поняття «аутстафінг», зокрема, як угоди або ж діяльності суб'єктів господарювання щодо тимчасової передачі (виведення за штат) компанією-виконавцем своїх кваліфікованих працівників компанії-замовнику для виконання певної роботи (надання послуг), та в подальшому визначення чіткого порядку здійснення аутсорсингу та аутстафінгу з усуненням існуючих на сьогодні недоліків та прогалин в законодавстві.

Список використаних джерел:

1. Податковий кодекс України: Закон України від 2 грудня 2010 р. № 2755- VI (зі змінами і доповненнями) [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <https://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/2755-17>.
2. Про зайнятість населення : Закон України від 5 липня 2012 р. № 5067-VI (зі змінами і доповненнями) [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/5067-17>.
3. Про Перелік документів дозвільного характеру у сфері господарської діяльності: Закон України від 19 травня 2011 р. № 3392-VI (зі змінами і доповненнями) [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3392-17>.
4. Про затвердження Порядку формування та ведення переліку суб'єктів господарювання, які надають послуги з посередництва у працевлаштуванні, та суб'єктів господарювання, які здійснюють наймання працівників для подальшого виконання ними роботи в Україні в інших роботодавців: Постанова КМУ від від 5 червня 2013 р. № 400 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/400-2013-%D0%BF>.
5. Конвенція про приватні агентства зайнятості від 19 червня 1997 р. № 181 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/993_046.
6. Національний класифікатор України ДК 009:2010 «Класифікація видів економічної діяльності». Наказ Держспоживстандарту України від 11 жовтня

2010 р. № 457 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/vb457609-10>.

7. Пашкова А. В., Сімак І. О. Переваги та ризики нових кадрових інструментів // Електронний науково-практичний журнал Інфраструктура ринку, Одеса: ПУ «Причорноморський науково-дослідний інститут економіки та інновацій». – 2018. – Випуск 24. – С. 380-384.

8. Ржепішевська В. В., Головка С. А. Аутсорсинг як інноваційна кадрова технологія управління бізнесом // Економіка і регіон. – 2015. – №. 1. – С. 62-67.

9. Словник іншомовних слів [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <https://www.jnsm.com.ua/cgi-bin/u/book/sis.pl?Article=2252&action=show>.

Музика В. П., студентка III курсу факультету права та міжнародних відносин Київського університету імені Бориса Грінченка

Науковий керівник:

Хатнюк Н. С., професор кафедри публічного та приватного права факультету права та міжнародних відносин Київського університету імені Бориса Грінченка, д.ю.н., доцент

ТЯЖКІ ОБСТАВИНИ ТА НЕСПРАВЕДЛИВІ УМОВИ ГОСПОДАРСЬКОГО ДОГОВОРУ ЯК ПІДСТАВА ВИЗНАННЯ ЙОГО НЕДІЙСНИМ

Визнання договорів недійсними – всі чули цей юридичний термін, але ніколи не замислювалися, що такі спори були й нині залишаються значимі у господарському судочинстві. Сьогодні можна також говорити про те, що недійсність господарського договору як інститут є певно зброєю недобросовісних суб'єктів господарювання, які за будь-якої можливості використовують певну правову підставу визнання договорів недійсними для ухилення від виконання своїх договірних зобов'язань. Нажаль, такі дії вчиняються і дуже часто. Є категорії спорів, які частіше трапляються у судовій

практиці, але існують і такі яким дещо менше приділяється увага, до них відносяться спори щодо визнання недійсним договору, укладених під впливом тяжких обставин та на несправедливих умовах договору. Такий вид вирізняється своєю складністю вирішення у судах стосовно матеріальних та процесуальних аспектів.

Теоретичні та практичні аспекти визнання правочинів недійсними, в тому числі і щодо Тяжких обставин та несправедливих умов господарського договору як підстави визнання його недійсним – є актуальними і багато вчених займаються проблематикою цих питань.

Серед тих, які досліджували окремі аспекти даної проблеми, доцільно виокремити праці О.В. Перова, М.В. Рабіновича, Н.С. Хатнюк, Габоев Б.Х., Гутніков О.В., Давидова І. В., Длугош О. І., Новицький І. Б., Кучер В. О., Потопальський С. С., Перова О. В., Подоляк С.А., Романюк Я.М., Віндшейд Б., Дінесман І. Ю. Арсенєв Б., Домбровський Й, Ісрафілов І., Зарубін А. В., Диба І., Матвєєв І. В. та інші. Ця тема як би не досліджувалася науковцями, але все таки з часом знаходяться все нові та не зовсім законні методи і це виступає великою проблемою для суспільства. За потрібне буде навести усі важливі думки вчених та навести приклади із судової практики для можливості удосконалення цього питання.

На сьогодні питання долі правочинів із вадами волі та на вкрай не вигідних умовах є досить дискусійним, оскільки не завжди можна визначити істинну волю осіб при укладенні правочину.

Вивчення даного питання є важливим, оскільки саме вада волі та не вигідні умови договору є однією з найвагоміших підстав визнання правочину недійсним. Адже як відомо, що дані поняття мають значимість саме при застосуванні їх разом. За необхідне є розтлумачити, що ж саме розуміється під термінами «тяжкі обставини» та «вкрай не вигідні умови» стосовно цих правочинів.

Найперше, необхідно з'ясувати зміст такого поняття як воля. Цей термін не є чисто юридичним, а скоріше міжгалузевим, оскільки воля є предметом дослідження не лише юриспруденції, а й психології. На думку психологів, воля

є усвідомленням особою власних дій, здатністю контролювати свої дії залежно від конкретної ситуації. Отже, воля – здатність особи керувати своїми діями при укладенні правочинів. Взаємоузгодженість волі сторін правочину договору є його обов'язковим елементом. Дефекти волі можуть виражатися у певних формах, які нам наводить Цивільний кодекс.

До правочинів з недоліками волі можна віднести: 1) правочини, вчинені дієздатною фізичною особою, яка у момент його вчинення не усвідомлювала значення своїх дій та (або) не могла керувати ними; 2) правочини, вчинені під впливом помилки; 3) правочини, вчинені під впливом обману; 4) правочини, вчинені під впливом насильства; 5) правочини, вчинені під впливом тяжкої обставини.[21]

Згідно з Постановою Пленуму Верховного Суду України від 06 листопада 2009 року № 9 "Про судову практику розгляду цивільних справ про визнання правочинів недійсними", визначили його узагальнюючи для фізичних осіб та лише приблизно не конкретизовано для юридичних осіб.

Відповідно до вище зазначеного "тяжкими обставинами" визнаються тяжка хвороба особи чи її близьких, смерть її годувальника, крайня нужденність сім'ї, загроза втратити заставлене житло, загроза банкрутства та інші обставини, для усунення чи зменшення яких необхідне термінове вчинення правочину. [5]

Саме факт, такої обставини має безпосередньо доводитися. Але тут має місце зазначити, що тяжка обставина виникла та має безпосередній вплив саме на ту особу, яка вчинила угоду, а не для суспільства в цілому. Така обставина має бути саме тоді коли вчинялися дії щодо угоди ,але ні в якому разі виникнули після цього .[3]

Як тлумачить Пленум , саме після дії таких тяжких обставин ,особа вже визнала ,що дані дії були укладенні без її добровільної згоди , тобто за змушенням.

І особа усвідомлює ,що таку угоду при інших умовах вона не уклала би.

Доведеність наявності факту тяжких обставин та його реальності, здійсненості законодавець покладає на особу, яка вчинила вкрай невігідну

угоду під впливом таких тяжких обставин, а визначення ступеня тяжкості обставини для юридичної особи покладає на розсуд суду, оскільки зазначена умова недійсності є оціночною правовою категорією. Виходячи з обставин справи, суд встановлює, чи та обставина, яка зазначена особою як важка, дійсно є настільки вагомою, що вимусила її укласти угоду, вкрай не вигідну для неї.

Саме ця обставина досліджується комплексно шляхом зіставлення різних чинників, і вони мають стосуватися не лише фінансових аспектів підприємницької діяльності суб'єкта господарювання, а й майнових, економічних та правових аспектів. При оцінці обставин, на які посилається позивач для визнання угоди недійсною, важливо знати про існування таких договорів, котрі укладаються юридичними особами саме за наявності тяжких обставин.

Дана тяжка обставина передбачає укладення договору на вкрай не вигідних умовах. Часто виникають такі обставини, що юридична особа занижує ціну товару для того, щоб продати швидше товар, тобто занижена ціна товару не завжди свідчить про те, що контрагент перебуває в тяжких умовах. При заниженні ціни та бажанні укласти договір якнайшвидше особа може мати різні мотиви, так і навпаки при завищенні ціни товару. І в такому випадку мотив вчинення правочину матиме правове значення, незважаючи на те, що за загальним правилом мотив вчинення особою правочину є байдужим для її контрагента і, як правило, взагалі юридично не значимим.

Тяжкі обставини, які можуть бути підставою для визнання вкрай не вигідних умов договору, укладеного суб'єктом господарювання, мають бути дійсно невідворотними за наявних умов, коли засоби і кошти, якими володіє особа, є недостатніми для відвернення настання негативних наслідків, а наслідки, яких намагається уникнути особа, є такими, що змушують особу погодитись навіть на такі умови з деяких причин.

Також стосовно вчених, які також пропонують свої тлумачення здійсненні на аналізі судової практики та законодавства, визначення тяжкості обставин, які змушують особу укласти договір і порівнюють їх з форс-мажорними обставинами, і залежно від того, чи визнавалися б ці обставини

форс-мажорними, визначати ці обставини як тяжкі при укладенні кабального договору, така зокрема думка Беяневича О. А. у його посібнику «Господарське договірне право України».

У його роботі також визначається, що до тяжких обставин не можуть відноситися порушення зобов'язань зі сторони контрагентів та відсутність необхідних товарів, адже діяльність є підприємницькою і юридична особа несе ризик їх настання і повинна відповідати за ризик настання цих обставин. Так, невиконання контрагентами своїх зобов'язань повинно тягти за собою відповідальність цих контрагентів, що відшкодує особі збитки, тому норми про невігідні умови не повинні застосовуватись, оскільки юридична особа не залишається без належного відшкодування збитків, яких їй завдав недобросовісний контрагент. [7]

А от у своєму науковому дослідженні Н. В. Рабинович констатує, що недоліком всіх правочинів з вадами волі є те, що саме формування волі учасника не проходить нормальним шляхом, а протікає або під впливом неправильних уявлень, або під тиском дій контрагента чи третіх осіб. Тому утворений у суб'єкта намір вступити в даний правочин не відповідає його справжнім бажанням та прагненням, якими він би керувався, якщо б діяв вільно. При цьому точніше говорити саме про порочність формування волі, а не про невідповідність вираженої волі справжній волі, чи невідповідності волевиявлення внутрішній волі. [14]

Виходячи з цього, вада волі призводить не до деформації волі особи, а саме до того, що її внутрішня воля не співпадає з її зовнішнім вираженням. Думку щодо того, що вада волі впливає саме на внутрішню волю суб'єкта, підтримує й В. А. Ойгензіхт. Він зазначає, що цілком очевидно, що погроза, обман, насильство, помилка і т. п. впливають не на об'єктивну дію – волевиявлення, а на волю суб'єкта, на психічне регулювання дії, на прийняття вимушеного рішення щодо укладення правочину чи на формування помилкового наміру. І в цьому, й іншому випадку, мова йде найперше про вади волі. [13]

Таким чином, все вище зазначене стало кроком до того що, в юридичній літературі висловлювалась думка, що стосовно юридичних осіб, а також фізичних осіб-підприємців доцільно ввести в законодавство більш жорсткі умови визнання укладених ними договорів на невігідних умовах. При цьому за основу за аналогією пропонується використовувати норми про підстави звільнення від відповідальності підприємців за порушення зобов'язань. Тобто в якості тяжких обставин для суб'єктів господарювання варто розглядати обставини непереборної сили (форс-мажорні обставини).

Отже, щоб конкретна обставина могла бути визнана непереборною силою, під впливом якої укладений кабальний договір, необхідна одночасно наявність цілого ряду умов.

По-перше, відповідна обставина повинна бути дійсно об'єктивно несприятливою за даних умов, тобто усі наявні засоби і можливості нездатні запобігти настанню відповідної обставини і вплинути на необхідність укладення договору на вкрай невігідних умовах.

По-друге, відповідна обставина повинна бути надзвичайною, тобто будь-які явища в економічному і політичному житті, появу яких легко можна було передбачити, не будуть відповідати ознакам надзвичайності.

По-третє, укладення такого договору має бути викликане саме за виникнення непереборної сили.

І останньою умовою є те, що сторона знаходячись в тяжкому становищі, повинна письмово повідомити свого контрагента про тяжку обставину, адже наявність письмового повідомлення про тяжке становище (форс-мажорні обставини), направлене контрагенту до укладення договору, виключило б суперечки про те, чи знала інша сторона про тяжке становище потерпілого і чи свідомо ним скористалася. [10]

Варто зазначити що такі думки є певною мірою суперечливими, адже у нормах Цивільного кодексу України ,немає чітко визначеного поняття непереборної сили. [16]

Однак у цивільній сфері, як зазначає Харитонова О.І, термін "непереборна сила" визначають як надзвичайна, невідворотна за даних умов

подія як природного (ураган, повінь, землетрус тощо), так і соціального (страйк, бойові дії тощо) характеру. [17]

Тому, як зазначає Хатнюк Н.С. , що поняття "тяжка обставина набагато ширше ніж "непереборна сила" і повністю розтлумачувати перше не може. Але такі обставини непереборної сили можуть слугувати лише однією із тяжких обставин, які призводять до того, що особа змушена укласти договір. Також, для юридичної особи тяжкими обставинами можуть бути загроза банкрутства, загроза втрати майна тощо. [18]

Отже, з усього вище викладеного можна дійти висновку, що тяжкі обставини для юридичних осіб – це такі вкрай несприятливі майнові, фінансові, економічні чи інші обставини, за яких виключається нормальне формування волі, та які зумовлюють вчинення правочину на дуже не вигідних умовах.

Для визначення поняття "вкрай не вигідних умов" також згідно з Постановою Пленуму Верховного Суду України від 06 листопада 2009 року № 9 "Про судову практику розгляду цивільних справ про визнання правочинів недійсними", варто досліджувати звичайні умови для такого роду договорів, але брати до уваги, сутність втрати суб'єкта господарювання від укладення договору. Крайня не вигідність повинна характеризуватись як об'єктивна, явна, економічно обґрунтована з набутих за договором та порівнювати умови із середніми існуючими на момент укладання договору ринковими цінами. [5]

При дослідженні питання не вигідності умов договору необхідно звертати увагу на те, що собою являє товар, робота або послуга, чи мали вони недоліки та чи були інші обставини, які могли потягти за собою цілком справедливе зниження або завищення ціни. Окрім того, для визначення не вигідності такого правочину слід зважати на те, чи мала особа можливість уникнути його вчинення шляхом відчуження товару, виконання робіт, надання послуг, виробництво продукції іншим особам.

Якщо потерпіла сторона вважає, що вона була змушена укласти такий договір під впливом тяжких обставин і внутрішньо оцінює його як

невигідний, але за відсутності фактичних притаманних умов договір не може бути визнаний кабальним. [12] Так, можна зробити порівняння, щоб виявити як відрізнити чи наявні такі неvigідні умови чи ні.

По-перше, якщо юридична особа, перебуваючи під впливом тяжкої обставини, продає нехай і потрібний їй товар, але за її дійсну вартість (виходячи зі сформованих звичайних ринкових цін), або якщо товар продається за явно заниженою ціною, але при відсутності причинного зв'язку зі збігом тяжких обставин у продавця, договір не є кабальним. Так, кабальними можуть бути оплатні договори, в протилежному випадку включення терміна «невигідність» у визначення кабального договору втрачає зміст. Визнання безоплатного правочину кабальним можливе тільки тоді, коли його неvigідність виражається в укладенні саме безоплатного правочину. [15]

Отже, з усього викладеного можна зробити висновок, що "вкрай неvigідними умовами договору" або "умовами кабального характеру" для суб'єктів господарювання є:

1) суттєве завищення або заниження (розумної, звичайної) ціни договору, яка не відповідає середнім ринковим цінам для відповідного виду договорів ;[18]

2) надзвичайно низька винагорода, порівняно з вартістю відчуженої продукції, виконаної роботи та наданої послуги; [8]

3) безоплатне відчуження майна, товарів, виробництво продукції суб'єктом господарювання або виконання роботи або надання послуги тощо. [11]

Розтлумачивши дані поняття, потрібно також визначити між якими суб'єктами виникають та захист їх прав при таких умовах. Особи ,які можуть звертатися з вимогою про визнання правочину недійсним на підставі статті 233 ЦК України, ними виступають і фізичні особи і юридичні особи. Згідно цього, договір між суб'єктами господарювання може бути визнаний судом недійсним за позовом зацікавленої особи.

Захист права і охоронюваного законом інтересу, як зазначає І. В. Венедиктова, є об'єктивною категорією, що не просто декларується, а у більшості випадків реалізується за допомогою норм матеріального та процесуального права. Центральним поняттям інституту захисту майнових прав та інтересів є суб'єктивне право особи на захист. Традиційним є розуміння права особи на захист як одного із основних елементів будь-якого суб'єктивного майнового права. [9]

Крім того частина 2 ст. 20 Господарського кодексу України визначає, що кожний суб'єкт господарювання має право на захист своїх прав і законних інтересів. Права та законні інтереси зазначених суб'єктів захищаються шляхом: визнання наявності або відсутності прав; визнання повністю або частково недійсними актів органів державної влади та органів місцевого самоврядування, актів інших суб'єктів, що суперечать законодавству, ущемляють права та законні інтереси суб'єкта господарювання або споживачів; визнання недійсними господарських угод з підстав, передбачених законом; відновлення становища, яке існувало до порушення прав та законних інтересів суб'єктів господарювання; припинення дій, що порушують право або створюють загрозу його порушення; присудження до виконання обов'язку в натурі; відшкодування збитків; застосування штрафних санкцій; застосування оперативного-господарських санкцій; застосування адміністративно-господарських санкцій; установлення, зміни і припинення господарських правовідносин; іншими способами, передбаченими законом. [19]

При вирішенні спорів щодо визнання правочинів (господарських договорів) недійсними, господарський суд повинен встановити наявність фактичних обставин, з якими закон пов'язує визнання таких правочинів (господарських договорів) недійсними на момент їх вчинення (укладення) і настання відповідних наслідків, та в разі задоволення позовних вимог зазначати в судовому рішенні, в чому конкретно полягає неправомірність дій сторони та яким нормам законодавства не відповідає оспорюваний правочин.

Посилаючись на ст. 215 Цивільного кодексу України, підставою недійсності правочину є недодержання в момент вчинення правочину стороною

(сторонами) вимог, які встановлені ст. 203 ЦК України, а саме: зміст правочину не може суперечити цьому Кодексу, іншим актам цивільного законодавства, а також моральним засадам суспільства; особа, яка вчиняє правочин, повинна мати необхідний обсяг цивільної дієздатності, волевиявлення учасника правочину має бути вільним і відповідати його внутрішній волі; правочин має вчинятися у формі, встановленій законом, правочин має бути спрямований на реальне настання правових наслідків, що обумовлені ним. [8]

Також є необхідним визначити після розкриття усіх понять та захисту прав суб'єктів, юридичний склад умов щодо визнання правочину недійсним. Так, посилаючись на статтю 233 Цивільного кодексу України такими визнаються:

1) факт наявності тяжких обставин для сторони договору (правочину), яка повинна бути безпосередньою причиною укладення кабального договору, а не просто існувати до чи на момент укладення договору;

2) факт наявності крайньої невідповідності умов договору (правочину) для сторони, що діяла під впливом тяжкої обставини;

3) причинний зв'язок між наявністю тяжких обставин у сторони договору та юридичним фактом укладення нею договору на вкрай невідповідних умовах;

4) усвідомлення недобросовісною стороною (особою, яка використовує або зловживає тяжкими обставинами, скрутним або безвихідним становищем свого контрагента) умисного характеру своїх дій, а потерпілою стороною крайньої невідповідності умов укладеного нею договору;

5) *добровільність укладення договору потерпілою стороною з контрагентом, що використовує або зловживає тяжкими обставинами, скрутним або безвихідним становищем потерпілої сторони;*

б) ініціатором вчинення кабального договору може виступати як сторона, що знаходиться під впливом тяжких обставин, контрагент цієї сторони, так і особа, на користь якої вчинено правочин .

І так за відсутності хоча б однієї із перерахованих умов, правочин не можна визнавати недійсним із підстав, передбачених цією статтею .[20]

Велику увагу слід приділити законодавству щодо тяжких обставин та несправедливих умов господарського договору як підстави визнання його недійсним .

За Цивільним кодексом України визнання правочинів недійсними щодо умов, розглядається як визнання недійсними цивільно-правових правочинів.

За Господарським кодексом України розглядається як недійсність господарсько-правових зобов'язань.

Загальні підстави та правові наслідки недійсності правочинів (господарських договорів) встановлені статтями 215, 216 Цивільного кодексу України, статтями 207, 208 Господарського кодексу України.

Правові умови, встановлені цими нормами, повинні застосовуватися господарськими судами в усіх випадках, коли правочин вчинений з порушенням загальних вимог частин першої-третьої, п'ятої статті 203 Цивільного кодексу України і не підпадає під дію інших норм, які встановлюють підстави та наслідки недійсності правочинів, зокрема, статей 228, 229, 230, 232, 234, 235, 10571 Цивільного кодексу України, статей 207, 208 ГК України та інших нормативних актів України . [1]

Хоча статті 207, 208 Господарського кодексу України щодо правових підстав недійсності господарських зобов'язань практично не застосовуються при розгляді судових справ щодо визнання господарських договорів недійсними як з різних підстав, так і з підстави впливу тяжких обставин та укладення договору на вкрай не вигідних умовах, і тому існує об'єктивна необхідність доопрацювання Цивільного та Господарського кодексів України в цій частині з урахуванням особливостей господарського договору. [2]

Також слід згадати Постанови Пленуму Вищого господарського суду України від 29.05.2013 році №11«Про деякі питання визнання правочинів (господарських договорів) недійсними», саме у цьому положенні розтлумачувалися правовідносини, пов'язані з визнанням господарських договорів недійсними. [6]

Позиція Вищого господарського суду України щодо практики застосування норм Цивільного та Господарського кодексів України висловлена

в інформаційному листі від 7 квітня 2008 р. № 01-8/211 , де на питання, як слід застосовувати ГК України про недійсність господарських зобов'язань із огляду на положення ЦК України про недійсність правочинів, ВГСУ відповідає так, що ст. 207 ГК України не містить особливостей регулювання господарських відносин, а містить загальні правила про недійсність господарських зобов'язань, які суперечать ЦК України як за термінологією, так і за змістом. Тому ст. 207 ГК України відповідно до абз. 1 та 2 ч. 2 ст. 4 ЦК України застосовуватись не може. З огляду на вказаний вище лист ВГСУ, сьогодні при визнанні господарських договорів недійсними господарські суди повинні користуватися лише ЦК України ст. 203 про загальні вимоги, додержання яких є необхідним для чинності правочину.[4]

Також визнання визнання недійсних правочинів здійснюється та регулюється і за допомогою Земельного кодексу України та Законами України і нормативними актами законодавства, що торкається цієї сфери.

Отже, підсумовуючи вищезазначене, варто зробити висновки, для чинності правочину необхідним є відповідність внутрішньої волі учасника певного правочину його зовнішньому волевиявленню. У разі порушення цієї відповідності, виникає так звана вада волі, яка може призвести до визнання правочину недійсним. Питання вади волі у правочинах на даний момент є недостатньо досліджені правовою наукою, тому правова природа, суттєві ознаки та особливості цього феномену потребують більш детального вивчення.

Також під тяжкими обставинами необхідно розуміти такі обставини, за яких особа, усвідомлюючи невігідність правочину для себе, вчиняє цей правочин добровільно без насильства чи введення в оману з боку іншої сторони. Такими обставинами можуть бути важке матеріальне чи соціальне становище особи, втрата годувальника, важка хвороба особи чи її близьких тощо. Причому повинен існувати причинний зв'язок між цими тяжкими обставинами та невігідними умовами, на яких укладається правочин.

Так, згідно положень статті 233 Цивільного кодексу України, договір, що належить до оспорюваних правочинів та може бути визнаний недійсним в судовому порядку за позовом потерпілої сторони або іншої заінтересованої

особи. Але такий факт тяжкої обставини має бути доведений. Відповідно до ч. 2 ст. 233 ЦК України, у разі визнання такого правочину недійсним застосовуються наслідки, передбачені ст. 216 ЦК України, тобто застосовується двостороння реституція. Навіть факт вчинення правочину уже дає зрозуміти те, що недобросовісна сторона скористалася несприятливим впливом тяжкої обставини на другу.

Список використаних джерел:

1. Науково-практичний коментар Цивільного кодексу України: у 2 т. / [за ред. О. В. Дзери (пер. авт. кол.), Н. С. Кузнецової, В. В. Луця]. – [2-е вид., перероб. і доп.]. – К. : Юрінком Інтер, 2006–2006. – Т. 2. – 2006. – Ст.215-216.;
2. Науково-практичний коментар Господарського кодексу України / [кол. авт.: Беяневич О. А., Вінник О. М., Щербина В. С. та ін.]; за заг. ред. Г. Л. Знаменського, В. С. Щербини. – [2-е вид., перероб. і допов.]. – К.: Юрінком Інтер, 2008. – Ст.207-208.
3. Цивільний кодекс України: Науково-практичний коментар [Текст]: пояснення, тлумачення, рекомендації з використ. позицій вищ. суд. інстанцій, М-ва юстиції, науковців, фахівців . - Х.: Страйд, 2010. - (Серія "Коментарі та аналітика") (Правникам, нотарям, адвокатам, суддям, викладачам, студентам). - Т. 4: Об'єкти. Правочини. Представництво. Строки / Т. В. Бобко [та ін.] ; за ред. проф. І. В. Спасибо-Фатєєвої. - 2010. - С.233
4. Інформаційний лист Вищого господарського суду України від 7 квітня 2008 р. № 01-8/211 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.arbitr.gov.ua/documents/01-8_211_2008-07-04.html.
5. Про судову практику розгляду цивільних справ про визнання правочинів недійсними [Електронний ресурс]: Постанова Пленуму Верховного Суду України від 06. 11. 2009 р. № 9. – Режим доступу: <http://zakon.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=v0009700-09>
6. Постанова пленуму Вищого господарського Суду України «Про деякі питання визнання правочинів (господарських договорів) недійсними» від 29.05.2013 № 11

7. Беяневич О. А. Господарське договірне право України (теоретичні аспекти): монографія / Беяневич О. А. – К.: Юрінком Інтер, 2006. – 592 с.; Дзера О., Отраднова О. Недійсність правочину за новим Цивільним кодексом України / О. Дзера, О. Отраднова // Юридична Україна. – 2003. – №10. – С. 5–18.
8. Боднар Т. В. Теоретичні проблеми виконання договірних зобов'язань (цивільно-правовий аспект) : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня доктора юрид. наук : спец. 12.00.03 “Цивільне право і цивільний процес; сімейне право; міжнародне приватне право” / Т. В. Боднар. – К., 2005. – 34 с.
9. Венедиктова І. Форми захисту охоронюваних законом інтересів [Текст] / І. В. Венедиктова // Підприємництво, господарство і право. – 2011. – № 10. – С. 26 – 29
10. Гутников О.В. Недействительные сделки в гражданском праве. Теория и практика оспаривания / О.В. Гутников. – М.: Бератор-Пресс, 2003. – с.345
11. Длугош О. І. Недійсність правочинів з дефектами волі: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. юрид. наук: спец. 12.00.03 / О. І. Длугош. - К.: Науково-дослідний інституту приватного права і підприємництва НАПрН України, 2013. — 18 с.; Хатнюк Н. С. Заперечні угоди та їх правові наслідки: дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.03 / Н. С. Хатнюк – К., 2003. – с.148
12. Исрафилов И. Кабальная сделка / И. Исрафилов // Законность. – 2000. – № 2. – С. 25
13. Ойгензихт В. А. Воля и волеизъявление. (Очерки теории, философии и психологии права). – Душанбе: Дониш, 1983. – 253 с.]
14. Рабинович Н. В. Недействительность сделок и ее последствия / Н. В. Рабинович. – Ленинград: Издательство Ленинградского университета, 1960. – 171 с.
15. Романюк Я.М. Коментар постанови Пленуму Верховного Суду України від 6 листопада 2009 р. №9 "Про судову практику розгляду цивільних справ про визнання правочинів недійсними". Практика розгляду Верховним Судом України цивільних справ про визнання правочинів недійсними [Текст] / Я. М. Романюк. - Київ : Істина, 2012. - с.168-171

16. Романюк Я.М. Підстави і цивільно-правові наслідки визнання правочину недійсним (на матеріалах судової практики) [Текст]: автореферат дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.03 / Я. М. Романюк; наук. кер. В. М. Коссак; Національна академія наук України. - Київ: 2010. - 16 с
17. Харитонов Є. О., Харитонova О. І., Старцев О. В. Цивільне право України: підручник / Є. О. Харитонов, О. І. Харитонova, О. В. Старцев. – [2-е вид., перер. і допов.]. – К.: Істина, 2009. – с. 458.].
18. Хатнюк Н. С. Заперечні угоди та їх правові наслідки: дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.03 / Н. С. Хатнюк – К., 2003. – с. 144
19. Хатнюк Н. С. Заперечні угоди та їх правові наслідки: дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.03 / Н. С. Хатнюк – К., 2003. – с.148; Романюк Я.М. Особливості визнання недійсними договорів, укладених на прилюдних торгах [Текст] / Я. М. Романюк // Вісник Верховного Суду України. - 2011. - № 12. - С. 43-44; Хейфец Ф.С. Недействительность сделок по российскому гражданскому праву. – М.: Юрайт, 2000. – с. 89-90.];
20. Хатнюк Н.С. Особливості правочину вчиненого під впливом збігу тяжких обставин / Хатнюк Н.С. // Збірник наукових праць правового регулювання економіки ДВНЗ «Київський національний економічний університет імені Вадима Гетьмана» Присвячено 15-річчю відродження юридичного факультету / Відп. ред. В. Ф. Опришко. – Київ: КНЕУ. - 2009. - № 9. – С.260 – 271
21. Шкварок Л.В. Вираження волі та волевиявлення при укладенні правового договору/ Л.В. Шкварок // Підприємництво, господарство і право. – 2010. – № 11. – С. 10-13.

Назарець В. П., студентка IV курсу факультету права та міжнародних відносин Київського університету імені Бориса Грінченка

Науковий керівник:

Хатнюк Н. С., професор кафедри публічного та приватного права факультету права та міжнародних відносин Київського університету імені Бориса Грінченка, д.ю.н, доцент

МІСЦЕВІ ПОДАТКИ І ЗБОРИ: ЗАРУБІЖНИЙ ДОСВІД КАНАДИ

Податкова система є визначальною складовою, що чинить вагомий вплив на економіку країни, вона є важливим елементом регулювання економічних і соціальних процесів у державі. Канадську податкову систему можна вважати такою, яка притаманна державам з розвиненою сучасною економікою. За минуле десятиліття після періоду деякого спаду, економіка Канади зростає швидкими темпами, їй властивий низький рівень безробіття й великі суми коштів дохідної частини федерального бюджету, що свідчить про її досить високий розвиток.

Канада є федеративною державою, до складу якої входять 11 провінцій і дві федеральні території. Податкові права федеральної і провінційної гілок державної влади гарантуються Конституцією країни, а податкові права місцевої (муніципальної) влади визначаються і гарантуються провінційним законодавством, тому обсяг і характер цих прав іноді істотно варіюється по різних провінціях. В рамках Конституції Канади передбачено розмежування податкових повноважень між федерацією та провінціями, за якими закріплені певні сфери оподаткування [1].

Податкова система Канади має трьохрівневу ієрархічну структуру, що відповідає загальній моделі організації виконавчої влади, тобто це федеральний рівень, провінції, територіальні утворення та муніципалітети. У відсотковому значенні федеральний рівень забезпечує близько 48% державних доходів, провінційний-близько 42% та відповідно місцевий близько 10 % [1].

Як зазначалося раніше Канада є федеральною країною, тому відповідно і її податкова система побудована на принципах податкового федералізму, що в свою чергу передбачає значні повноваження регіональних і місцевих органів влади у сфері оподаткування. Також, варто відмітити, що дана система наділена певними особливостями, які вирізняють її з-поміж інших, а саме:

- наявність конституційного розмежування податкових повноважень різних органів влади – федеральних і регіональних (провінційних);
- можливість федеральних та регіональних (провінційних) органів запроваджувати податки різного рівня, але з однаковою базою оподаткування;
- існування двох незалежних підсистем податкового адміністрування із власними податковими органами: федеральна і регіональні (провінційні), взаємодія між якими здійснюється на основі укладених юридичних угод [2].

Не можна не сказати і про таку оригінальну рису, притаманну канадській податковій системі, як сплата податків з будь-яких доходів, у тому числі й нелегального походження, одержаних, наприклад, від торгівлі наркотиками чи проституції. Тому слідчі органи зобов'язані, крім самого факту злочинної діяльності, в усіх випадках з'ясовувати й розмір одержаного доходу від такої діяльності [3].

Систему місцевого оподаткування Канади складають такі місцеві податки як: податок на майно, податки на підприємства, інші податки і збори.

Податок на майно є одним з найбільш прибуткових податків системи місцевого оподаткування. Проте, і становить деяку проблему у його справлянні для органів місцевої влади, а саме в його оцінці на основі ринкової (реальної, фактичної) вартості. Оскільки остання коливається, то періодична переоцінка здійснюється в більшості провінцій кожні 3 – 5 років, у Квебеку – щорічно. Муніципалітети застосовують різноманітні податки на підприємства, базою яких служать оціночна або орендна вартість підприємства, площа торгових або складських приміщень [3].

Податок на нерухому власність (realestatetax) є найбільшим місцевим податком. Цей податок є основним джерелом бюджетних доходів на рівні провінцій. Він складає понад 50% їхніх доходів. Наприклад, у провінції Онтаріо

щорічно стягується близько 15 млрд. дол., з них – майже 9 млрд. дол. сплачуються фізичними особами – власниками житла, а 6 млрд. дол. – організаціями [3].

Він сплачується власниками нерухомості як встановлений конкретним муніципалітетом відсоток від її вартості. Зазвичай при цьому за основу беруть вартість землі, на якій ведеться забудова, що є доцільним адже вартість земельної ділянки варіюється в залежності від місця розташування і т.д. Оцінка оподаткованої власності входить у функцію провінційної влади для формування єдиного підходу в провінції. Ринкова оцінка проводиться громадською організацією-муніципальною корпорацією з оцінки майна (MPAC). Достовірність її висновків перевіряється відділом з розгляду правильності оцінки, який і розглядає відповідні скарги платників податків.

При оцінці враховуються три чинники: витрати на створення такої вартості; дохід, який вона реально приносить власнику; урахування ринкової вартості на момент оцінки. Податок з нерухомості стягується зазвичай у розмірі 0,5% – 1,0% від вартості власності. Ставка різко підвищується, якщо нерухомість використовується для певних видів діяльності. Наприклад, податок з перукарні встановлюється в розмірі 30% вартості будівлі, податок з адвокатських контор і лікарських кабінетів – 50%. А якщо будівля використовується для виробництва алкогольної продукції, податок на нерухомість становить 140%. Слід зазначити, що податком обкладаються земля і будівлі, при цьому обладнання податком не обкладається [3]. Можливо доцільним було б застосування такого роду змін до податку на майно і для української системи оподаткування.

Порядок обчислення податку на майно передбачає різні відрахування, наприклад, допускається перерахування до 40% належних до сплати сум не до бюджету, а на благодійні цілі.

Від даного податку звільнено власність, що належить державі, церкві, школам, благодійним організаціям, але, крім загальних дотацій та субвенцій, муніципалітетам виділяються суми, що дорівнюють тому податку, який вони не сплачують, тобто фактично місцева влада нічого не втрачає, адже держава

сплачує податок на утримання таких установ, тим самим стимулює відкриття нових та забезпечує нормальне функціонування існуючих.

До інших муніципальних податків і зборів відносяться цільові збори на протипожежний захист, збирання сміття, благоустрій території (освітлення, тротуари і т. д.), збори за користування місцями відпочинку тощо. Даними зборами оподатковується нерухомість (магазини, будинки), оскільки власники одержують вигоди від заходів по благоустрою. Питома вага зборів досягає 15% дохідної частини бюджетів муніципалітетів. Сума збору фіксована або залежить від величини відповідних будівель [3]. Такі місцеві податки та збори були б корисними для запозичення Україною.

Звісно, що ефективне здійснення оподаткування не можливе без такого важливого елемента, як органів які його здійснюють.

Так, адміністрування податків у Канаді здійснює Канадське агентство митниці та зборів, яке підзвітне парламенту через міністра з національних доходів. Це агентство також адмініструє і більшість місцевих податків, що в даному питанні є важливим для нас, але місцеві органи влади вносять за вказану послугу певну плату. В окремих же провінціях адміністрування місцевих податків здійснюють регіональні органи влади (міністерство доходів певного регіону). Висока ефективність системи податкового адміністрування Канади зумовлена в цілому раціональною та гнучкою податковою політикою, яка органічно враховує інтереси і держави, і територій, і платників [2].

Ще однією запорукою успіху в місцевому оподаткуванні Канади та його ефективності є наявність на рівні провінцій своїх особливостей боротьби з ухиленням від сплати податків [3].

Щорічно податкові органи перевіряють із виїздом на місце приблизно 2% платників податків. Усі платники за категоріями ризику вчинення правопорушення поділені на чотири категорії (ідентифікація платника здійснюється за 150 показниками для фізичних осіб і 30 – для юридичних). Найчастіше перевіряють діяльність платників із найвищим рівнем ризику.

Великі корпорації (компанії, які отримують дохід у понад \$250 млн. на рік) підписали з податковою службою спеціальні угоди, у яких обумовлені

деякі питання проведення планових перевірок (строки, методи, порядок вирішення суперечок та ін.). Строк такої перевірки зазвичай становить від 3 до 8 місяців, при цьому предметом перевірки може бути діяльність лише за останні 4 роки.

Окрім того, кримінальне законодавство Канади встановлює відповідальність за податкове шахрайство, під яким розуміють ненадання документів або свідоме перекручення відомостей, представлених податковій службі, що потягнуло за собою зниження сум нарахованих податків.

Податкові спори (конфлікти) розглядає спеціалізована судова установа – Податковий суд. Існує звичайна (стандартна) процедура, а також скорочене провадження розгляду спорів [2].

Отже, підсумовуючи сказане, Канада є федеральною країною, які притаманна трьохрівнева податкова система, яка має свої особливості. Якщо говорити про місцевий рівень податкової системи, то він складається з таких місцевих податків і зборів: податок на майно, податок на підприємства, та інших муніципальних податків і зборів, до яких відносяться цільові збори на протипожежний захист, збирання сміття, благоустрій території (освітлення, тротуари і т. д.), збори за користування місцями відпочинку тощо.

Варто відмітити, що основні податкові надходження до місцевих бюджетів формуються, в більшій мірі, саме за рахунок оподаткування нерухомості (частка різних податків на нерухомість у доходах місцевих бюджетів подеколи досягає 40%) і підприємницької діяльності [2].

Загалом, податкове навантаження на платників податків у Канаді варто розцінювати як високе. Завдяки чому країна має неабиякі прибутки та відповідно розвиток економіки [3]. З цього можна зробити висновок, що Канада зуміла досягти успіху у побудові своєї податкової системи, яка може бути корисною у запозиченні досвіду для української податкової системи, а саме перегляду та переоцінки стягнення податку на майно, який в Україні також віднесений до місцевої податкової системи. Можна запозичити високу координацію діяльності різних відомств по збору, обробці та збереженню

інформації про стан об'єктів нерухомості. Також варто переглянути наявні місцеві податки та збори та розширити їх перелік.

Список використаних джерел:

1. Прокопчук О. Т. Досвід створення податкової системи в Канаді // Збірник наукових праць Уманського національного університету садівництва. - 2016. - Вип. 88(2). - С. 89-98. - Режим доступу: [http://nbuv.gov.ua/UJRN/zhpumus_2016_88\(2\)__12](http://nbuv.gov.ua/UJRN/zhpumus_2016_88(2)__12).
2. Проскура К.П. Зарубіжний досвід організації податкового адміністрування // Економічний часопис-XXI. — 2012. — № 7-8. — С. 30-33.
3. Світовий досвід оподаткування: Канада/Міжнародний досвід: система оподаткування Канади [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://sfs.gov.ua/arhiv/modernizatsiya-dps-ukraini/arkhiv/mijnarodniy-dosvid-rozvitk/svitovui-dosvid/canada>.

Насирова В. В., студентка III курсу факультету права та міжнародних відносин Київського університету імені Бориса Грінченка

Науковий керівник:

Сергієнко Н. А., старший викладач кафедри публічного та приватного права факультету права та міжнародних відносин Київського університету імені Бориса Грінченка, к.юн., адвокат

ВИКОНАННЯ УХВАЛИ ПРО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ПОЗОВУ ШЛЯХОМ НАКЛАДЕННЯ АРЕШТУ НА МАЙНО, ПОСТАНОВЛЕНОЇ ЗГІДНО З ЦПК УКРАЇНИ

Виконання судового рішення у цивільних справах гарантує реалізацію права особи на справедливий суд, передбаченого статтею 6 Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод [1]. На цьому наголошував і Європейський суд з прав людини, зокрема у справах "Імобільяре Саффі" проти Італії" [2], а також "Шмалько проти України" [3], і Касаційний цивільний

суд у складі Верховного Суду справі №350/1325/17-ц [4]. Забезпечення позову шляхом накладення арешту вважається одним із найдієвіших способів забезпечення виконання судових рішень у цивільних справах [5]. Разом із тим, проблема виконання ухвал про забезпечення позову є доволі гострою на сьогодні. Зокрема, залишаються проблемними питання виконання таких ухвал, оскільки припис Цивільного процесуального Кодексу України (далі – ЦПК України) про їх негайне виконання залишається лише приписом, а негайне виконання – лише умовністю. Зважаючи на викладене вище, вважаю за доцільне розглянути більш детально проблему виконання ухвал про забезпечення позову шляхом накладення арешту на майно, постановлених згідно з ЦПК України.

Чинний Цивільний процесуальний кодекс України частиною першою статті 149 передбачає право суду за заявою учасника справи вживати заходи забезпечення позову [6]. Постановою Пленуму Верховного Суду України від 22 грудня 2006 р. № 9 «Про практику застосування судами цивільного процесуального законодавства при розгляді заяв про забезпечення позову» (далі – Постанова Пленуму ВСУ) визначено забезпечення позову як сукупність процесуальних дій, які гарантують виконання рішення суду в разі задоволення позовних вимог [7]. Варто зауважити, що відповідно до законодавства вжиття заходів щодо забезпечення позову є правом суду, а не обов'язком. Разом із тим, виключною підставою для вжиття заходів забезпечення позову є вмотивована заява учасника справи. Вмотивованість заяви визначається обґрунтованим припущенням щодо майбутнього ускладнення чи унеможливлення виконання рішення суду. Частиною першою статті 150 ЦПК України передбачено чіткий, але не вичерпний, перелік видів забезпечення позову, зокрема і шляхом накладення арешту на майно та (або) грошові кошти, що належать або підлягають передачі або сплаті відповідачеві і знаходяться у нього чи в інших осіб [6]. Водночас, Постанова Пленуму ВСУ встановлює, що забезпечення позову майнового характеру здійснюється шляхом накладення арешту на майно або грошові кошти, що належать відповідачеві і знаходяться у нього або в інших осіб [7]. Метою застосування таких видів забезпечення є ризик

зловживання опонентом своїми правами задля уникнення виконання рішення суду. Разом із тим, законодавчо передбачено обмеження щодо накладення арешту. Так, частина четверта статті 150 ЦПК України обмежує накладення арешту на певні види виплат: заробітну плату, пенсію та стипендію, допомогу по загальнообов'язковому державному соціальному страхуванню, яка виплачується у зв'язку з тимчасовою непрацездатністю (включаючи догляд за хворою дитиною), вагітністю та пологами, по догляду за дитиною до досягнення нею трирічного віку, на допомогу, яка виплачується касами взаємодопомоги, благодійними організаціями, а також на вихідну допомогу, допомогу по безробіттю, на майно або грошові кошти неплатоспроможного банку, а також на майно або грошові кошти Фонду гарантування вкладів фізичних осіб. Такі вимоги, щоправда, не відносяться до позовів про стягнення аліментів, про відшкодування шкоди, заподіяної каліцтвом, іншим ушкодженням здоров'я або смертю фізичної особи, про відшкодування збитків, заподіяних злочином. Частина п'ята статті 150 ЦПК України, у свою чергу, забороняє накладення арешту на предмети, що швидко псуються [6].

Загалом, забезпечення позову здійснюється з метою забезпечення виконання рішення у майбутньому та повинне застосовуватись виключно за необхідності. Відповідно до частини сьомої статті 153 ЦПК України суд постановляє ухвалу про забезпечення позову (або про відмову). За приписами частини восьмої вищезгаданої статті суд в такій ухвалі також може визначити порядок її виконання. Частина дев'ята статті 153 ЦПК України, у свою чергу, передбачає негайне виконання ухвали в порядку, встановленому для виконання судових рішень, при чому частиною одинадцятю встановлюється обов'язковість виконання ухвали, не зважаючи на її оскарження [6]. Таким чином, законодавець наголошує, що ухвала про забезпечення позову повинна виконуватися відразу, проте реалізація цих положень фактично неможлива: негайність є умовною. З одного боку, відповідно до частини першої статті 157 ЦПК України ухвала суду про забезпечення позову є виконавчим документом і підлягає негайному виконанню також незважаючи на відкриття виконавчого провадження [6]. Разом з цим, відповідно до частини першої статті 26 Закону

України «Про виконавче провадження» виконання рішення на підставі виконавчого документа здійснюється за заявою стягувача про примусове виконання рішення [8].

Таким чином ініціювання виконання рішення та забезпечення негайного виконання ухвали шляхом її передачі виконавцеві покладається на зацікавлену сторону. Зважаючи на завантаженість судів, навіть очікування оформлення і видачі ухвали може зайняти досить значний проміжок часу, а отже вимога негайного виконання ухвали про забезпечення позову вже не може бути реалізована. Варто також зазначити, що у господарському процесі існує позиція Вищого господарського суду України у листі від 29 серпня 2008 р. № 018/503 «Про деякі питання, пов'язані з веденням Єдиного реєстру заборон відчуження об'єктів нерухомого майна та Державного реєстру обтяжень рухомого майна» у якій зазначається, що саме зацікавлена сторона зобов'язана пред'явити ухвалу суду про накладення арешту на об'єкти нерухомого майна до виконання [9].

Що ж стосується власне виконання ухвали про забезпечення позову шляхом накладення арешту, постановленої згідно з ЦПК України, варто зауважити наступне. Відповідно до пункту 2 частини першої статті 3 Закону України «Про виконавче провадження» ухвала суду у випадках, передбачених законом є виконавчим документом, на підставі якого здійснюється примусове виконання рішення [8].

Відповідно до частини другої статті 56 Закону України «Про виконавче провадження» арешт на майно боржника накладається виконавцем шляхом винесення постанови про арешт майна боржника або про опис та арешт майна боржника [8]. Строки арешту майна, а також його опису і арешту встановлюються статтею 13 вищезгаданого Закону: арешт на майно або грошових коштів боржника здійснюється не пізніше наступного дня після його виявлення, а опис та арешт – не пізніше як на п'ятий робочий день з дня отримання інформації про його місцезнаходження. Також відповідно пункту 10 розділу 8 Інструкції з організації примусового виконання рішень, затвердженої наказом Міністерства юстиції України від 02.04.2012 року № 512/5 (далі – Інструкція), виконавець після виявлення майна (коштів) проводить опис та

арешт цього майна (коштів), про що виносить постанову [10]. Таким чином, порядок накладення арешту на майно або грошові кошти передбачає, зокрема, отримання інформації щодо такого майна або грошових коштів, у деяких випадках – опис, а вже опісля фактичне накладення арешту.

Разом із тим, варто зауважити, що відповідно до пункту 11 розділу 8 Інструкції, заарештоване майно або кошти, що було здійснене на виконання ухвали про забезпечення позову, передається на зберіганні іншій особі виключно у випадку відсутності боржника чи його відмови від прийняття майна на зберігання або за рішенням суду. В іншому випадку, майно залишається на зберіганні у боржника [10].

Зважаючи на викладене вище, можна зробити висновок, що хоч законодавство і встановляє обов'язковість негайного виконання ухвали про забезпечення позову шляхом накладення арешту на майно або грошові кошти, в реальності здійснити це не завжди вдається, оскільки процедура направлення ухвали на примусове виконання, а також власне порядок накладення арешту виконавцем є, хоч і врегульованими, проте досить часозатратними. Для вирішення даної проблеми неодноразово йшлося про необхідність формування механізму, який би дозволив швидше та ефективніше передавати та отримувати інформацію, зокрема за допомогою використання електронних ресурсів.

Список використаних джерел:

1. Конвенція про захист прав людини і основоположних свобод. Електронний ресурс. Рада Європи. Конвенція, Міжнародний документ від 04.11.1950 року. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_004. Дата звернення 05.04.2020.
2. Рішення Європейського суду з прав людини від 28.07.1999 року у справі "Імобільяре Саффі" проти Італії" (заява № 22774/93). Електронний ресурс. Верховна Рада України. Законодавство України. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/980_075. Дата звернення 05.04.2020.
3. Рішення Європейського суду з прав людини від 20.07.2004 року у справі "Шмалько проти України" (заява № 60750/00). Електронний ресурс. Верховна

- Рада України. Законодавство України. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/980_226. Дата звернення 05.04.2020.
4. Рішення Верховного Суду у складі колегії суддів Першої судової палати Касаційного цивільного суду від 19.09.2018 року у справі № 350/1325/17-ц. Електронний ресурс. <https://verdictum.ligazakon.net/document/76614795>. Дата звернення 05.04.2020.
5. Борейко Ю., Левіцький Є. Які види забезпечення позову у цивільному та господарському процесі сьогодні є найдієвішими? Журнал «Український Юрист» № 04 Квітень 2016 року. URL: <http://jurist.ua/?article/1062>. Дата звернення 05.04.2020.
6. Цивільний процесуальний кодекс України [Електронний ресурс] : Верховна Рада України. – 2004. – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1618-15>. Дата звернення 15.03.2020.
7. Постанова Пленуму Верховного Суду України «Про практику застосування судами цивільного процесуального законодавства при розгляді заяв про забезпечення позову» від 22.12.2006 № 9. Електронний ресурс. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/va009700-06>. Дата звернення 15.03.2020.
8. Закон України «Про виконавче провадження» [Електронний ресурс] : Верховна Рада України. – 2016. – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1404-19>. Дата звернення 15.03.2020.
9. Інформаційний лист Вищого господарського суду України «Про деякі питання, пов'язані з веденням Єдиного реєстру заборон відчуження об'єктів нерухомого майна та Державного реєстру обтяжень рухомого майна» від 29.08.2008 року № 01-8/503. Електронний ресурс. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v_503600-08. Дата звернення 15.03.2020.
10. Інструкція з організації примусового виконання рішень, затверджена Наказом Міністерства юстиції України 02.04.2012 року № 512/5. Електронний ресурс. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0489-12>. Дата звернення 15.03.2020.

Насирова В. В., студентка III курсу факультету права та міжнародних відносин Київського університету імені Бориса Грінченка

ТАТУЮВАННЯ ЯК ОБ'ЄКТ ПРАВА ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОЇ ВЛАСНОСТІ

Кожна четверта людина має татуювання. У США, за даними останніх досліджень, цей показник становить понад 30 %, а це означає, що приблизно кожна третя людина має натільний малюнок. Здебільшого, звичайно ж, мова йде про молодь. Сьогодні значна кількість молодих людей виявляють бажання зробити татуювання: хтось вважає це красивим, хтось символічним, хтось необхідністю, а для когось це просто поклик моди.

Але що ж таке татуювання в правовій площині? Аби зрозуміти, варто все-таки почати з основ.

Татуювання, в об'єктивному значенні, це певне зображення, або малюнок, який набивають на шкірі людини, а з розвитком суспільства татуювання стало окремим видом мистецтва, творчістю у такому специфічному виді.

Як відомо, будь-яка творчість підлягає захисту. Про це нам фактично говорять і Цивільний Кодекс України (далі - ЦК України), і Закон України «Про авторське право і суміжні права» (далі – Закон). Окрім цього існують Бернська конвенція про охорону літературних і художніх творів та Всесвітня Женевська конвенція про авторське право, які ратифіковані Україною. Усі ці нормативно-правові документи містять положення про охорону авторського права, яке, у свою чергу, визначається як сукупність прав автора на створений ним об'єкт авторського права.

Але до чого тут татуювання? Чи належить воно до об'єктів авторського права? А якщо так, то яким чином відбувається захист такого права?

Для початку визначимо, що ж таке об'єкт авторського права. У законодавстві України, ст. 433 ЦК України та ст. 8 Закону, наведений, хоч і чіткий, але не вичерпний, перелік об'єктів авторського права, що дозволяє нам розуміти приблизні критерії віднесення твору до об'єктів авторського права.

Юридична література зазначає, що об'єктом авторського права є твір, а якщо точніше - результат творчої діяльності, унікальне матеріальне вираження ідей та думок.

Татуювання – це, передусім малюнок, зображення з власним стилем та баченням. Окрім цього, це завжди об'єктивно виражена форма ідеї. А отже можна зробити висновок, що татуювання – це об'єкт авторського права, який захищається авторськими правами? Але ж з іншого боку, нанесенню татуювання передують створення ескізу. Тобто, фактично, татуювання можна вважати не самостійним об'єктом авторського права, а відтворенням уже наявного. Дискусію стосовно приналежності татуювання до об'єктів авторського права закриває Верховний суд штату Аризона своїм рішенням у 2012 р., де зазначається, що татуювання підлягають захисту відповідно до першої поправки до Конституції США, що гарантує свободу слова. Таку ж думку висловив суд США у справі майстра Віктора Вітмілла, автора знаменитого татуювання Майка Тайсона, проти творців фільму «Похмілля -2: з Вегаса до Бангкока». Таким чином, татуювання безсумнівно є об'єктом інтелектуальної власності.

Стаття 11 Закону України «Про авторське право та суміжні права» зазначає, що первинним суб'єктом, якому належать авторські права, є автор твору. Таким чином автору татуювання – особі, яка створила ескіз тату, належать немайнові та виключні майнові права. І тут є два можливі варіанти: ескіз був створений тату-майстром або ескіз створювався замовником.

Набагато простіша ситуація виникає саме у випадку, коли автором татуювання є замовник. Тут, в цілому, не виникає жодних проблем, адже усі права належать власне замовнику, а тату-майстер з його дозволу відтворює цей ескіз.

Якщо ж автором татуювання є тату-майстер, то тут є важливим той момент, що лише виключні майнові права можуть відчужуватись. За загальною практикою, відчуження цих прав відбувається шляхом укладання договору. У випадку татуювання – згода тату-майстра наносити свій ескіз як татуювання може інтерпретуватись як дозвіл на використання майнових прав. Водночас,

немайнові права, наприклад такі як вимога зазначення авторства або вимога збереження цілісності твору, й досі залишаються за автором татуювання.

Щодо приналежності татуювання до об'єктів авторського права та власне авторських прав на такий об'єкт, здається, все зрозуміло. А як щодо способів захисту порушених авторських прав на татуювання? Який механізм захисту цих прав? Адже татуювання - це все-таки натільний малюнок, тобто при порушенні, наприклад, немайнових прав шляхом «незаконного» нанесення такого ж татуювання, права особи на захист її творчості перетинаються із правом особи на особисту недоторканість. Тож у такому випадку суд, швидше за все, встановить виплату компенсації як спосіб захисту порушених прав.

Звичайно, якщо говорити про пересічних людей, то проблема авторських прав на татуювання рідко може стосуватися їх. Чого не скажеш про медійних персон, які постійно є у нашому полі зору. Юристи США, наприклад, передбачають у недалекому майбутньому обов'язкові укладання договорів про передачу майнових прав, а поки надають поради бути обачнішими із вибором татуювання та тату-майстра.

Список використаних джерел:

1. “United States - Number of tattoos in 2019” [Електронний ресурс] // Published by Statista Research Department - Dec 12, 2019 - Режим доступу до ресурсу: <https://www.statista.com/statistics/721567/number-of-tattoos-united-states/#statisticContainer>.
2. Цивільний кодекс України [Електронний ресурс] // Відомості Верховної Ради України (ВВР) - 2003 - №№ 40-44 - ст.356. - Режим доступу до ресурсу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/435-15>.
3. Закон України “Про авторське право і суміжні права” [Електронний ресурс] // Відомості Верховної Ради України (ВВР) - 1994 - № 13 - ст.64. - Режим доступу до ресурсу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3792-12>.
4. Роман Мурга. PRAVO & TATTOO [Електронний ресурс] - Режим доступу до ресурсу: http://uz.ligazakon.ua/ua/magazine_article/EA012352.

Обловацька Н. О., старший викладач кафедри публічного та приватного права факультету права та міжнародних відносин Київського університету імені Бориса Грінченка

ФУНКЦІОНАЛЬНІ ПРИНЦИПИ АДВОКАТУРИ

На сьогоднішній день в правореалізаційному процесі зросла роль адвокатури. Зокрема, посилюється інтерес до принципів досліджуваного інституту.

Метою дослідження є теоретичне осмислення особливостей основних функціональних принципів адвокатури.

Відомо, що принципами діяльності адвокатури є функціональні принципи. До них належать: принцип незалежності, принцип конфіденційності, принцип уникнення конфлікту інтересів тощо. Вони закріплені в ст. 4 Закону України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність».

В системі нерозривного зв'язку між існуванням громадянського суспільства та правової держави, адвокатура є своєрідним незалежним буфером, який збалансовує інтереси громадянського суспільства з потребами і можливостями держави [1].

Структурними елементами принципу незалежності адвокатської діяльності є:

- 1) незалежність від правоохоронних органів від держави в цілому;
- 2) процесуальні гарантії;
- 3) адвокатська таємниця;
- 4) незалежність від своїх власних інтересів;
- 5) адвокат зобов'язаний бути незалежним від клієнта;
- 6) незалежність адвоката від своїх ділових партнерів;
- 7) функціонування адвокатського самоврядування;
- 8) гарантії безпеки адвоката [2, с.163-165].

Відповідно адвокатура в демократичному суспільстві функціонує як незалежна інституція, тобто не підпорядкована державі, забезпечена від будь-

якого стороннього втручання та є особливим правозахисним інститутом в Україні [3, с.64] .

Тому рівність прав адвоката з іншими учасниками процесу повинна бути захищена нормами процесуального права. І при цьому адвокату без згоди клієнта забороняється розголошувати відомості, що становлять таємницю, використовувати їх у своїх інтересах чи в інтересах третіх осіб. Та не забувати про забезпечення власної якісної роботи, яка відображається в суді, серед інших учасників процесу.

Однак на забезпечення результату та збереження незалежного статусу адвоката впливають і його особисті якості, такі як, справедливість, чесність, здатність діяти в межах законних інтересів клієнта. Не зважаючи на це, колеги не повинні впливати на правову позицію адвоката. А забезпечувати стандарти професійної поведінки адвоката та захищати своїх учасників повинні професійні спілки. Щодо гарантій безпеки адвоката, то у разі проведення обшуку чи огляду житла, іншого володіння адвоката, приміщень, де він здійснює адвокатську діяльність, тимчасового доступу до речей і документів адвоката слідчий суддя, суд у своєму рішенні в обов'язковому порядку зазначає перелік речей, документів, що планується відшукати, виявити чи вилучити під час проведення слідчої дії або застосування заходу забезпечення кримінального провадження.

Таким чином, принцип незалежності адвокатури є одним з головних принципів адвокатської діяльності.

Узаконений принцип конфіденційності надає можливість клієнту розказати адвокатові усі таємні деталі своєї справи, які залишаться під надійним захистом закону. Дотримання цього принципу є найважливішою передумовою довірчих відносин між адвокатом і клієнтом, без яких є неможливим належне надання професійної правової допомоги, здійснення захисту та представництва, бо покладають на адвоката певні зобов'язання щодо нерозголошення інформації, яка стає йому відомою під час виконання його професійної діяльності.

Слід зазначити, що розголошувати відомості, які складають адвокатську таємницю, заборонено за будь-яких обставин, включаючи незаконні спроби органів досудового розслідування і суду допитати адвоката про обставини, що складають адвокатську таємницю.

Щодо конфлікту інтересів, то в ст.1 Закону України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність» визначено, що це суперечність між особистими інтересами адвоката та його професійними правами і обов'язками, наявність якої може вплинути на об'єктивність або неупередженість під час виконання адвокатом його професійних обов'язків, а також на вчинення чи невчинення ним дій під час здійснення адвокатської діяльності [4].

Структурними елементами конфліктів інтересів в адвокатській діяльності є:

- ті, що виникають між інтересами адвоката та клієнта;
- ті, що виникають між інтересами клієнтів;
- ті, що виникають між інтересами клієнтів, і між інтересами клієнта та інтересами адвоката [5, с.143].

Згідно ст. 9 Правил адвокатської етики, адвокат без письмового погодження з клієнтами, щодо яких виник конфлікт інтересів, не може представляти або захищати одночасно двох або більше клієнтів, інтереси яких є взаємно суперечливими, або вірогідно можуть стати суперечливими, а також за таких обставин надавати їм професійну правничу (правову) допомогу [6].

Таким чином, саме в цих принципах розкриваються сутнісні риси інституту адвокатури, визначаються напрями подальшого розвитку адвокатської діяльності в державі.

Список використаних джерел:

1. Фазекош О. Проблема незалежності адвокатури від Давнього Риму до сьогодення // Закон і бізнес [Електронний ресурс]. – Режим доступу до ресурсу: https://zib.com.ua/ua/138956-problema_nezalezhnosti_advokaturi_vid_davnogo_rimu_do_sogode.html
2. Северин К. М. Основні елементи принципу незалежності адвокатської діяльності на сучасному етапі / К. М. Северин // Науковий вісник

Ужгородського національного університету. Серія : Право. - 2014. - Вип. 28(3). - С. 162-165.

3. Вільчик Т. Б. Реалізація принципу незалежності професійної діяльності адвокатів у взаєминах з державною владою / Т. Б. Вільчик // Вісник Академії адвокатури України. - 2014. - Т. 11, № 2. - С. 63–74.

4. Закон України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність» від 05.07.2012 № 5076-VI // Відомості Верховної Ради України. – 2013. – № 27. – Ст. 282.

5. Северин К. М. Дослідження принципу уникнення конфлікту інтересів при здійсненні адвокатської діяльності / К. М. Северин // Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія : Право. - 2015. - Вип. 35(1.3). - С. 142-147.

6. Правила адвокатської етики [Електронний ресурс]. – Режим доступу до ресурсу: https://unba.org.ua/assets/uploads/legislation/pravila/2019-03-15-pravila-2019_5cb72d3191e0e.pdf

Охременко В. О., студентка 4-го курсу факультету права та міжнародних відносин Київського університету імені Бориса Грінченка

Науковий керівник:

Паламарчук І. В., головний спеціаліст відділу проходження служби в системі Державної кримінально-виконавчої служби України Управління персоналу Міністерства юстиції України, к.ю.н.

ЩОДО ПРАВОНАСТУПНИЦТВА У ЖИТЛОВО-КОМУНАЛЬНИХ ПРАВОВІДНОСИНАХ

Відомо, що на сучасному етапі розвитку суспільства відбувається розвиток, осучаснення, удосконалення, трансформація різних видів послуг та їх доповнення, що надаються як фізичним так і юридичним особам. Постійний

динамічний процес розвитку сфери послуг завжди залежав та залежить від загальновідомої формули з економічної теорії «попит породжує пропозицію».

Тому, аналогічний процес розвитку охопив і систему житлово-комунальних послуг в Україні, що на сучасному етапі переживає перехідний період, у зв'язку із поступовим відходом від ідеї споживання послуг, які надаються житлово-експлуатаційними конторами, до споживання послуг через таких юридичних осіб якими є об'єднання співвласників багатоквартирних будинків, тобто «ОСББ».

Тому, поступовий перехід від одного виду виконавців комунальних послуг до іншого потребує відповідного правового регулювання з урахуванням потреб реального часу та освоєння способів захисту споживачами комунальних послуг своїх прав у сфері житлово-комунальних правовідносин, які в перехідний період можуть обмежуватися або порушуватися, у зв'язку із невизначеністю моменту набуття прав та обов'язків виконавця комунальних послуг, від праводавця до правонаступника.

Слід зазначити, що в загальному правовому розумінні процес правонаступництва – уявляє собою перехід суб'єктивного права (в широкому розумінні – також правового обов'язку) від однієї особи праводавця до іншої (правонаступника) в порядку похідного правонабуття (у відповідних випадках – похідного набуття правового обов'язку) [1].

Продовжуючи, доречно зазначити, що за загальним визначенням «публічним інтересом» є важливі для значної кількості фізичних і юридичних осіб потреби, які відповідно до законодавчо встановленої компетенції забезпечуються суб'єктами публічної адміністрації. Тобто публічний інтерес є не чим іншим, як певною сукупністю приватних інтересів [2]. Такими приватними інтересами є інтереси індивідуальних або колективних споживачів у задоволенні своїх житлово-побутових потреб, які забезпечуються наданням відповідних житлово-комунальних послуг.

Тому, правовідносини із правонаступництва у сфері житлово-комунальних послуг можна визначити як публічне правонаступництво, яке за своїм складом, способом регулювання та галузевою належністю фактично є

предметом адміністративного права, хоча опосередковано зазначені правовідносини регулюються галузями приватного права (цивільне та житлове право).

Таким чином, слід детально зазначити, що процедуру передання (набуття) адміністративної (управлінської) компетенції від одного суб'єкта публічної адміністрації до іншого в теорії адміністративного права визначено як публічне (позапроцесуальне, адміністративне по своїй природі) правонаступництво [3].

Враховуючи те, що публічне правонаступництво можливе щодо усіх без винятку суб'єктів публічної адміністрації, то, відповідно доцільно зазначити деякі його види, якими володіє теорія адміністративного права. Так, в практичній діяльності з реалізації публічного правонаступництва існують, зокрема, за суб'єктом, такі його види [3; 4]:

- публічне правонаступництво після суб'єктів владних повноважень (суб'єктів публічної адміністрації) – юридичних осіб – правонаступництво після органів державної влади, органів місцевого самоврядування, суб'єктів публічних повноважень із особливим статусом, юридичних осіб публічного права, які не мають статусу органа публічної влади, фондів публічного права, державних, комунальних підприємств, установ, організацій тощо;

- публічне правонаступництво після колективних суб'єктів владних повноважень (суб'єктів публічної адміністрації) без статусу юридичних осіб – наприклад, після департаменту, управління, відділу центрального органу виконавчої влади, науково-консультативної ради при органі державної влади, після депутатського корпусу органу місцевого самоврядування тощо;

- публічне правонаступництво після індивідуальних суб'єктів владних повноважень (суб'єктів публічної адміністрації) – правонаступництво після посадових (службових) осіб органів державної влади, органів місцевого самоврядування, державних, комунальних підприємств, установ, організацій тощо.

Таким чином, правонаступництво у сфері житлово-комунальних послуг можна визначити, як публічне правонаступництво після суб'єктів владних повноважень – юридичних осіб, тобто, юридичних осіб публічного права, які не

мають статусу органа публічної влади, комунальних підприємств, установ, організацій тощо.

Отже, правонаступництво у сфері житлово-комунальних правовідносин має свої специфічні особливості, свій зміст правового регулювання, визначення якого є необхідним елементом при використанні способів захисту та поновленню своїх прав споживачами комунальних послуг, що були порушені або обмежені, у зв'язку із процесом публічного правонаступництва. Тим паче вірне встановлення предметної юрисдикції при процедурному чи судовому захисті своїх прав буде сприяти у вдалому уникненні зайвої процедури встановлення предметної юрисдикції такого виду спору.

Список використаних джерел:

1. Черепахин Б.Б. Правопреемство по советскому гражданскому праву / Черепахин Б.Б. // Труды по гражданскому праву. – М.: Статут, 2001. – 479. – С. 311.
2. Постанова Верховного Суду від 13.02.2019 у справі № 810/2763/17 (К/9901/44258/18).
3. Бевзенко В.М. Публічне правонаступництво: сутність, процедура та особливості / В.М. Бевзенко // Право і суспільство. – 2013. - № 6. – С. 140–149. URL: http://pravoisuspilstvo.org.ua/archive/2013/6_2013/32.pdf (дата звернення: 01.03.2020).
4. Умови та наслідки процесуального правонаступництва в адміністративному процесі / Ю.А. Дорохіна // [Вчені записки Таврійського національного університету імені В.І. Вернадського. Серія : Юридичні науки.](#) - 2018. – Т. 29(68), № 2. – С. 59–66.

Павловська Я. П., студентка IV курсу факультету права та міжнародних відносин Київського університету імені Бориса Грінченка

Науковий керівник:

Хатнюк Н. С., професор кафедри публічного та приватного права факультету права та міжнародних відносин Київського університету імені Бориса Грінченка, д.ю.н., доцент

ПОНЯТТЯ, ВИДИ ТА ПОРЯДОК СПРАВЛЯННЯ МІСЦЕВИХ ПОДАТКІВ ТА ЗБОРІВ: ЗАРУБІЖНИЙ ДОСВІД ПОЛЬЩІ

Відповідно до Європейської хартії місцевого самоврядування органи місцевого самоврядування мають право в рамках національної економічної політики на власні адекватні фінансові ресурси, якими вони можуть вільно розпоряджатися в межах своїх повноважень. При цьому п. 2 ст. 9 Хартії встановлює, що обсяг фінансових ресурсів органів місцевого самоврядування має відповідати повноваженням, передбаченим конституцією або законом. Водночас принаймні частина фінансових ресурсів органів місцевого самоврядування формується коштом місцевих податків та зборів, розмір яких вони мають повноваження встановлювати в межах закону (п. 3 ст. 9) [1].

Таким чином передбачається створення системи місцевих податкових платежів. Важливу роль серед них у Польщі відіграють місцеві збори.

До їх системи входять п'ять податкових платежів: збір із власників собак (oplate od posiadania psow), казначейський збір (opлата skarbowa), торговий збір (opлата targowa), курортний збір (opлата uzdrowiskowa) та локальний збір (opлата miejscowa). Саме останні два платежі, на моє переконання, заслуговують на особливу увагу, адже ці збори є близькими до такого різновиду місцевих податків і зборів, як «City Tax» (що широко використовується в Європейському Союзі), та слугують вагомими джерелами наповнення місцевих бюджетів.

Насамперед, варто наголосити, що нині в Польщі запроваджено 3-рівневу структуру місцевого самоврядування: місцеві органи на рівні: гмін (до їх компетенції належить вирішення публічних справ місцевого значення), повітів

(вирішення тих публічних справ, що виходять за межі компетенції гміни), воєводств (представляють уряд у відповідному регіоні та уповноважені на здійснення контрольно-наглядових повноважень щодо гмін і повітів) [4, с. 79]. Ч. 1 ст. 164 Конституції Республіки Польща встановлює, що саме гміна (gmina) є основною одиницею територіального самоврядування. Вона виконує всі завдання територіального самоуправління, що не належать до компетенції інших одиниць територіального самоуправління (ч. 3 ст. 164) [18]. При цьому місцеві податки і збори справляються саме на базовому рівні місцевого самоврядування. У Польщі вони встановлюються на рівні гміни (громади), основної одиниці розподілу. Нині їх кількість дорівнює 2479.

Згідно з ч. 2 ст. 167 Конституції Республіки Польща [5], доходами одиниць територіального самоврядування є їх власні доходи, а також загальні субвенції і цільові дотації з бюджету держави. Своєю чергою, ст. 168 Конституції Республіки Польща встановлює, що одиниці територіального самоврядування мають право встановлювати ставки місцевих податків і зборів в обсязі, визначеному законом, і, деталізуючи наведений конституційний припис ст. 4 Закону Республіки Польща «Про доходи органів місцевого самоврядування» [6], регламентує, що джерелами доходів бюджетів гмін є : 1) надходження з податків: податку на нерухомість, податку з транспортних засобів, податку із цивільно-правових дій, податку на спадщину та дарування, аграрного та лісового податків, податкової карти; 2) надходження зі зборів: гербового, торгового, локального , курортного, експлуатаційного, збору з власників собак, установлених на основі окремих норм. Крім цього, до місцевих бюджетів зараховуються й інші категорії доходів: частина надходжень із загальнодержавних податків, дотації спеціального та загального призначення [2, с. 322]. Безпосередньо регулює справляння окреслених податкових платежів Закон Республіки Польща від 12 січня 1991 р. «Про місцеві податки і збори» [5], а саме ст. 17.

На мою думку, основною особливістю Польщі є вдала реформа місцевого самоврядування. На сьогоднішній день у Польщі існує три рівня системи самоврядування, які є незалежними один від одного.

Польський досвід, запровадження такого виду податку на майно, як «за квадратний метр», підвищує щорічно рівень ВВП приблизно на 1% або рівень загальних доходів громади на 15% [3]. Податок на нерухомість у Польщі є найвагомим джерелом надходжень до бюджетів найнижчої ланки (гміна). Зокрема, надходження від нього до місцевих бюджетів становить більше 3 млн дол. США на рік, або понад 15% загальних доходів бюджетів гміни чи 45% доходів із власних джерел (без надходжень від субвенцій і розподілу податків). Податок на нерухомість стягується як із забудованої нерухомості, так і з порожніх ділянок (за винятком тих, які використовуються для лісового або сільського господарства, з них стягується окремий сільськогосподарський або лісгосподарський податок). Встановлення фактичної ставки цього податку є прерогативою кожної місцевої ради, національним законодавством закріплені лише його максимальні межі. Максимальна ставка автоматично збільшується з кожним роком на суму ставки інфляції, яку оголошує Головне управління статистики [3]

Податок з *транспортних засобів* регулюється законодавчим актом про місцеві податки і збори [8]. Ставки цього податку, в межах визначених законом, встановлюються радою гміни, а сплата відбувається двома частинами: до 15 лютого та 15 вересня щорічно. Оподаткуванню підлягають вантажні автомобілі та автобуси.

Податок з нерухомості також регулюється законодавчим актом про місцеві податки і збори. Він є місцевим податком, а оподаткуванню підлягають: 1) землі, окрім земель сільськогосподарського призначення; 2) будинки або їх частини%; 3) будівлі чи їх частини, які використовуються для господарської діяльності. База оподаткування житлової одиниці — її корисна площа (у квадратних метрах); для будівлі — це вартість, яка становить основу для розрахунку амортизації та фіксованих доходів економічної особи; для землі — її площа. Рада гміни щороку визначає величину ставки податку на нерухомість в межах, встановлених законодавством.

Земельний податок регулюється законодавчим актом про земельний податок[9]. Цей податок стягується із земель та будівель

сільськогосподарського призначення. Ставка податку законом не визначена і встановлюється в залежності від вартості жита. Вартість визначається відповідно до середніх закупівельних цін за перші 3 квартали попереднього року і встановлюється до 20 жовтня щороку. У випадку особливо високих цін на жито гміни має право знизити вартість жита, що закладається для визначення податкової ставки [9, с. 88].

Лісовий податок регулюється законодавчим актом про лісовий податок [10]. При цьому не підлягають оподаткуванню ліси із деревиною віком до 40 років, ліси, внесені до реєстру пам'яток, лісові насадження на території шкіл, університетів, наукових установ і т. п. Шкала оподаткування є пропорційною, ставка оподаткування залежить від виду лісу. Базова ставка відповідає вартості 0,220 м³ деревини, визначеної відповідно до середньої ціни деревини, проданої управліннями лісового господарства за перші 3 квартали попереднього року.

Податок на спадщину і подарунки стягується на підставі відповідного закону [11]. Розмір податку залежить від податкової групи, до якої відноситься набувач майнових прав. Законом визначаються 3 таких групи, а закріплення набувача за певною групою залежить від ступеня спорідненості між спадкодавцем і спадкоємцем чи дарувальником і обдаровуваним. Чим ближчий ступінь спорідненості, менший розмір податкової ставки (3-7%-1 податкова група, 7-12%-2 група і 12-20%-3 група).

Стягнення *податку з цивільних правочинів* регулюється окремим законом [12]. Його положеннями визначаються специфічні для кожного з видів цивільних правочинів підстави оподаткування, а також ставки податку. Наприклад, за договором позики податкова ставка становить 2% від суми позики.

«Тоннажний» податок регулюється законом про тоннажний податок [13]. Цей податок стягується за експлуатацію морських торгових суден, що використовуються в міжнародному судноплавстві. Метою введення тоннажного податку в державах Європейського союзу було збільшення конкурентоспроможної операторів, що використовують судна під прапором

держав-членів ЄС. Податкова ставка встановлюється в залежності від тоннажності судна.

Останню групу становлять *податки від видатків*, які називають також податками на споживання (*podatki od wydatkow* tzw. *konsumpcyjne*). Платниками цих податків є суб'єкти господарювання, які здійснюють товарооборот та надають послуги, хоча фактичний тягар по сплаті податків несуть споживачі товарів та послуг, якими є в першу чергу домогосподарства. До цієї групи податків відносять податок на товари та послуги, акцизний податок та податок з ігор.

Податок на товари та послуги регулюється відповідним законодавчим актом [14]. При його справлянні застосовуються 3 види податкових ставок-22%, 7%, і 0%. Базовою є ставка 22%. Ставка 7% застосовується при продажі деяких видів сільськогосподарських товарів та товарів, пов'язаних із веденням лісового господарства, з охороною здоров'я, споживчих товарів і товарів для дітей, книжок, журналів і т. п. Нульова ставка застосовується щодо експорту.

Акцизний податок регулюється законодавчим актом про акцизний податок [15]. Основною метою акцизу є обмеження споживання деяких товарів через їхню шкідливість або через вичерпання їх резервів. Підакцизними товарами є деякі нафтопродукти, електрична енергія, алкогольні напої, тютюнові вироби. Податкова ставка визначається в різний спосіб- або від вартості, або від кількості продукції.

Регулювання *податку з ігор* закріплене в законодавчому акті про азартні ігри [16]. Його платниками є суб'єкти, які здійснюють діяльність у сфері азартних ігор на підставі дозволу чи ліцензії, суб'єкти, що влаштовують ігри, охоплені монополією держави, а також учасники турніру гри в покер. Податкова ставка залежить від виду гри і становить від 10 до 50% бази оподаткування. Якщо ж орган місцевого самоврядування має намір організувати місцеву лотерею з призовим фондом понад 3560,83 zł, то обов'язково повинен отримати дозвіл митного управління на її проведення.

Росінський р., аналізуючи структуру податкових доходів державного бюджету, відзначив, що близько 70% податкових доходів формують податки на

споживання [17]. Також в польському податковому законодавстві виділяють збори: казначейський збір (*opłata skarbowa*), торговий збір (*opłata targowa*), туристичний збір (*opłata miejscowa*), курортний збір (*opłata izdrowskowa*), збір з власників собак (*opłate od posiadania psow*).

Варто наголосити на «родинності» *локального та курортного зборів*. Зазначені податкові платежі навіть настільки близькі, що реально постає питання про їх відмежування, конкуренцію відповідних законодавчих норм, доцільність існування цих зборів у такому форматі в податковій системі Польщі. Вирішальним і спільним критерієм відмежування окреслених податкових платежів від інших можна вважати спеціальну мету перебування особи на визначеній території. Додатковими факторами на користь пов'язаності локального та курортного зборів є: по-перше, той факт, що їх законодавча регламентація здійснюється в одній статті (ст. 17 Закону Республіки Польща «Про місцеві податки і збори» [5]); по-друге, та обставина, що відповідно до п. 2а наведеної статті Закону у разі внесення платником курортного збору він може не сплачувати локальний збір; по-третє, їм притаманний однаковий порядок стягування (локальний та курортний збори справляються за «допомогою» податкового агента). Проте, як бачимо, така законодавча конструкція містить певні елементи дублювання. А це нічого доброго не додає, адже ускладнює податково-правове регулювання, вносить до нього елементи плутанини.

Безпосередньо регулює справляння окреслених податкових платежів Закон Республіки Польща від 12 січня 1991 р. «Про місцеві податки і збори» [5], а саме ст. 17. Стосовно локального збору зазначеним законодавчим актом встановлено, що Рада громади може його ввести і він збирається з фізичних осіб, що проживають на конкретній території громади більше 24 годин із туристичною, рекреаційною або навчальною метою.

Головною відмінністю локального та курортного збору є особливий характер території, на якій вони справляються, його легалізація, а також спеціальна мета перебування особи у цих зонах.

Отже, на сьогодні місцеві податки та збори являються одним з важливих джерел фінансових ресурсів місцевих органів влади, які у розвинених країнах світу складають значну частину надходжень відповідних адміністративно-територіальних одиниць.

При гармонізації податкового законодавства України із законодавством Європейського Союзу, доцільним є запозичення окремих елементів системи оподаткування місцевими податками і зборами Польщі, зокрема через те, що в Польщі ставки податку встановлюються диференційовано (при цьому найнижчі для будинків житлового фонду – 0,17 євро за 1 кв. м.). Крім того існує доволі значний перелік пільг, зокрема, для нерухомості з метою проведення статутної діяльності серед дітей і молоді у сфері освіти, виховання, науки і техніки, фізичної культури та спорту, науково-дослідних організацій, музеїв, національних парків, заповідників. Цей список не є вичерпним, він може доповнюватися шляхом прийняття відповідної резолюції.

Проте є речі на які потрібно звернути увагу, і не допустити в українському законодавстві помилки сусіда, щодо дублювання зборів. Вважаю, що доцільно існуючий зараз туристичний збір трансформувати у спеціалізований (щодо ночівлі особи на території певної територіальної громади, у разі прийняття органом місцевого самоврядування відповідного рішення) і водночас універсальний податковий платіж (не варто повторювати сумнівний крок польського законодавця - виокремити курортний збір). Водночас курортні місцевості повинні мати додатковий фінансовий ресурс задля створення та удосконалення курортної інфраструктури, на відтворення лікувальних спроможностей.

Список використаних джерел:

1. Офіційний вісник України від 03.04.2015 № 24, / № 39, 2015, ст.1418. С. 450. Ст. 718.
2. Брилів. М. Джерело доходів основних адміністративно-територіальних одиниць в Польщі. Соціум і влада. 2016. № 5. С. 90-95.
3. Бондарук Т.Г. Зарубіжний досвід місцевого оподаткування та можливості його застосування в Україні / Т.Г. Бондарук // Збірник наукових праць

Національного університету державної податкової служби України. – № 1. – 2011. – С. 56–66

4. Грובה. В.П. Система місцевого самоврядування в Польщі: перспективи використання досвіду в Україні. Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія Право. 2016. Випуск 31. Том 1. С. 78-82.

5. Ustawa z dnia 12 stycznia 1991 r. o podatkach i opłatach lokalnych (Dz.U. z 2017r.poz. 1785).

6.Ustawa z dnia 13 listopada 2003 r. o dochodach jednostek samorządu terytorialnego (Dz.U. z 2015., poz. 513.

7. Ustawa z dnia 28 lipca 2005 r. o lecznictwie uzdrowiskowym, uzdrowiskach i obszarach ochrony uzdrowiskowej oraz o gminach uzdrowiskowych (Dz.U.z 2005 r. NR. 167 , poz. 1399)

8. Ustawa z dnia 12 stycznia 1991 r. o podatkach i opłatach lokalnych (Dz. U. z 2006 r. Nr 121, poz, 844).

9. Ustawa z dnia 15 listopada 1984 r. o podatku rolnym (Dz. U. 1984 nr 52 poz. 268).

10. Ustawa z dnia 30 października 2002 r. o podatku leśnym (Dz. U. Nr 200, poz. 1682 ze zm.).

11. Ustawa z dnia 28 lipca 1983 r. o podatku od spadków i darowizn (Dz. U. z 2004 r. Nr 142, poz. 1514 ze zm.).

12. Ustawa z dnia 11 marca 2004 r. o podatku od towarów i usług (Dz. U. 2004 nr 54 poz. 535).

13. Ustawą z dnia 24 sierpnia 2006 r. o podatku tonażowym (Dz. U. Nr 183, poz. 1353 ze zm.).

14. Ustawa z dnia 11 marca 2004 r. o podatku od towarów i usług (Dz. U. 2004 nr 54 poz. 535).

15. Ustawa z dnia 6 grudnia 2008 r. o podatku akcyzowym (Dz. U. z 2011 r. Nr 108, poz. 626, z późn. zm.).

16. Ustawa z dnia 19 listopada 2009 r. o grach hazardowych (Dz. U. Nr 201, poz. 1540).

17. R. Rosiński, Podatek u jego klasyfikacja w polskim systemie podatkowym, http://www.ieiz.tu.koszalin.pl/dokumenty/wydawnictwo/zeszyty/04/dok_04.pdf

18. Konstytucja Rzeczypospolitej Polski/ Kancelarja Sejmu: na podstawie Dz. U. z 1997 r. Nr 78, poz. 483, z 2001 r. Nr 28, poz. 319.-2006. Nr. 200, poz. 1471. URL: http://e-lekcje.org/fileadmin/contents/mam/pdf_PL/konstytucja.pdf.

Паламарчук І. В., головний спеціаліст відділу проходження служби в системі Державної кримінально-виконавчої служби України Управління персоналу Міністерства юстиції України, к.ю.н.

ЩОДО ОСОБЛИВОСТЕЙ ТА ВИДІВ ПУБЛІЧНОГО ПРАВОНАСТУПНИЦТВА

Відомо, що процедуру передання (набуття) адміністративної (управлінської) компетенції від одного суб'єкта публічної адміністрації до іншого в теорії адміністративного права визначено як публічне (позапроцесуальне, адміністративне по своїй природі) правонаступництво [1]. Враховуючи те, що публічне правонаступництво можливе щодо усіх без винятку суб'єктів публічної адміністрації, то, відповідно доцільно зазначити його види, якими володіє теорія адміністративного права [2]:

1. За суб'єктом:

– публічне правонаступництво після суб'єктів владних повноважень (суб'єктів публічної адміністрації) – юридичних осіб – правонаступництво після органів державної влади¹, органів місцевого самоврядування, суб'єктів публічних повноважень з особливим статусом, юридичних осіб публічного права, які не мають статусу органу публічної влади, фондів публічного права, державних, комунальних підприємств, установ, організацій тощо;

– публічне правонаступництво після колективних суб'єктів владних повноважень (суб'єктів публічної адміністрації) без статусу юридичних осіб – наприклад, після департаменту, управління, відділу центрального органу

¹ Так, постановою Кабінету Міністрів України від 02.09.2019 № 829 «Деякі питання оптимізації системи центральних органів виконавчої влади» ліквідовано ряд міністерств із визначенням їх правонаступників. URL: <https://www.kmu.gov.ua/ua/npas/deyaki-pitannya-optimizaciyi-sistem-829> (дата звернення: 02.04.2020).

виконавчої влади, науково-консультативної ради при органі державної влади, після депутатського корпусу органу місцевого самоврядування тощо;

– публічне правонаступництво після індивідуальних суб'єктів владних повноважень (суб'єктів публічної адміністрації) – правонаступництво після посадових (службових) осіб органів державної влади, органів місцевого самоврядування, державних, комунальних підприємств, установ, організацій тощо;

2. За сферою поширення:

– «зовнішнє» публічне правонаступництво означає передання компетенції певного обсягу від одного організаційно відокремленого суб'єкта владних повноважень (суб'єкта публічної адміністрації) до іншого, такого ж організаційно відокремленого суб'єкта;

– «внутрішнє» публічне правонаступництво відбувається в межах одного суб'єкта владних повноважень (суб'єкта публічної адміністрації), коли компетенція передається від однієї організаційно залежної структурної одиниці (департамент, управління, відділ, сектор тощо) до іншої;

3 За обсягом:

– абсолютне (повне) публічне правонаступництво передбачає передання всіх без винятку прав та обов'язків суб'єкта-попередника;

– часткове (сингулярне, обмежене чи вибіркове) публічне правонаступництво передбачає передання лише деяких, вибіркових прав та обов'язків суб'єкта-попередника;

4. За підставою виникнення:

– публічне правонаступництво внаслідок припинення існування суб'єкта владних повноважень (суб'єкта публічної адміністрації);

– публічне правонаступництво внаслідок припинення здійснення (передання) компетенції суб'єкта владних повноважень (суб'єкта публічної адміністрації).

Припинення діяльності суб'єкта владних повноважень (суб'єкта публічної адміністрації) здійснюється в один із способів: припинення

діяльності суб'єкта наказним способом; припинення діяльності суб'єкта внаслідок досягнення мети, для якої він був утворений)²; передання (набуття) частини адміністративної компетенції суб'єкта владних повноважень (суб'єкта публічної адміністрації)³;

5. За способом закріплення:

- публічне правонаступництво закріплено законом;
- публічне правонаступництво закріплено підзаконним нормативно-правовим актом⁴;
- публічне правонаступництво закріплено адміністративним актом суб'єкта владних повноважень (суб'єкта публічної адміністрації);

6. Залежно від тривалості функціонування суб'єкта владних повноважень (суб'єкта публічної адміністрації):

- публічне правонаступництво після постійно функціонуючих суб'єктів владних повноважень (суб'єктів публічної адміністрації) – наприклад, після центральних і місцевих органів виконавчої влади, органів місцевого самоврядування, державних і комунальних підприємств, установ, організацій, юридичних осіб публічного права;

² Так, відповідно до постанови Кабінету Міністрів України від 30.08.2007 № 1083 «Про утворення Національного агентства України з питань підготовки та проведення в Україні фінальної частини чемпіонату Європи 2012 року з футболу» (URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1083-2007-%D0%BF> (дата звернення: 30.03.2020) та Указу Президента України від 08.04.2011 № 443 «Про Положення про Національне агентство з питань підготовки та проведення в Україні фінальної частини чемпіонату Європи 2012 року з футболу та реалізації інфраструктурних проєктів» (URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/443/2011> (дата звернення: 30.03.2020)), було утворено та функціонувало Національне агентство України з питань підготовки та проведення в Україні фінальної частини чемпіонату Європи 2012 року з футболу, мета існування якого досягнута.

³ Так, пунктом 1 постанови Кабінету Міністрів України від 21.01.2015 № 17 «Питання оптимізації діяльності центральних органів виконавчої влади системи юстиції», визначено, що ліквідувавши Державну реєстраційну службу та Державну виконавчу службу, було покладено на Міністерство юстиції завдання і функції з реалізації державної політики у сфері організації примусового виконання рішень судів та інших органів (посадових осіб), з питань державної реєстрації актів цивільного стану, речових прав на нерухоме майно та їх обтяжень, юридичних осіб та фізичних осіб – підприємців, договорів комерційної концесії (субконцесії), з питань реєстрації (легалізації) об'єднань громадян, інших громадських формувань, статутів фондів загальнообов'язкового державного соціального страхування, якщо їх реєстрація передбачена законами, статуту територіальної громади м. Києва, державної реєстрації друкованих засобів масової інформації та інформаційних агентств як суб'єктів інформаційної діяльності. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/17-2015-%D0%BF> (дата звернення: 30.03.2020).

⁴ Так, пунктом 2 постанови Кабінету Міністрів України від 18.05.2016 № 343 «Деякі питання оптимізації діяльності центральних органів виконавчої влади системи юстиції», визначено, що Міністерство юстиції є правонаступником Державної пенітенціарної служби, що ліквідується, в частині реалізації державної політики у сфері виконання кримінальних покарань та пробачії. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/343-2016-%D0%BF> (дата звернення: 30.03.2020).

– публічне правонаступництво після суб'єктів владних повноважень (суб'єктів публічної адміністрації), тривалість функціонування яких обмежена певним строком.

Однак, зважаючи на зазначені види публічного правонаступництва слід звернути увагу на процесуальне правонаступництво, виключно у адміністративному судочинстві, зміст якого відповідно до статті 52 Кодексу адміністративного судочинства України [3] характеризується наступним: у разі вибуття або заміни сторони чи третьої особи у відносинах, щодо яких виник спір, суд допускає на будь-якій стадії судового процесу заміну відповідної сторони чи третьої особи її правонаступником. Усі дії, вчинені в адміністративному процесі до вступу правонаступника, обов'язкові для нього в такій самій мірі, у якій вони були б обов'язкові для особи, яку він замінив.

Тобто, процесуальне правонаступництво є результатом позапроцесуального правонаступництва, як переходу процесуальних прав та обов'язків від однієї особи, яка була в процесі стороною або третьою особою, до іншої особи у зв'язку з переходом до неї суб'єктивних матеріальних прав, тобто є складовою такого виду публічного правонаступництва як «за суб'єктом».

Тому, слід зазначити, що кожний класифікаційний різновид публічного правонаступництва є специфічним зі своїми, притаманними лише йому властивостями та змістом, які впливають на власне зміст процесу його реалізації з метою задоволення публічного інтересу, в інтересах якого і створені та зобов'язані діяти суб'єкти публічної адміністрації.

Таким чином, процес реалізації публічного правонаступництва не може регулюватися одним – загальним для всіх видів публічного правонаступництва порядком, що встановлений відповідними нормами законодавства.

Список використаних джерел:

1. Бевзенко В.М. Публічне правонаступництво: сутність, процедура та особливості / В.М. Бевзенко // Право і суспільство. – 2013. - № 6. – С. 140–149. URL: http://pravoisuspilstvo.org.ua/archive/2013/6_2013/32.pdf (дата звернення: 30.08.2019).

2. Мельник Р.С., Бевзенко В.М. Загальне адміністративне право: Навчальний посібник / За заг. ред. Р.С. Мельника. – К.: Ваіте, 2014. С. 215–217.

3. Кодекс адміністративного судочинства України: від 06.07.2005 № 2747-IV.

Пентіло Д. В., студентка II курсу факультету права та міжнародних відносин Київського університету імені Бориса Грінченка

Науковий керівник:

Орел Л. В., завідувач кафедри публічного та приватного права факультету права та міжнародних відносин Київського університету імені Бориса Грінченка, д.ю.н., доцент

ПРОБЛЕМАТИКА ВИЗНАЧЕННЯ ПОНЯТТЯ БРЕНДУ. БРЕНД ЯК ОБ'ЄКТ ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОЇ ВЛАСНОСТІ

Питання визначення бренду набуває все більшої актуальності. Дана проблема має не тільки юридичний аспект, але й економічний, маркетинговий, соціальний, що робить її міждисциплінарною. Тому більшість питань, що стосуються бренду, потребують вирішення з урахуванням досягнень інших галузей.

На початкових етапах розвитку бренд ототожнювався із поняттям «торгова марка». Проте, зважаючи на досвід, набутий внаслідок становлення бренда, стало зрозуміло, що це поняття є набагато ширшим, оскільки не кожна торгова марка може бути брендом, тоді як кожен бренд є торговою маркою.[1] Саме у зв'язку з цим багато авторів досліджують і визначають відмінності між зазначеними поняттями. Юридично визначеним є поняття торговельна марка - будь-яке позначення або будь-яка комбінація позначень, які придатні для вирізнення товарів (послуг), що виробляються (надаються) однією особою, від товарів (послуг), що виробляються (надаються) іншими особами. Такими

позначеннями можуть бути, зокрема, слова, літери, цифри, зображувальні елементи, комбінації кольорів.[2]

На сьогоднішній день у законодавчій базі України існує лише один документ, який у своїй назві містить згадку «бренд». Це постанова Кабінету Міністрів України № 416 «Деякі питання форми знака (бренда) України» від 10 травня 2018 р. Документ затверджує форму знака (бренда) України (ознайомитись з візуальним зображенням можна у зазначеній вище постанові), що був створений з метою популяризації України у світі, сприяння інтеграції до світового інформаційного простору, підвищення рівня загальної обізнаності міжнародної спільноти про Україну та її окремі регіони.[3] Але, на жаль, ані Цивільний кодекс України, що в 429 ст. надає чітке визначення поняття «торговельна марка», ані інші українські законні чи підзаконні акти не містять жодної вичерпної інформації про «бренд».

Більшість країн світу законодавчо затвердили визначення Американської Асоціації Маркетингу (American Marketing Associations – АМА), згідно якого бренд – це ім'я, термін, знак, символ чи дизайн або комбінація всіх цих складових, призначених для ідентифікації товарів чи послуг одного продавця чи групи продавців, а також для диференціації товарів чи послуг від товарів чи послуг конкурентів.[4]

Спеціалісти компанії Brand Aid впродовж двох років аналізували наявні матеріали для визначення сутності поняття бренд. Як результат було отримано наступне визначення: «Бренд – це послідовний набір функціональних, емоційних, психологічних і соціальних обіцянок цільовій аудиторії, які є для останньої унікальними і вагомими, та найкращим чином відповідають її потребам».[5] В схожому напрямку міркував Уолтер Ландор, вельми значуща фігура в рекламній індустрії. Він надавав наступне визначення: «Бренд – це обіцянка. Шляхом ідентифікації товару або послуги, і підтвердження їх оригінальності, бренд забезпечує відчуття задоволення і якості».[6]

З юридичної точки зору категорія «бренд» поєднує в собі об'єкти права інтелектуальної власності, що асоціюються з тим чи іншим товаром (послугами) чи товаровиробником (послугонадавачем). Серед них можна

визначити найменування (назву) товару чи виробника, слоган (певний девіз товару чи виробника), музичний супровід реклами чи музичний логотип компанії, корпоративних героїв тощо. Слід звернути увагу, що залежно від виду бренда, всі ці інтелектуальні складові можуть бути властиві як тільки учасникам цивільного обороту, так і товарам чи послугам.

Тож структурно бренд поєднує у собі основні та додаткові елементи. До основних структурних елементів бренду відносяться комерційне найменування та торговельні марки (знаки для товарів та послуг, так звані логотипи), географічне зазначення походження товару.

Перелік додаткових структурних компонентів бренду не має вичерпного характеру. Серед них можна визначити: слоган, корпоративних героїв, музичні твори, об'єкти образотворчого мистецтва, різноманітні винаходи, промислові зразки тощо. Більша частина складових бренда все ж таки має творчу природу і є результатами творчої діяльності людини, саме тому можна віднести бренд як сукупність таких складових до об'єктів інтелектуальної власності.[7]

Отже, враховуючи наявні трактування поняття «бренд» у юридичній, маркетинговій та економічній галузях, можна зробити висновок, що єдиного визначення даному поняттю сьогодні немає. З усього розмаїття варіантів понять найбільше я погоджуюсь з тим, який пропонують спеціалісти компанії Brand Aid. Проте й воно є недосконалим тому, що зачіпає не всі важливі аспекти. Якщо врахувати всі нюанси, то можна отримати наступне визначення: «Бренд – це торгова марка, яка вміщує в себе послідовний набір функціональних, емоційних, психологічних і соціальних обіцянок цільовій аудиторії, що є для останньої унікальними і вагомими, найкращим чином відповідають її потребам та які спонукають цю саму аудиторію сплачувати певну ціну протягом тривалого періоду часу, поки об'єкт покупки є актуальним та жаданим».

Хоча бренд все ще містить багато аспектів, які досі залишаються погано дослідженими, саме це робить цю проблематику актуальною. На законодавчому рівні категорія бренду в Україні геть не досліджена, тому питання розуміння і визначення поняття та ідентифікації самого бренду до об'єктів інтелектуальної власності потребують додаткової уваги.

Список використаних джерел:

1. Кляйн Н. No Logo. Люди проти брендів. – М., 2003.
2. Цивільний кодекс України від 16 січня 2003 р. Відомості Верховної Ради України (ВВР). 2003. №№ 40-44. ст.356.
3. Деякі питання форми знака (бренда) України: Постанова Кабінету Міністрів України від 10 травня 2018 р. № 416. Офіційний вісник України. 2018. № 46. ст.25.
4. Д. Д'Алессандро. Війни брендів / Пер. з англ. – СПб., 2003.
5. Харчук О. А. Сутність бренду як економічного поняття: виникнення, становлення та сучасні тенденції розвитку. Фінансова система України. Наукові записки. Серія "Економіка". Випуск 13. 2010. – С. 420.
6. Січко С.М. Бренд як інструмент сучасного бізнесу. Економічний вісник НГУ № 1-2. 2008. – С. 126.
7. Т. С. Кузьменко. Поняття, структурні компоненти та види бренда. Актуальні проблеми держави і права. Випуск 53. К.: ОНЮА, 2010. – С. 187.

Примаченко К. В., студентка 4-го курсу факультету права та міжнародних відносин Київського університету імені Б. Грінченка

Науковий керівник:

Панова І. Ю., доцент кафедри публічного та приватного права факультету права та міжнародних відносин Київського університету імені Б. Грінченка, к.ю.н.

ОСОБЛИВОСТІ ОРГАНІЗАЦІЇ МІСЦЕВОГО САМОВРЯДУВАННЯ В МІСТІ КИЄВІ

Як впливає з положень ч. 2 ст. 140 Конституції України, здійснення місцевого самоврядування в містах Києві та Севастополі має свої особливості, що визначаються окремими законами України. Зокрема, особливості здійснення місцевого самоврядування в місті Києві визначаються Законом України "Про

столицю України – місто-герой Київ". Цей Закон визначає спеціальний статус міста Києва як столиці України. Столичний статус міста покладає на органи місцевого самоврядування додаткові обов'язки та гарантує цим органам надання з боку держави додаткових прав. Тож здійснення столичних функцій забезпечується органами місцевого самоврядування у місті Києві та гарантується державою [1, С. 77].

Місцеве самоврядування у місті Києві здійснюється територіальною громадою міста як безпосередньо, так і через Київську міську раду, районні в місті ради та їх виконавчі органи.

Система місцевого самоврядування у місті Києві включає:

- територіальну громаду міста;
- міського голову;
- міську раду;
- виконавчий орган міської ради;
- районні ради;
- виконавчі органи районних у місті рад;
- органи самоорганізації населення.

У місті Києві діють представницькі органи місцевого самоврядування – Київська міська рада та районні в місті ради. У складі Київської міської ради діє Президія, яка є дорадчим органом ради, який попередньо готує узгоджені пропозиції і рекомендації з питань, які передбачається внести на розгляд ради. Рішення Президії мають рекомендаційний характер. До складу Президії ради входять міський голова, його заступник по роботі в раді, голови постійних комісій ради, уповноважені представники депутатських груп і фракцій.

Київська міська та районні в місті ради мають власні виконавчі органи, які утворюються відповідно Київською міською радою, районними в місті радами, підзвітні та підконтрольні відповідним радам. Виконавчим органом Київської міської ради є виконавчий комітет Київської міської ради, а також відділи, управління та інші створювані Київською міською радою виконавчі органи [2, С. 36].

Київський міський голова є головною посадовою особою територіальної громади міста Києва. Київський міський голова обирається шляхом прямих виборів відповідно до Закону України "Про вибори депутатів Верховної Ради Автономної Республіки Крим, місцевих рад та сільських, селищних, міських голів". Київський міський голова очолює виконавчий комітет Київської міської ради, головує на її засіданнях.

Київський міський голова, окрім своїх основних повноважень, у зв'язку з забезпеченням здійснення містом Києвом столичних функцій має ряд додаткових повноважень, зокрема:

- 1) бере участь у підготовці проектів законів України, актів Президента України і Кабінету Міністрів України, відповідних програм, що стосуються міста Києва;
- 2) бере участь у вирішенні питань щодо проведення у місті заходів загальнодержавного та міжнародного характеру;
- 3) бере участь у засіданнях Кабінету Міністрів України з правом дорадчого голосу при розгляді питань, що стосуються столиці України - міста Києва;
- 4) вносить на розгляд Президента України, Кабінету Міністрів України проекти відповідних нормативно-правових актів та інші пропозиції з питань, що стосуються міста Києва як столиці України;
- 5) бере участь у вирішенні питань щодо розміщення у місті Києві державних органів, представництв інших держав та міжнародних організацій, а також у протокольних заходах, що стосуються міста Києва;
- 6) вносить до відповідних органів виконавчої влади пропозиції щодо передачі до сфери управління Київської міської ради, передачі або продажу у комунальну власність територіальної громади міста Києва чи районів у місті Києві підприємств, організацій, установ, їх структурних підрозділів та інших об'єктів, що належать до державної або інших форм власності, а також часток (акцій, паїв), що належать державі в акціонерних товариствах, розташованих на території міста Києва, якщо вони мають важливе значення для забезпечення виконання містом Києвом столичних функцій;

7) дає згоду на призначення та звільнення керівників підприємств та міських органів виконавчої влади подвійного підпорядкування;

8) погоджує питання щодо створення, перепрофілювання або ліквідації підприємств та організацій загальнодержавного значення, розташованих на території міста Києва;

9) одержує інформацію щодо діяльності всіх підприємств, установ та організацій на території міста, незалежно від їх підпорядкування і форм власності, в частині, що стосується життєдіяльності міста Києва, та впливає на виконання містом Києвом столичних функцій [3, С. 23].

Київська міська рада утворює секретаріат ради, який здійснює організаційне, правове, інформаційне, аналітичне, матеріально-технічне забезпечення діяльності ради, її органів, депутатів, сприяє здійсненню Київською міською радою взаємодії з міською державною адміністрацією та районними радами в місті Києві.

Секретаріат Київської міської ради за посадою очолює заступник міського голови – секретар міської ради. Заступник міського голови - секретар Київської міської ради обирається радою з числа її депутатів і здійснює функції та повноваження, передбачені Законом України "Про місцеве самоврядування в Україні".

Перший заступник та заступники голови Київської міської державної адміністрації, повноваження яких стосуються сфери виконавчої влади, призначаються на посади та звільняються з посад Київським міським головою за погодженням відповідно з Президентом України та Кабінетом Міністрів України. Призначення та звільнення з посад заступників голови Київської міської державної адміністрації з питань здійснення самоврядних повноважень Київський міський голова погоджує лише з Київською міською радою [4, С. 36].

Таким чином, особливостями здійснення місцевого самоврядування в місті Києві є те, що:

а) місцеве самоврядування в місті Києві здійснюється територіальною громадою міста Києва як безпосередньо, так і через Київську міську раду, районні у місті ради та їх виконавчі органи;

б) представницькими органами місцевого самоврядування у місті Києві є Київська міська рада та районні у місті ради;

в) Київська міська та районні у місті Києві ради мають власні виконавчі органи, які утворюються відповідно Київською міською радою, районними в місті радами, підзвітні і підконтрольні відповідним радам;

г) Київський міський голова є головою Київської міської ради, що обирається населенням міста Києва шляхом прямих виборів, очолює виконавчий комітет міської ради і головує на її засіданнях, а також одночасно є головою Київської міської державної адміністрації, що призначається Президентом України відповідно до Конституції України за поданням Кабінету Міністрів України.

На закінчення підкреслимо, що Закон України «Про столицю України — місто-герой Київ» від 15 січня 1999 р. врегульовує також матеріальну і фінансову основу місцевого самоврядування у місті Києві, встановлює гарантії забезпечення здійснення містом Києвом столичних функцій та відповідальність органів і посадових осіб місцевого самоврядування та місцевої державної адміністрації, передбачає особливості взаємодії органів місцевого самоврядування та органів виконавчої влади у місті Києві з іншими органами влади, підприємствами, представництвами.

Список використаних джерел:

1. Барабаш Ю. Конституційна реформа і стабільність конституційного ладу: конфліктологічно-правовий аналіз системного взаємозв'язку// Право України. - 2012. — № 1—2.— С. 77—97.
2. Добродумов П. О. Теоретичні аспекти конституційної реформи // Правовий вісник Української академії банківської справи. — 2011. — № 1 (4). — С. 35—40.
3. Державна та муніципальна влада: проблеми розмежування повноважень: Матеріали «круглого столу» «Влада в Києві: від конфліктності до балансу

повноважень». 20 березня 2008 року / За заг. ред. В. Є. Воротіна. — К. : НІСД, 2008. — 38 с.

4. Конституційна реформа в Україні: у пошуках політичного балансу/ ШПА при НАУКМА, УНЦПД; За заг. ред. С. В. Балана, С. Г. Конончук. — К.: Лікей, 2011. — 44 с.

5. Рішення Конституційного Суду України № 8-рп/98 від 9 червня 1998 року (справа щодо внесення змін до Конституції України) // Офіційний вісник України. — 1998. — № 23. — Ст. 118.

Сергієнко Н. А., старший викладач кафедри публічного та приватного права факультету права та міжнародних відносин Київського університету імені Бориса Грінченка, к.юн., адвокат

ДЕЯКІ ПИТАННЯ ВИКОНАННЯ ЗОБОВ'ЯЗАНЬ В УМОВАХ КАРАНТИНУ

Згідно з приписами постанови Кабінету Міністрів України «Про запобігання поширенню на території України гострої респіраторної хвороби COVID-19, спричиненої коронавірусом SARS-CoV-2» від 11.03.2020 року № 211 з відповідними змінами), установлено з 12 березня 2020 р. до 24 квітня 2020 р. на усій території України карантин. У зв'язку з наведеним, господарська діяльність значної кількості суб'єктів господарювання зазнала чималих змін, а в деяких випадках – призупинилась. Як видається, значні втрати несе туристичний бізнес, адже транспортне сполучення між державами наразі є обмеженим, а користування окремими видами транспорту (наприклад, авіаційним) – припиненим; обмежувальні заходи, пов'язані з епідемією коронавірусу введені в багатьох державах (серед них і обмеження перебування в громадських місцях, тимчасове припинення приймання відвідувачів музеями тощо). Відтак, громадяни, які придбали туристичні продукти, ставлять питання перед туроператорами / турагентами про розірвання відповідних договорів, зокрема і в тому випадку, якщо виїзд за кордон передбачався через 1-2 місяці

(часто люди погоджуються на трату певної частини оплачених коштів, розуміючи, що певні послуги – наприклад, консультативні їм вже надали). Проте, на даний час мають місце випадки, коли туроператорами / турагентами використовуються дуже цікаві формулювання на обґрунтування причини, чому вони не бажають розривати відповідні договори з клієнтами, зокрема і тоді, коли виїзд за кордон передбачався через 1-2 місяці – форс-мажор! В даних тезах не ставить завдання аналізувати підстави розірвання договорів на туристичне обслуговування до початку туристичної подорожі. Враховуючи обсяг тез доповіді доцільно розглянути наступну типову ситуацію сьогодення: клієнт ще в грудні 2019 року придбав туристичний продукт – мав їхати відпочивати в червні 2020 року в Іспанію, за що оплатив кошти; в квітні 2020 звернувся до туроператора з проханням розірвати відповідний договір, адже вже на даний час в Іспанії також епідемія коронавірусу. Туроператор відмовляється від розірвання договору, наводячи єдину підставу – форс-мажор! Як видається таке твердження дещо комічне, враховуючи поняття форс-мажору, а також те, що «на майбутнє форс-мажору бути не може». Розгляньмо це питання детальніше.

Відповідно до ст. 14-1 Закону України «Про торгово-промислові палати в Україні», торгово-промислова палата України та уповноважені нею регіональні торгово-промислові палати засвідчують форс-мажорні обставини (обставини непереборної сили) та видають сертифікат про такі обставини протягом семи днів з дня звернення суб'єкта господарської діяльності за собівартістю. Форс-мажорними обставинами (обставинами непереборної сили) є надзвичайні та невідворотні обставини, що об'єктивно унеможливають виконання зобов'язань, передбачених умовами договору (контракту, угоди тощо), обов'язків згідно із законодавчими та іншими нормативними актами, а саме: ... введення ... карантину, встановленого Кабінетом Міністрів України...». З наведеного і слідує, що: говорити про форс-мажор обґрунтовано можна лише якщо така обставина підтверджена відповідним сертифікатом торгово-промислової палати; стверджувати про форс-мажорні обставини на майбутнє неможливо, адже неможливо встановити те, що ще не настало й невідомо чи

взагалі настане. В цьому контексті показовою є позиція Верховного Суду у складі Касаційного адміністративного суду, наведена у постанові від 01.10.2019 у справі №805/385/17-а: «Якщо сертифікат про форс-мажорні обставини (обставини непереборної сили) виданий щодо обставин, які на момент його видачі тривають та період дії яких встановити неможливо, Заявник, після закінчення дії таких обставин, має право звернутися до ТПП України/регіональної ТПП для засвідчення форс-мажорних обставин за подальший період з дня, наступного за датою видачі сертифікату до дня їх закінчення» [1].

Ще один аспект в ракурсі досліджуваної теми – це примусове виконання зобов'язань в умовах карантину. Введення карантину не є підставою для невиконання судового рішення / рішення іншого органу (посадової особи) боржником. Проте, в умовах обмежень, пов'язаних з карантинном, боржник може не мати можливості (фізичної, матеріальної тощо) по виконанню такого рішення. Крім того, приписи ст. 34 Закону України «Про виконавче провадження» передбачають вичерпний перелік підстав зупинення виконавчого провадження, серед яких – надзвичайні обставини, через які неможливо на даний час виконати рішення, не визначені. Як видається, за таких умов доцільно було б звертатися до суду для вирішення питання про відстрочення або розстрочення виконання судового рішення, зміни способу та порядку виконання судового рішення (ст. ст. 435 ЦПК України, 331 ГПК України). Проте, в наведених приписах йдеться про можливість відстрочення або розстрочення виконання, зміни способу та порядку виконання саме судового рішення. За заявою стягувача виконавець може відстрочити або розстрочити виконання рішення (крім судового рішення), за наявності обставин, передбачених ч. 1 ст. 33 Закону України «Про виконавче провадження», про що виносить відповідну постанову. Зауважуємо, що тут мова йде про наявність відповідної заяви стягувача. Відповідно, що ж робити боржнику, який не може виконати рішення несудового юрисдикційного органу / посадової особи (наприклад, виконавчого напису нотаріуса), за відсутності заяви стягувача? Питання відкрите. Заслуговує уваги і те, що на період розгляду судом заяви про

відстрочення і розстрочення виконання, зміну чи встановлення способу і порядку виконання судового рішення виконавче провадження не зупиняється (немає такої підстави в приписах ст. 34 Закону України «Про виконавче провадження»), хоча з врахуванням фактичних строків розгляду справ у вітчизняних судах, це було б доцільно.

В якості висновків варто зауважити наступне. Внаслідок епідемії коронавірусу у складних життєвих обставинах опинились всі – і суб'єкти господарювання і пересічні громадяни. Тож варто враховувати не лише власний суб'єктивний інтерес, а і інтереси контрагента – не наживатись на біді, не виправдовуватись відверто «фейковими» причинами своїх діянь. Доцільним видається внесення змін в законодавство: 1) щодо надання права виконавцю відстрочити або розстрочити виконання рішення (крім судового рішення), за наявності обставин, передбачених ч. 1 ст. 33 Закону України «Про виконавче провадження», в тому числі, і за заявою боржника; 2) зупинення виконавчого провадження у зв'язку зі зверненням до суду для вирішення питання про відстрочення і розстрочення виконання, зміну чи встановлення способу і порядку виконання судового рішення.

Список використаних джерел:

1. Постанова Верховного Суду у складі Касаційного адміністративного суду від 01.10.2019 у справі № 805/385/17-а. Єдиний державний реєстр судових рішень. URL: <http://www.reyestr.court.gov.ua/Review/84746581> (дата звернення: 09.04.2020).

Скакун Н. В., студентка IV курсу факультету права та міжнародних відносин Київського університету імені Бориса Грінченка

Науковий керівник:

Хатнюк Н. С., професор кафедри публічного та приватного права факультету права та міжнародних відносин Київського університету імені Бориса Грінченка, д.ю.н., доцент

РОЗВИТОК ТА ОСОБЛИВОСТІ ЗАПРОВАДЖЕННЯ ДІЯЛЬНОСТІ МЕДІАТОРІВ В УКРАЇНІ

Медіація — це нова культура діалогу, яку потрібно розвивати не тільки в бізнесі та в нашому житті, але й запроваджувати на законодавчому рівні. Сучасні компанії, «акули бізнесу», для вирішення своїх спорів де далі частіше обирають інститут медіації, який передбачає залучення посередника (медіатора) для вирішення спору. Цей термін прийшов до України більше 20 років тому, тоді перші організації почали впроваджувати інститут медіації в суспільну та правову сферу відносин шляхом навчання медіаторів.[2]

Медіація розповсюджена в більшості країн вже понад 25 років. Зокрема, цей процес успішно розвивається в Європі (Австрії, Бельгії, Великій Британії, Норвегії, Німеччині, Фінляндії, Польщі), Австралії, Новій Зеландії та в інших країнах. Що стосується європейської практики запровадження медіації, то Директива 2008/52/ЄС Європейського Парламенту та Ради з певних аспектів медіації у цивільних і комерційних справах, затверджена у 2008 р., передбачає імплементацію норм у законодавство держав-членів. Зазначена Директива закріплює основні принципи проведення та запровадження процедури медіації в національне законодавство країн-членів ЄС.

Багато хто порівнює медіацію з переговорами, але це неправильно. Переговори ведуть від початку представники сторін з опонуючими позиціями, які не можуть контролювати процес переговорів, оскільки кожен бажає дійти результату на свою користь. Тому відбуваються так звані «позиційні торги». Кожна сторона переконує іншу сторону у своїй правоті. Звичайно, в цьому

двобої перемагає сильніший опонент. До того ж не обов'язково це може бути сторона з сильнішими аргументами, а просто сторона з впевненішим представником. Результатом переговорів є компроміс, а в медіації — консенсус. У медіації медіатор працює з інтересами, залучаються мінімум емоцій та враховується баланс сил учасників медіації.[4]

Відмінними ознаками медіації є структурованість її процедури, наявність чітких принципів та націленість на роботу з потребами та інтересами сторін конфлікту. Роль медіатора є відмінною від ролі посередника у переговорах. Медіатор має налагодити комунікацію та конструктивне співробітництво сторін по розв'язанню конфлікту, забезпечити дотримання учасниками медіації її принципів та послідовно провести сторони крізь стадії медіації. На відміну від судді чи арбітра медіатор не вирішує конфлікт між сторонами, не постановляє обов'язкове для них рішення і не пропонує якихось варіантів вирішення спору. Варіанти врегулювання виробляють самі сторони спору, керуючись власними інтересами та потребами. Може скластися враження, що сторони все роблять самі, а медіатор лише пасивно спостерігає за ними. У зв'язку з цим, на перший погляд, робота медіатора не вимагає спеціальних умінь та навичок, і тим більше – законодавчого забезпечення.[3]

Попри відсутність спеціального законодавства, Україна має досвід застосування процедури медіації, який підтверджує високу ефективність цього інституту у процесі вирішення конфліктів. Згідно з даними Міністерства юстиції України, починаючи з 2003 р. активно проводяться експерименти в судах (зокрема, у Києві, Харкові, Івано-Франківську тощо). Також на території України діє низка Регіональних груп медіації, які об'єдналися в Асоціацію груп медіації України та Український центр порозуміння, який активно займається впровадженням програм примирення потерпілих і правопорушників та просвітницькою діяльністю у цій сфері.

На жаль, через те, що на сьогоднішній час медіація в Україні, на відміну від інших Європейських країн, законодавчо неврегульована, це значно знижує ефективність її поширення в нашій країні. Так, наприклад, немає чіткого механізму підготовки і сертифікації медіаторів, що є наслідком виникнення в

українському медіаційному просторі багатьох суб'єктів, які позиціонують себе як професійні медіатори, але не мають відповідного фаху, який дозволить провести медіацію на належному професійному рівні. Все це потребує правового врегулювання на законодавчому рівні.[4]

Численні обговорення цього питання в медіаторській спільноті привели до майже одностайного висновку про необхідність прийняття окремого закону щодо медіації та необхідності, у зв'язку з цим, внесення змін до низки законів України. Якими аргументами підкріплено цей висновок? По-перше, такий закон потрібен для надання юридичної значущості діяльності медіатора. Адже професія медіатора та відповідний вид діяльності сьогодні офіційно відсутні, що породжує проблеми з соціальним захистом, сплатою податків, з професійним визнанням та кваліфікацією. По-друге, законодавче врегулювання медіації потрібне сторонам медіації для яких важливі законність процедури, законодавче закріплення прав та обов'язків учасників медіації, можливість врахування результатів медіації судом, державними органами та установами. По-третє, такий закон сприятиме поінформованості суспільства щодо альтернативного способу вирішення спорів, наявність якого, серед іншого, забезпечує доступ до правосуддя. Такий закон також виступатиме як потужний засіб правового виховання. Медіатори, які брали участь в обговоренні законодавчих ініціатив також дійшли згоди щодо необхідності надання майбутньому закону виключно рамкового характеру задля уникнення надмірної зарегульованості, яка, своєю чергою, зумовлює ризики гальмування розвитку медіації.[1]

Спроби врегулювати медіацію шляхом прийняття спеціального закону робились в Україні неодноразово. За останні сім років десять разів вносився відповідний законопроект на розгляд парламенту і лише восени минулого року один з них нарешті був прийнятий за основу в першому читанні. Цей законопроект було внесено Шкрум А.І., Пташник В.Ю. та іншими народними депутатами України 17 грудня 2015 реєстр. № 3665. У встановлений Регламентом Верховної Ради України строк народним депутатом С.В. Ківаловим було внесено альтернативний законопроект реєстр. № 3665-1 від

29.12.2015 р. Під час їх розгляду парламентарії неодноразово підкреслювали, що вказані законопроекти не стільки конкурують, скільки доповнюють один одного. Тому, Комітет з питань правової політики та правосуддя вирішив рекомендувати Верховній Раді України проект № 3665 прийняти в першому читанні за основу, врахувавши при доопрацюванні до другого читання слушні положення проекту № 3665-1. Проходження законопроектами визначених Регламентом Верховної Ради процедур відбувалося протягом 2016 року. Та як результат, 03 листопада 2016 року Верховна Рада ухвалила постанову № 1725-VIII про прийняття за основу проекту Закону України про медіацію реєстр. № 3665.

В цей час медіатори з усіх регіонів України, судді, адвокати та представники Міністерства юстиції спільно відпрацювали запропоновані законопроекти і розробили власний, який передали народним депутатам, аби вони врахували пропозиції під час другого читання.

Найбільш дискусійними для медіаторів та інших експертів під час обговорення стали питання щодо: кількості годин підготовки медіаторів, контролю за підготовкою медіаторів, реєстрів навчених та практикуючих медіаторів та суб'єктів їх ведення, меж втручання державних органів в діяльність медіатора, обов'язковості медіації по окремим категоріям спорів, необхідності створення органів медіаторського самоврядування, забезпечення виконання сторонами умов договору за результатами медіації, можливості впровадження процедури здійснення медіації суддями тощо.

Попри різноманіття інтересів та поглядів учасникам робочих зустрічей вдалося дійти згоди щодо ключових положень довгоочікуваного закону. Зокрема, було уточнено формулювання принципів медіації, прав та обов'язків медіатора, сторін медіації та інших учасників медіації. Вироблено пропозиції, які доповнюють положення цивільного, господарського, адміністративного та кримінально-процесуального законодавства, де є поняття мирової угоди або угоди про примирення, але немає механізму їх досягнення або цей механізм є неповним. Завдяки пропонованим змінам буде полегшено доступ до правосуддя, а медіація зможе доповнити засоби правового захисту фізичних та

юридичних осіб уже хоча би тим, що зможе здійснюватись поряд з судовим розглядом. Судді на будь-якій стадії судового розгляду зможуть рекомендувати сторонам справи звернутися до процедури медіації для вирішення спору в позасудовому порядку. Разом з тим на даному етапі пропонується дистанціювати медіацію від правосуддя та державно-владної діяльності. Щодо статусу медіатора, то пропонується відповідно до європейських стандартів визначити 90-годинний рівень необхідної спеціальної підготовки та відмовитися від надмірного контролю з боку державних органів за діяльністю медіатора, чим усунути можливості для корупції. Крім того для забезпечення дотримання одного з основоположних принципів медіації - конфіденційності, важливим є законодавче закріплення імунітету медіатора.

Наше ставлення до впровадження інституту медіації в Україні є виключно позитивним, оскільки це можливість якісно змінити процедуру вирішення спорів. Завдяки медіаторам можливо в рази зменшити час, що потрібний для розв'язання проблемних питань між фізичними та юридичними особами. В свою чергу це розвантажить суди та дозволить ретельніше підходити до справ, розглядати їх дійсно повно та всебічно, що зменшить кількість апеляційних і касаційних скарг.

Прийняти закон, що регулює медіацію, буде доречним кроком саме зараз, оскільки карантинні заходи спровокували багато незручностей для суб'єктів господарювання, що означає велику кількість спорів у майбутньому. Також не менш важливим є створення нових робочих місць для медіаторів.

Підсумовуючи, слід зазначити, що процеси в зміні процедури вирішення спорів між сторонами значно знизять навантаження на судову систему, що позитивно відобразиться на її роботі, буде сприяти впровадженню та застосуванню на практиці європейських стандартів і норм міжнародного права. Всі ці процеси будуть сприяти ефективному поширенню в суспільстві культури мирного врегулювання спорів, що значно посилить інтеграційні процеси і наблизить наше суспільство до Європейської спільноти.

Список використаних джерел:

1. Крестовська Н. Медіація в Україні: нюанси законодавчого врегулювання [Електронний ресурс] / Н. Крестовська, Л. Романадзе, Т. Барабаш // Українська академія медіації. – 2020. – Режим доступу до ресурсу: <http://mediation.ua/wp-content/uploads/2017/03/stattya-Mediatsiya-v-Ukrayini-nyuansi-zakonodavchogo-vregulyuvannya.pdf>.
2. Лєко Б. Медіація / Б. Лєко, Г. Чуйко. – Чернівці: Книги - XXI, 2011. – 464 с.
3. Приходько В. Ю. Медіація як альтернативний метод вирішення конфліктів та її перспективи в Україні / В. Ю. Приходько. // Молодий вчений. – 2018. – №4. – С. 743–746.
4. Ситюк В. Медіація та правові перспективи її розвитку в Україні [Електронний ресурс] / Владислав Ситюк // Рада адвокатів Київської області. – 2020. – Режим доступу до ресурсу: <https://radako.com.ua/news/mediaciya-ta-pravovi-perspektivi-yiyi-rozvitku-v-ukrayini>.

Солонович А. А., студентка III курсу факультету права та міжнародних відносин Київського університету імені Бориса Грінченка

Науковий керівник:

Хатнюк Н. С., професор кафедри публічного та приватного права факультету права та міжнародних відносин Київського університету імені Бориса Грінченка, д.ю.н., доцент

РЕФОРМУВАННЯ МІСЦЕВОГО ОПОДАТКУВАННЯ В УКРАЇНІ: ДОСВІД ІТАЛІЇ

Стрімкий розвиток світової спільноти вимагає глибокого вивчення та реформування оподаткування в Україні. Для того аби країна стала на шлях економічного, ефективного розвитку, зміни слід починати з місцевого самоврядування, а саме в частині фінансової децентралізації. В цьому буде корисним досвід високорозвиненої індустріально-аграрної країни – Італії.

Наша країна як демократична держава намагається забезпечити належний рівень функціонування місцевого самоврядування. Ефективне скеровування та використання коштів місцевих бюджетів, сприяє розвитку як територіальних громад, так і держави в цілому. Тому удосконалення інституту місцевих податків та зборів, який водночас є складовою податкової системи країни є надзвичайно актуальним.

Слід звернути увагу не лише на ефективність сучасного місцевого оподаткування Італії, а й на сам процес розвитку та реформування всієї системи місцевого оподаткування країни, в результаті чого Італія стала однією з економічно прогресивних та найрозвиненіших країн світу.

В Італії місцеві органи наділено правом вводити та скасовувати місцеві податки, дозволені законом, але максимальну ставку цих податків встановлює центральний уряд. Головним джерелом формування власних коштів місцевої влади є місцевий прибутковий податок. Згідно з податковою реформою, він збирається центральним урядом. Але центральні фінансові установи повністю перераховують його місцевій владі. Податок сплачують як приватні особи, так і корпорації. Не оподатковуються доходи від роботи за наймами; відсотки по цінних паперах і заощадженнях; прибутки, одержані за межами країни[1]. Також важливу роль відіграє податок на рекламу.

Податком на рекламу обкладаються рекламні оголошення та інші види реклами, розміщені в громадських місцях і відкриті для доступу публіки. Ставки податку в різних містах різні. Вони залежать від фінансового стану муніципалітету, а також диференційовані залежно від виду та мети рекламної діяльності[2].

Італійський фінансовий законопроект за 2009 рік вніс відповідні зміни до муніципального податку на нерухомість, що належить Італії. Дійсно, податковий закон запровадив "єдиний муніципальний податок" (Imposta municipale unica або IUC), який був встановлений Законом про стабільність 2014 року[3].

IUC складається з трьох різних податків:

- муніципальний податок (*Impostamunicipalepropria* або ІМУ) - складова майнового або нерухомого характеру: - муніципальний податок на власні кошти (ІМУ), що належить власнику нерухомості, тобто власником або власником речового права на тому самому, виключаючи основні будинки, розміщені в інших категоріях, ніж А / 1, А / 8 та А / 9, на які податок залишається належним;

- податок на сміття (*Impostasuirifiuti* або ТАРІ) складова відходів: податок на відходи (ТАРІ), дуже подібний до попередніх Тарів, призначений фінансувати за рахунок власного доходу витрати на службу збору та вивезення відходів, що належать користувачеві або власнику майна.

- неподільний податок з послуг (*Impostasuiserviziindivisibili* або ТАСІ), компонент нероздільних послуг: данина за неподільні послуги (ТАСІ), надані муніципалітетом, такі як громадське освітлення, обслуговування вулиць, соціальна допомога тощо, що належить власнику та / або користувачеві майна, включаючи основні житлові приміщення, визначені законодавством ІМУ;

Платниками податків є:

- власник будівель, будівельних ділянок та земельних ділянок для будь-якого цільового використання відповідно до ст. 832 Цивільного кодексу Італії далі (ЦКІ);

- власник речового права на користування (відповідно до статей 978, 981, 982, 1001 ЦКУ), користування (відповідно до ст. 1021 ЦКУ), будинку (відповідно до ст. 1022 ЦКУ), емфітевзис (колишня стаття 957 ЦКУ), поверхня на них (колишня стаття 952 ЦКУ);

- колишній подружжя, який керує подружжям;

- лізингоодержувач об'єктів нерухомості, що також будується або будується, надається за фінансовою орендою.

- концесіонер у випадку концесій державного майна[4]/

Податкові особи повинні подати декларацію до 30 червня року, наступного за типом, у якому розпочато право власності на майно або відбулися значні зміни для визначення податку, використовуючи зразок,

затверджений указом, зазначеним у пункт 6 статті 9 законодавчого декрету від 14 березня 2011 року, п. 23[5].

Декларація також набуває чинності протягом наступних років до тих пір, поки не буде змінено дані та задекларовані елементи, що призведе до різної суми податку. Згаданим вище розпорядженням також регулюються випадки, коли декларація повинна подаватися.

У випадку, якщо кілька суб'єктів зобов'язані сплатити податок за одне майно, можна подати спільну декларацію.

До місцевих податків відносяться і такі податки :

- регіональний податок на виробничу діяльність (IRAP);
- податок на транспортування та утилізацію твердих відходів (TARSU);
- додатковий регіональний і комунальний прибутковий податок (Add. Regionaleandcomunale IRE);
- податок на страхування цивільної відповідальності у зв'язку з використанням автотранспортного засобу (RCA);
- збір за реєстрацію автотранспортних засобів (IPT);
- додатковий акцизний збір на електроенергію (Addizionaleprovinciate передній accisasull'energiaelerica).

Італійські міські податки. Під час ночівлі в Італії певні міста мають туристичний податок. Цей податок з Італії у місті повинен передати ПАРТЕНЕР безпосередньо до готелю до закінчення терміну проживання.

Добре розвинута в Італії система зборів, які сплачуються за послуги державних органів влади. Найважливішими з них є гербовий, реєстровий та комісійний. Гербові збори сплачуються при отриманні будь-яких державних та адміністративних актів чи документів. Різноманітні способи його стягнення: використання гербового паперу або паперу з водяними знаками, гашення гербових марок, накладання гербової печатки. Реєстрові або реєстраційні збори встановлюються реєстровими органами й використовуються при реєстрації, тобто записях у державних реєстрах визначених актів. До таких актів відносять нотаріальні акти про передачу права володіння нерухомим майном, договори про оренду нерухомості, про оренду або передачу майна у власність

підприємства. Державні комісійні збори стягуються за окремі види адміністративних актів. До них відносяться видача паспортів, посвідчень водіїв. Збори сплачуються як у момент видачі, так і у випадках переоформлення документів[6].

Отже, розглянувши досвід місцевого оподаткування в Італії, можна виділити декілька основних аспектів, які слід запозичити для України під час удосконалення системи місцевих податків та зборів:

Забезпечення достатніх обсягів надходжень та справедливого розподілу коштів. Надходження від місцевих податків і зборів мають бути відчутними у загальному обсязі фінансових ресурсів місцевих органів влади, а потреби місцевого бюджету повинні задовольнятися переважно за рахунок надходжень від місцевих податків і зборів(прибутковий податок в Італії цілком перераховується до фінансових установ центрального рівня, але потім ці установи повністю його перераховують місцевій владі;)

Під час проведення бюджетної політики держава повинна оптимально поєднувати інтереси суспільства, окремих територій, підприємств і громадян(В Італії місцеві органи влади мають право вводити та скасовувати місцеві податки, які дозволені законом;)

Дозволити регулювати органам місцевої влади ставки місцевих податків і зборів відповідно до максимальної ставки, встановленої вищим законодавчим органом держави та особливостей структури виробництва, соціального, екологічного стану території.

Оновлення правового регламентування справляння місцевих податків і зборів відповідно до світових стандартів;

Список використаних джерел:

1. Галкін В.М. Досвід місцевого самоврядування розвинутих країн та можливість застосування його в Україні [Електронний ресурс] / В.М. Галкін. – Режим доступу: <http://195.5.41.214/e-book/db/2007-1-2/doc/5/06.pdf>.
2. Дмитровська В.С. Зарубіжний досвід місцевого оподаткування [Електронний ресурс] В.С. Дмитровська. – Режим доступу: http://www.nbu.gov.ua/Portal/Soc_Gum/Aprer/2008_4_2/50.pdf

3. Art. 1, comma 639, della Legge 27 dicembre 2013, nr. 147 - istituzione IUC

4. 1D.L.201/2011

<https://www.gazzettaufficiale.it/gunewsletter/dettaglio.jsp?service=1&datagu=2011-12-06&task=dettaglio&numgu=284&redaz=011G0247&tmstp=1323252589195>

5. 1D.LGS23/2011

<https://www.gazzettaufficiale.it/eli/id/2011/03/23/011G0066/sg>

Удовенко Ж. В., доцент кафедри кримінального та кримінального процесуального права Національного університету «Києво-Могилянська академія», к.ю.н., доцент

Заєць В. І., студент 4 курсу Національного університету «Києво-Могилянська академія»

НЕВТРУЧАННЯ В ОСОБИСТЕ ТА СІМЕЙНЕ ЖИТТЯ ПІД ЧАС СУДОВОГО РОЗГЛЯДУ

Невтручання у приватне життя є одним з основних міжнародних та конституційних прав людини і громадянина, що відображає право кожного мати свій власний світ сімейних, інтимних, ділових та інших інтересів, що не підлягають контролю з боку держави, суспільства та окремих громадян. У жодній державі світу це право не є абсолютним. Здійснення кримінального провадження та розгляд справ побудований так, що він практично неможливий без втручання в особисте та сімейне життя особи.

Одній з найбільш актуальних і складних проблем забезпечення невтручання в приватне життя при розгляді кримінальної справи судом є її поєднання з вимогою гласності кримінального провадження. Гласність кримінального процесу полягає в тому, що діяльність відповідних посадових осіб носить відкритий характер. Кожна людина має право на те, аби його справа була розглянута гласно і з дотриманням всіх вимог справедливості незалежним і неупередженим судом. Одним з обмежень з даного принципу (або поки що

загальної умови судового розгляду), що дозволяють забезпечити збереження таємниці приватного життя, є проведення закритого судового засідання.

Сьогодні в правосудді настав період «недозованої» гласності, яка по-своєму веде до утиску прав учасників кримінального провадження, і особливо тих, які пов'язані з невтручанням в особисту та сімейну таємницю. Лише двусединство гласності і таємниці в кримінальному провадженні, їх розумне співвідношення здатні забезпечити реалізацію охорони таємниці приватного життя.

Законодавство України регулює втручання в особисте та приватне життя осіб, мова про це йдеться в Конституції України, в деяких законах та нормативних актах, але, попри достатню різноманітність правової бази у цьому питанні, не можна точно говорити про відсутність проблем у дотриманні таких норм на практиці. Основною причиною такого втручання може бути тільки певна необхідність, яка повинна бути достатньо вмотивованою для того, щоб перейти межі від суспільного до особистого.

Дискусія, що існує між юристами і журналістами з приводу гласності кримінального провадження, в основному зводиться до двох моментів: перші звинувачують інших в тому, що ті висвітлюють хід і результати правосудної діяльності, а представники ЗМІ скаржаться на те, що суди безпідставно обмежують їх право на доступ до процесуальної інформації. Звертає на себе увагу те, що в цій дискусії практично не показується «зворотний бік медалі» - таємниця кримінального провадження. Предметом обговорення вона стала лише в тій частині, в якій безпосередньо захищає судочинство від небажаної зовнішньої дії. Щодо права на особисту і сімейну таємницю, таємницю листування, телефонних переговорів, поштових, телеграфних і інших повідомлень, захист своєї честі і доброго імені, то ці питання випали з поля зору тих, хто дискутує.

Аналізуючи судові рішення вітчизняних судів, виникають певні сумніви щодо виконання приписів законодавства при розгляді справ. Звичайно, за втручання в приватне життя існує покарання визначене в Кримінальному кодексі України, але й не іноді не зупиняє осіб, що хочуть отримати вигоду. Саме отримання наживи збуджує в людях бажання переступити норми закону.

Серед справ, що нами аналізувалися, можна виокремити дві категорії безпосередньо пов'язані з працівниками правоохоронних органів.

В першій, особи не давали згоди на запис або іншу фіксацію, а тим більше на подальше використання цієї інформації. Яскравим прикладом такої моделі може слугувати ситуація, коли уповноважена особа, яка має доступ до певних особистих даних, з метою отримання вигоди, передає інформацію іншим особам: які не повинні були мати до неї доступ. В другій, справи просто не попадають в реєстр і заявникові доводиться вирішувати дане питання через суд, особливо, якщо особа, яка вчинила втручання - правоохоронець.

Відповідно до чинного законодавства практично кожному доступні відомості, почерпнуті з різних процесуальних джерел, у тому числі що нерідкісно становлять особисту і сімейну таємницю учасників кримінального провадження. Ситуація, що склалася, - нонсенс: суд, захищаючи права одних, порушує права інших. За даними проведеного нами анкетування 77,3% опитаних адвокатів відповіли, що таємниця приватного життя при розгляді кримінальних справ в судах першої інстанції забезпечується недостатньо; так само вважають 42,3% опитаних слідчих, ще 15,4% послалися на недолік практики.

Також, слід зазначити, що відповідно до звітів Генеральної прокуратури України, кількість злочинів вчинених за статтею 182 КК України досить мала і коливаються в цифрах 120-150 за 2015-2018 роки, а за минулий рік - 210.

Винесення певної інформації на обмежений, але все ж таки загал, з моєї точки зору може бути зайвим. Сторони повинні ознайомитися з обставинами справи і надати відповідні мотивації до суду. Звичайно, існують судові дебати і останнє слово підсудного, які можуть зіграти важливу роль, та іноді суд не керується даними отриманими в процесі таких дій і рішення вже давно прийняте, залишається тільки його озвучити.

На фоні загальних проблем щодо втручання в життя осіб в ході слідства, констатація та оточення фактів на судовому розгляді може здаватися не такою серйозною, але її слід теж прийняти до уваги.

Не рідко, на судових дебатах сторони можуть перейти на особисте, суддя повинен зупинити такі дії і попросити підтвердження слів, але якщо засідання відкрите, що забороняє людям, присутнім в залі, зафіксувати і використати видану інформацію у власних цілях. Таке ставлення є виявом неповаги до природних прав людини і може завдати їй непоправної шкоди.

Кожний судовий розгляд не може бути за зачиненими дверима, але тоді повинні бути встановлені певні межі, з дотримання яких, навіть при негативному рішенні для підсудного, збережеться його «обличчя». В загальній практиці можна також звернутися до практики ЄСПЛ у справах щодо втручання в особисте та приватне життя, так, за приклад можна взяти справу «Сзабо та Віші проти Угорщини» від 2016 року. Ця справа стосується законодавства Угорщини про секретний антитерористичний нагляд, який було запроваджене в 2011 році. Заявники скаржились, що вони можуть бути піддані необґрунтованим та нав'язливим заходам у законодавстві Угорщини щодо таємного нагляду в цілях національної безпеки (зокрема, «розділ 7 / Е (3) спостереження»). Вони наголошували, що ця правова база схильна до зловживань, особливо за відсутності судового контролю.

У цьому випадку Суд визнав, що було порушення статті 8 Конвенції. Також, було визнано, що на це вплинув сьогочасний тероризм, у боротьбі з яким уряд вдається до передових технологій, у тому числі до масового спостереження за телекомунікаціями громадян, аби попередити майбутні інциденти. Суд не був переконаний, що відповідне законодавство надало точні гарантії, щоб уникнути зловживань. Примітно, що прослуховувати можуть практично будь-якого громадянина Угорщини, адже з'являються нові технології, які дозволять уряду легко перехоплювати масу даних, навіть щодо осіб, які не входять до первинного діапазону операцій. Крім того, упорядкування таких заходів відбувалося у межах сфери виконавчої влади та без оцінки того, чи є перехоплення повідомлень суто необхідним, і без будь-яких ефективних заходів щодо покращення положення, а тим більше - без судових, Суд також постановив, що порушення статті 13 (право на ефективні засоби правового захисту) Конвенції разом із статтею 8 не було порушено,

повторюючи, що стаття 13 не може тлумачитися, як вимога про засіб правового захисту від стану внутрішнього законодавства.

Відповідаючи на питання, чи може судовий розгляд бути без втручання в особисте та приватне життя, важко сказати, - ні, але повинні існувати обмеження, щоб сторони не виходили за межі приписів законів, хоча, наша головна проблема не в тому чи існують певні межі, а саме в їх дотриманні, тож треба працювати в обох цих напрямках.

Хатнюк Н. С., професор кафедри публічного та приватного права факультету права та міжнародних відносин Київського університету імені Бориса Грінченка, д.ю.н., доцент

АКТУАЛЬНІ ПИТАННЯ ЗАПРОВАДЖЕННЯ НОВИХ МІСЦЕВИХ ПОДАТКІВ ТА ЗБОРІВ: ПРАВОВИЙ АСПЕКТ

Зміцнення фінансової основи місцевого самоврядування повністю залежить від формування механізму забезпечення власними фінансовими ресурсами регіонів. На сьогоднішній день місцеві бюджети залишаються незабезпеченими достатнім обсягом фінансів, що є перешкодою для ефективного функціонування місцевих органів влади. Основними джерелами доходів місцевих бюджетів повинні стати місцеві податки та збори, тому що саме вони можуть забезпечити фінансову спроможність місцевих бюджетів. Удосконалення системи формування місцевих бюджетів в Україні неможливо здійснити без використання зарубіжного досвіду формування власних доходів місцевих бюджетів. Місцеві податки та збори у деяких європейських державах є основою дохідної частини місцевих бюджетів. У зв'язку з цим на сьогодні є надзвичайно важливим вивчення досвіду зарубіжних країн з цього питання та його впровадження у сфері використання місцевих податків в Україні.

Проблемам забезпечення фінансової самостійності місцевих бюджетів та вивченню світового досвіду з цього питання присвятили свої дослідження такі вчені, як І. Букина [1], С.В. Богачов, Р.А. Джабраїлов, О.А. Івашко [2], О.М.

Пастернак [3], В.В. Рибак, В.А. Устименко та інші. Однак, незважаючи на те, що вченими вже досліджено багато питань у цій сфері, дослідження особливостей функціонування систем місцевого оподаткування зарубіжних країн потребують подальшого вивчення з метою вдосконалення та упровадження цього досвіду для України.

Органи місцевого самоврядування по винні володіти власними фінансовими джерелами, яких має бути достатньо для того, щоб вони були спроможні управляти економічною та соціальною сферами на своїй території, адже з місцевих бюджетів здійснюється фінансування закладів освіти, охорони здоров'я, культури, здійснюються видатки на соціальне забезпечення населення. Також органи місцевого врядування повинні мати повноваження самостійно управляти податками та іншими обов'язковими платежами, які стягуються до відповідного бюджету. Проблеми становлення інституту самостійних місцевих бюджетів в Україні не можна розв'язати без використання зарубіжного досвіду.

Досвід формування місцевих бюджетів у зарубіжних країнах свідчить про те, що роль власних джерел наповнення місцевих бюджетів неодмінно повинна зростати. Доходи місцевих бюджетів у різних країнах формуються по-різному. Про те можна констатувати, що джерела наповнення дохідної частини місцевих бюджетів скла даються із податкових та неподаткових надходжень, субсидій та дотацій з центрального бюджету та позик (кредитів). Але одним із найважливіших джерел доходів місцевих бюджетів є податки. Необхідно зазначити, що у різних країнах існує різна кількість податків та зборів. Цікавим є досвід Великої Британії у сфері місцевого оподаткування: тут функціонує лише один місцевий податок, він справляється з нерухомого майна. В інших країнах кількість місцевих податків значно більша: у Німеччині — близько 45, Франції — понад 50, в Італії — понад 70, у Бельгії — понад 100 податків і зборів [1].

У розвинених країнах, за даними О.А. Івашко, множинність місцевих податків розподіляється за такими групами: • прями реальні податки: на рухоме і нерухоме майно, землю, з власників транспортних засобів, промисловий,

екологічний тощо; • прями податки на доходи: фізичних і юридичних осіб, спадщини, дарування; • непрямі податки на продаж: акцизи на бензин, тютюн, спиртні напої, на роздрібний продаж тощо; • збори і мита: на прибирання та вивіз сміття, за паркування автотранспорту, за полювання і риболовлю, з власників собак, за видачу ліцензій і посвідчень, послуги цвинтарів тощо [2, с. 41].

Основними складовими фінансових ресурсів органів місцевого самоврядування є:

- доходи місцевих бюджетів – посідають провідне місце у складі фінансових ресурсів, абсолютні обсяги яких постійно зростають. Практичне втілення положень Бюджетного кодексу сприяло зміцненню дохідної бази місцевих бюджетів, збільшенню частки власних доходів у її складі, запровадження прозорих та об'єктивних процедур надання бюджетних трансфертів. Такі зміни позитивно вплинули на процес формування фінансових ресурсів органів місцевого самоврядування.

Найбільше фіскальне значення для місцевих бюджетів мають загальнодержавні податки (податок з доходів фізичних осіб, плата за землю, податок із власників транспортних засобів, єдиний податок з суб'єктів підприємницької діяльності, плата за торговий патент на деякі види підприємницької діяльності) та місцеві податки і збори. Серед неподаткових надходжень виокремлюються адміністративні збори і платежі, доходи від некомерційного продажу, в тому числі плата за оренду цілісних майнових комплексів, державне мито, а також власні надходження до бюджетних установ.

У складі доходів від операцій з капіталом важлива роль належить надходженням від продажу основного капіталу, землі й нематеріальних активів, що перебувають у комунальній власності.

У Франції до місцевих податків відносяться: туристичний збір, податок на сім'ю (податок на житло, земельний податок на будівлі і споруди), на землю, на професію, на прибирання території, на використання комунікацій, на продаж будівель.

В Естонії до основних джерел доходів місцевих бюджетів відносяться: місцеві (або муніципальні) податки, кредити, орендна плата за використання муніципальної власності, доходи від продажу муніципальної власності [1].

Основу системи місцевих бюджетів у Японії складають три види місцевих податків, що збираються муніципалітетами: підприємницький, корпоративний муніципальний, зрівнювальний.

Система місцевих бюджетів Швеції фінансується, в основному, за рахунок місцевого прибуткового податку, ставки цього податку варіюють від 28,9 до 34,2 %.

В Італії прибутковий податок повністю повертається з центральних фінансових установ до місцевих влад; податком на рекламу обкладаються рекламні оголошення та інші види реклами, які розміщено у громадських місцях. Розмір цього податку не однаковий, він залежить від фінансового стану муніципалітету, від виду та типу рекламної діяльності [6].

У Норвегії податок на нерухомість є місцевим — місцева влада має право самостійно встановлювати ставки податку на нерухоме майно в межах 0,2—0,7 % від вартості майна. Надалі хотілось би звернути увагу на те, що більшість країн світу використовують ще один податок, за рахунок якого можна було б розширити дохідну базу місцевих бюджетів, — це податок на нерухоме майно. Такий податок запроваджено досить давно, що має стати прикладом для нашої країни.

Цікавим є досвід Великої Британії, єдиної з країн Заходу, де податки на нерухоме майно забезпечують 100 % доходів місцевих бюджетів, які формуються за рахунок трьох основних джерел: муніципального податку, рентного збору з житлових приміщень, рентного збору з приміщень ділового призначення. Муніципальний податок у Великій Британії накладається на майно, призначене для житла, тобто будинки, квартири, бунгало, житлові фургони і яхти, незалежно від того, знаходяться вони у власності чи орендуються. Рентний збір із житлових приміщень — податок на доходи від здачі в найм житлових приміщень. Відрізняється від звичайного податку на доходи фізичних осіб лише походженням доходу та тим, що надходить до

місцевих бюджетів. Справляється на основі декларації за ставками від 10 до 40 %. Рентний збір із приміщень ділового призначення — аналог рентного збору з житлових приміщень, з тією лише різницею, що стосується приміщень, які використовуються з комерційною метою. Цей збір справляється на основі оцінної вартості приміщень, яку один раз на п'ять років визначає Valuation Office Agency, спираючись на динаміку ринкових цін на оренду [7, с. 78—79].

Важливим джерелом поповнення місцевих бюджетів у Німеччині є земельний податок, який сплачують власники нерухомості. Згідно з Законом ФРН «Про поземельний податок» об'єктами цього податку стають земельні ділянки в сільському та лісовому господарствах і земельні ділянки під забудову. Податком обкладається безпосередньо ділянка, на якій знаходиться об'єкт, та стягується він з вартості майна. Сума поземельного податку залежить від місцезнаходження ділянки, її розміру, тобто чим більше її оціночна вартість, тим більшою є сума поземельного податку. Нарахуванням та стягненням поземельного податку займаються органи місцевого самоврядування, а адміністрування його здійснюють податкові органи, до компетенції яких належить визначення бази оподаткування. Базою оподаткування цього податку є єдина розрахункова вартість об'єкта нерухомості [8, с. 191].

Становить інтерес досвід Іспанії, де відповідно до Закону «Про місцеві фінанси» місцеві органи влади стягують п'ять податків: на нерухомість, на бізнес, на транспортні засоби, на будівлі та податок на зростання вартості землі у містах. Перші три податки є загальнообов'язковими, а інші два можуть застосовуватися на розсуд місцевих органів влади. В усіх випадках місцева влада самостійно визначає розмір податкових ставок, але у встановлених законодавством межах [9, с. 164]. Власники житла сплачують на рік два податки: муніципальний (0,5—2 % від кадастрової вартості житла) та податок на майно (0,2—2,5 %). Базою для податку на майно може бути як кадастрова вартість об'єкта, так і його ринкова вартість. Кадастрова вартість податку на нерухомість визначається на державному рівні. Мерії та муніципалітети ставки податків встановлюють самостійно, але у рамках наявних лімітів — від 0,4 до 1 %. У Франції є податок на нерухомість, який охоплює різні види нерухомості, а

також використання цієї нерухомості у професійній діяльності. Ставки цих податків визначаються місцевими органами влади (генеральними та муніципальними радами) при формуванні бюджету на майбутній рік, але їхня величина не може перевищувати законодавчо встановленого максимуму. Земельний податок на забудовані ділянки у Франції стягується з усіх будівель, що знаходяться на території країни, а також ділянок, призначених для промислового або комерційного використання. При розрахунку податку враховуються самі будови і земельні ділянки, прилеглі до будови. Земельний податок на незабудовані ділянки у Франції справляється з власників і користувачів ділянок (юридичні та фізичні особи), що не підлягають обкладенню земельним податком на забудовані ділянки. Купівля нерухомості у Франції також підлягає оподаткуванню. Вид оподаткування при купівлі нерухомості залежить від того, яке це житло: первинне або вторинне. При придбанні нерухомості на вторинному ринку покупець сплачує податок на передачу нерухомості у розмірі 4,8 % вартості покупки (крім витрат на оформлення угоди). Одна частина цього податку (1,2 %) надходить в муніципалітет, інша — в департамент (3,6 %) [10, с. 164—166]. Значною є частка цього податку в місцевих бюджетах Іспанії, Франції — тут він складає близько 30—40 %, Румунії — 19, Латвії — 13, Литви — 11 %. У більшості країн Європи податок на майно є обов'язковим, так як власність є найважливішою базою оподаткування [11, с. 97].

У практиці зарубіжних країн податком на особисте майно обкладають майно фізичних осіб за вирахуванням зобов'язань, що виникають у зв'язку з володінням цим майном. За даними Л.Л. Жебчук, податок на особисте майно за єдиною ставкою сплачують у Бельгії (1 %), Данії (2 %), Німеччині (0,5 для приватних осіб, 0,6 % для корпорацій), Японії (1,4 %), а також Ісландії та Люксембурзі. Особливостями цього податку є досить висока межа оподаткованої бази, з якої починається оподаткування, а також широка мережа пільг. В Австрії ставка податку дорівнює близько 0,8 % на рік [12, с. 93]. Отже, цей податок має суттєву питому вагу у країнах Європейського Союзу. Що стосується частки цього податку у відсотках до ВВП, то в

середньому у країнах Європи він складає 2,1 %, причому у Великій Британії цей показник становить 4,2 % ВВП; Данії — 2,7; Польщі — 1,2; Франції — 1,1 % [13]. Що стосується практики використання податків на майно, то, досвід деяких зарубіжних країн міг би стати дуже корисним для України, він свідчить про те, що в цих країнах відбулась податкова реформа та є вагомими результати у цій сфері. З метою розробки напрямів щодо удосконалення формування місцевих бюджетів в Україні виконано розгляд та узагальнено досвід зарубіжних країн.

Грунтуючись на ньому, можна запропонувати такі дії щодо реформування інституту місцевих податків і зборів в Україні: 1) під час проведення бюджетної політики держава повинна оптимально поєднувати інтереси суспільства, окремих територій, підприємств і громадян; 2) посилити вплив місцевих податків і зборів у частині формування доходної бази місцевих бюджетів; 3) дозволити регулювати органам місцевого самоврядування на місцях ставки місцевих податків і зборів; 4) під час формування доходної бази місцевих бюджетів маємо врахувати в Україні досвід зарубіжних країн: у більшості з них податки на нерухомість надходять у місцеві бюджети і мають високу питому вагу у їх формуванні; 5) трансформувати актуальні та раціональні окремі види загальнодержавних податків та зборів у податкові надходження до місцевих бюджетів; 6) надати можливість органам місцевого самоврядування самостійно запроваджувати механізм справляння та певні види місцевих зборів, які допоможуть збільшити дохідність територіальної громади для задоволення власних соціальних та економічних потреб.

Таким чином підсумовуючи вищезазначене й ознайомившись з досвідом зарубіжних країн, вважаємо, що загальним стратегічним напрямом в Україні повинно стати посилення зацікавленості місцевих органів влади у зростанні ролі власного бюджетного потенціалу під час наповнення місцевих бюджетів. Для цього необхідно під час зменшення загальної кількості податків, що дасть змогу підвищити ефективність їх адміністрування, розширити перелік місцевих податків. До складу місцевих податків варто віднести податки, надходження від яких були б вагомими та мали постійний характер, як, наприклад, податок на

доходи фізичних осіб. Потрібно впровадити реально діючу систему оподаткування розкоші, яка, окрім того, що сприяла б наповненню бюджету, стала б гарантією соціальної справедливості, громадської злагоди у суспільстві. Необхідно вдосконалювати законодавчу базу щодо місцевого оподаткування, визначивши порядок обчислення та сплати місцевих податків, можливість відстрочки платежів, використання податкового кредиту. Обсяг місцевих податків має бути безпосередньо пов'язаний із рівнем надання місцевих послуг. Вкрай актуальним для України є пошук альтернативних джерел наповнення місцевих бюджетів через впровадження податкових зборів.

Список використаних джерел:

1. Адаменко І.П. Запровадження європейських стандартів у галузі місцевих фінансів в Україні / І.П. Адаменко // Наукові праці НДФІ. – 2007. - №3 (40). – С. 67-77.
2. Адміністративно-територіальна реформа в Україні: оптимальна модель : [монографія] / [за заг. ред. О.І. Соскіна]. — К. : Ін-т трансформації суспільства, 2007. — 288 с.
3. Бюджетний моніторинг. Аналіз виконання бюджету за 2016 рік / [В. Зубенко, І. Самчинська, А. Рудик та ін.] ; ІБСЕД, Проект «Зміцнення місцевої фінансової ініціативи (ЗМФІ-П) впровадження», USAID. – К., 2017. – 92 с.
4. Галкін В.М. Досвід місцевого самоврядування розвинутих країн та можливість застосування його в Україні [Електронний ресурс] / В.М. Галкін. — Режим доступу: <http://195.5.41.214/e-book/db/2007-1-2/doc/5/06.pdf>
5. Дмитровська В.С. Зарубіжний досвід місцевого оподаткування [Електронний ресурс] В.С. Дмитровська. — Режим доступу : http://www.nbu.gov.ua/Portal/Soc_Gum/Aprer/2008_4_2/50.pdf.
6. Жебчук Л.Л. Податок на нерухомість як елемент оподаткування особистих доходів населення / Л.Л. Жебчук // Наукові праці науково-дослідного фінансового інституту. — 2013. — № 3(64). — С. 90—97.
7. Музика-Стефанчук О. Декілька нарисів про місцеві бюджети в зарубіжних країнах // Науковий вісник Академії муніципального управління : зб. наук. праць. – К., 2010. - № 1.

8. Податкові системи зарубіжних держав : навч. посібник / В.Л. Андрущенко, З.С. Варналій, І.А. Прокопенко, Т.В. Тучак. — К. : Кондор-Видавництво, 2012. — 222 с.
9. Поляк А.В. Досвід місцевого оподаткування Німеччини та його використання в процесі реформування податкової системи України / А.В. Поляк // Вісник Запорізького національного університету. — 2014. — № 4(1). — С. 188—194.
10. Пастернак О.М. Імплементация закордонного досвіду у сфері муніципальних відносин /О.М. Пастернак [Електронний ресурс]. — Режим доступу : http://www.nbu.gov.ua/PORTAL/Soc_Gum/Pib/2012_1/PB-1/PB-1_9.pdf
11. Старецька Л.І. Місцеве самоврядування: оглядовий курс : [навч. прогр. для прац. місц. самоврядування ; книга 3] / Л.І. Старецька. — К., 2006. — 88 с.
12. Стефанчук Р. Зарубіжний досвід формування та функціонування місцевих бюджетів / Р. Стефанчук, О. Музика-Стефанчук // Проблеми правознавства та правоохоронної діяльності. — 2010. — № 1. — С. 132–138.
13. Тулай О. Зарубіжний досвід функціонування місцевих бюджетів та можливість його імплементації у вітчизняну практику / О. Тулай [Електронний ресурс]. — Режим доступу : http://www.nbu.gov.ua/portal/socgum/knp/121/knp121_93-97.pdf.

Чоборяк Х. В., студентка групи КЮс-2017-3 юридичного факультету Коледжу Університету Короля Данила

Науковий керівник:

Острогляд О. В., к.ю.н.

ОБМЕЖУВАЛЬНІ ЗАХОДИ. ЗАБОРОНА ПЕРЕБУВАТИ В МІСЦІ СПІЛЬНОГО ПРОЖИВАННЯ З ОСОБОЮ, ЯКА ПОСТРАЖДАЛА ВІД ДОМАШНЬОГО НАСИЛЬСТВА

Верховною Радою України 6 грудня 2017 р. було прийнято Закон України «Про внесення змін до Кримінального та Кримінального процесуального кодексів України з метою реалізації положень Конвенції Ради Європи про

запобігання насильству стосовно жінок і домашньому насильству та боротьбу з цими явищами», який набирає чинності з 11 січня 2019 р. [6].

Згідно з приписами зазначеного Закону Особливу частину КК України [5] буде доповнено ст.126¹ «Домашнє насильство», відповідно до якої домашнім насильством вважатиметься умисне систематичне вчинення фізичного, психологічного або економічного насильства щодо подружжя чи колишнього подружжя або іншої особи, з якою винний перебуває (перебував) у сімейних або близьких відносинах, що призводить до фізичних або психологічних страждань, розладів здоров'я, втрати працездатності, емоційної залежності або погіршення якості життя потерпілої особи. Окрім цього, Загальну частину КК України буде доповнено новим розділом XIII 1 «Обмежувальні заходи», в якому буде передбачено види обмежувальних заходів, що можуть бути застосовані до осіб, які вчинили домашнє насильство, а також порядок їхнього застосування [4, с. 298].

Дослідженню заходів кримінально-правового характеру присвятили свої праці такі науковці: А.Я. Бериш, В.М. Бурдін, О.В. Єрмак, В.В. Шаблистий, М.М. Книга, Н.А. Орловська, С.Я. Лихова, І.І. Митрофанов та інші.

Науковець Жук І.В. в своїй праці спрямовує нас на думку А.В. Басова, який зазначає, що будь-які правові обмеження є певними юридичними та фактичними наслідками у вигляді несприятливих умов для здійснення правових інтересів відповідних суб'єктів (фізичних та юридичних осіб), права та свободи яких обмежуються, за одночасного задоволення «правових інтересів» суб'єкта владних повноважень, що запровадив ці обмеження, або інтересів третьої сторони, що зацікавлена у запровадженні таких обмежень. Отже, можна сказати, що обмежувальні заходи є спеціальною формою державного впливу на особу, яка вчинила злочин, пов'язаний з домашнім насильством, і полягають у покладанні судом на винного певних обов'язків задля захисту потерпілого [2, с. 83].

Як зазначено у ч. 1 ст. 91-1 ККУ, судом може бути вжито один або декілька обмежувальних заходів, відповідно до якого (яких) на засудженого

можуть бути покладені відповідні обов'язки. Розглянемо їх детальніше [2, с. 84].

Отже, ст. 91–1 КК України передбачає такі види обмежувальних заходів, як:

1) заборона перебувати в місці спільного проживання з особою, яка постраждала від домашнього насильства;

2) обмеження спілкування з дитиною в разі, якщо домашнє насильство вчинено стосовно дитини або в її присутності;

3) заборона наблизитися на визначену відстань до місця, де особа, яка постраждала від домашнього насильства, може постійно чи тимчасово проживати, тимчасово чи систематично перебувати у зв'язку з роботою, навчанням, лікуванням чи з інших причин;

4) заборона листування, телефонних переговорів з особою, яка постраждала від домашнього насильства, інших контактів через засоби зв'язку чи електронних комунікацій особисто або через третіх осіб;

5) направлення для проходження програми для кривдників або пробаційної програми [8, с. 301].

Перший обмежувальним заходом, який може застосувати суд, – це заборона перебувати в місці спільного проживання з особою, яка постраждала від домашнього насильства [8, с. 301].

Жук І.В. наголошує на тому, що під час вирішення питання про покладення цього обов'язку пріоритет повинна мати безпека постраждалої особи [2, с. 84].

Повністю погоджуюся, адже вжиття таких заходів кримінально-правового характеру повністю спрямоване на забезпечення інтересів потерпілого та відновлення порушених відносин.

Методичні рекомендації щодо запобігання та протидії насильству від 18 травня 2018 р. вказують на те, що така заборона поширюється на місце спільного проживання (перебування) постраждалої особи та винного незалежно від їхніх майнових прав на відповідне житлове приміщення [2, с. 84].

Даний обмежувальний захід тягне за собою ряд питань, на які важко відповісти, зокрема тому, що деякі з них суперечать іншим галузям права. Пропоную розглянути на прикладі місця проживання, з яким прямо пов'язана тема дослідження.

Отже, Цивільний кодекс України визначає місце проживання фізичної особи як житло, в якому вона проживає постійно або тимчасово (ч. 1 ст. 29 ЦКУ). Під житлом розуміється житловий будинок, квартира або інші жилі приміщення, призначені та придатні для постійного або тимчасового проживання в них (ст. 379 ЦК). Відповідно до положень Глави 28 ЦК України житло є об'єктом права власності і може перебувати у власності як однієї особи, так і у спільній власності двох і більше власників [7]. Як видається, внесені до КК України зміни не узгоджуються з положеннями ЦК України про право власності, адже, особа, яка постраждала від домашнього насильства, може не мати у власності житла, в якому фактично проживає, натомість останнє може належати на праві приватної власності особі, яка вчинила домашнє насильство. У цьому разі покладення на власника житла, який вчинив домашнє насильство, заборони перебування у належному йому житлі, оскільки там проживає особа, яка постраждала від насильства, необхідно розцінювати як обмеження права власності [9, с. 299]. Згідно із ч. 4 ст. 41 Конституції України, право приватної власності є непорушним [3]. Зміст непорушності права власності конкретизовано у ст. 321 ЦК України, в якій, зокрема, встановлено заборону в обмеженні здійснення цього права, а також можливість такого обмеження лише у випадках і в порядку, передбачених законом. Йдеться, зокрема, про обмеження власника у здійсненні права користування як складової частини права власності своїм майном (ч. 1 ст. 319 ЦК України) [4, с. 299].

У п. 264 Пояснювальної доповіді до Конвенції Ради Європи про запобігання насильству стосовно жінок і домашньому насильству та боротьбу із цими явищами зазначено, що в ситуаціях безпосередньої небезпеки найефективніший спосіб гарантувати безпеку жертві домашнього насильства – забезпечення фізичної дистанції між жертвою та її кривдником. У разі застосування такого заходу особа-кривдник зобов'язана виїхати зі спільного

місця проживання на певний період, водночас залишити жертву в місці спільного проживання [8, с. 301]. Отже, це положення покладає зобов'язання наділити компетентні органи повноваженнями, які дозволять їм наказувати винному в домашньому насильстві залишити житло і забороняти йому чи їй повертатися або спілкуватися з жертвою. Відповідні органи повинні оцінити міру безпосередньої загрози [1, с. 49].

Досліджуючи дану тему, науковець Жук І.В. пише, що якщо винний відмовляється добровільно залишити місце проживання (перебування) постраждалої особи, працівники правоохоронних органів можуть у встановленому законом порядку вжити заходів примусу для його (винного) виселення з житлового приміщення. Крім того, таку особу можна притягти до кримінальної відповідальності за невиконання обмежувальних заходів. Якщо домашнє насильство було вчинене стосовно недієздатної особи або особи, цивільна дієздатність якої обмежена, її опікуном або піклувальником, а подальше проживання такої особи з винним становить загрозу її життю та здоров'ю, органи опіки та піклування можуть влаштувати постраждалу особу до закладу соціального захисту. При цьому перед судом порушується питання про звільнення винного в установленому законодавством порядку від повноважень опікуна або піклувальника [2, с.84].

Стосовно цього хочу сказати, що я вважаю, що якщо в законі законодавець прописав, що обмеження повинно виконуватись і за невиконання особу можуть притягнути до відповідальності, то відповідно держава має забезпечити такі умови, щоб це реально можна було здійснити. Випадки бувають досить різні, тому варто переглянути це питання.

Законодавство інших країн, їхній досвід дає нам можливість не тільки тільки уникнути можливих помилок, а й запозичити, удосконалити наше законодавство. На мою думку, не варто нехтувати цим, а навпаки – вивчати та відповідно до нашої ментальності застосовувати і в Україні.

Як зазначає А.М. Яценко, обмежувальні заходи кримінально-правового характеру сьогодні закріплені у кримінальному законодавстві більшості європейських країн. Зокрема, їх регламентовано у кримінальному законодавстві

Королівства Іспанії, Французької Республіки, Республіки Польща та багатьох інших країн [9, с. 35–45].

Пропоную коротко розглянути як відбувається застосування обмежувальних заходів на європейському рівні.

Так, науковець дослідив у своїй праці, що згідно положень КК Республіки Польща до обмежувальних заходів, що застосовуються до осіб, які вчинили домашнє насильство, належать такі: «2а) заборона здійснення діяльності, пов'язаної з вихованням, лікуванням, освітою малолітніх або з опікою над ними; 2b) обов'язок утримуватися від перебування у визначених середовищах або місцях, заборона мати контакт з визначеними особами, заборона наближатися до визначених осіб або заборона залишати місце проживання без згоди суду; ... 2е) наказ залишити місце, що займається разом з потерпілим; ... 5) обов'язок виправити або компенсувати завдану шкоду; 6) примусова виплата, 7) грошова допомога (ст. 39)» [9, с. 37].

Зі змісту зазначених законодавчих приписів випливає, що обмежувальні заходи можуть бути застосовані до осіб, які вчинили злочини, пов'язані не лише з домашнім насильством. До їх кола, зокрема, належать злочини проти статевої свободи або пристойності, вчинені проти малолітнього, окремі злочини проти життя та здоров'я, злочини проти сім'ї та опіки та злочини проти гідності й тілесної недоторканості. Крім того, обмежувальні заходи обов'язково мають бути застосовані судом у разі засудження особи до позбавлення волі без умовного звільнення від його виконання за злочин проти статевої свободи або пристойності проти малолітнього, а також у разі повторного засудження за цей ж злочин суд може застосувати обмежувальні заходи щодо винної особи назавжди [9, с. 38].

Ознайомившись із законодавчими приписами КК Французької Республіки, науковець дослідив, що обмежувальні заходи є також наслідками вчинення злочину, пов'язаного не лише з домашнім насильством. Свою безпосередню реалізацію вони знаходять у межах соціально-судового нагляд, який передбачає для засудженого обов'язок підкорятися, під контролем судді з виконання покарань заходам нагляду та сприяння на строк, призначений судом,

з метою попередження рецидиву. Тривалість соціально-судового нагляду встановлюється на строк не більше десяти років у випадку вчинення проступку, та на строк не більше двадцяти років у випадку вчинення злочину. Однак, ця тривалість може бути збільшена до двадцяти років спеціальним судовим рішенням [9, с. 38].

За КК Королівства Іспанія вони іменуються запобіжними заходами, не пов'язаними з позбавленням волі. Одним із них є звільнення під нагляд, який полягає в тому, що особа, щодо якої застосовано такий запобіжний захід, перебуватиме під судовим наглядом і виконуватиме одну чи декілька передбачених у цій статті вимог. Що стосується безпосередньо особи, яка вчинила злочин, пов'язаний з домашнім насильством, то така особа має виконувати, зокрема, такі вимоги: д) заборона наблизитися до потерпілого, членів його сім'ї та інших осіб, визначених Судом або Трибуналом; е) заборона спілкуватися з потерпілим, членами його сім'ї та іншими особами, визначеними Судом або Трибуналом; є) заборона перебувати на певних територіях, у місцях чи установах; тощо [9, с. 39].

На важливу роль обмежувальних заходів саме як заходів кримінально-правового характеру звертає увагу і Європейський Суд з прав людини. Зокрема, ознайомлення зі справою «Опуз проти Туреччини» (*Opuz v. Turkey*) дозволяє говорити про те, що насильство в сім'ї не є приватною чи сімейною справою, а є питанням, що торкається суспільних інтересів, що, в свою чергу, вимагає ефективних дій з боку держави. Судом зазначено, що застосування лише кримінального покарання стосовно винного не дає адекватного стримуючого ефекту, здатного забезпечити ефективне запобігання насильству щодо жінок, оскільки такого ефекту можна досягти лише у поєднанні кримінальної відповідальності щодо винного як реакції органів влади на факт умисного вбивства з іншими заходами кримінально-правового характеру [9, с. 42-43].

Список використаних джерел:

1. Дудоров О.О., Хавронюк М.І. Відповідальність за домашнє насильство і насильство за ознакою статі (науково-практичний коментар новел

Кримінального кодексу України) / за ред. М.І. Хавронюка. – К.: Ваіте, 2019. – с. 49.

2. Жук І.В. Обмежувальні заходи у кримінальному прав України: правова природа та сутність // Науковий вісник Ужгородського Національного університету // Серія Право. – 2019 р. – Випуск 55. Том 2. – с. 83-84.

3. Конституція України: Конституція, Закон від 28.06.1996 р. №У254к/96-ВР. База даних «Законодавство України», ВР України.

4. Крикливець Д.Є. Обмежувальні заходи за Кримінальним кодексом України: перспективи застосування // Порівняльно-аналітичне право. – 2018 р. - №2. – с. 298-299.

5. Кримінальний кодекс України // Відомості Верховної Ради України (ВВР). – 2001.

6. Про внесення змін до Кримінального та Кримінального процесуального кодексів України з метою реалізації положень Конвенції Ради Європи про запобігання насильству стосовно жінок і домашньому насильству та боротьбу з цими явищами: Закон від 06.12.2017 р. № 2227-VIII. База даних «Законодавство України». ВР України.

7. Цивільний кодекс України від 16 січня 2003 р. № 435-IV. База даних «Законодавство України».

8. Ющик О. Обмежувальні заходи, що застосовуються до осіб, які вчинили домашнє насильство // Підприємництво, господарство і право // Кримінальне право. – 2020 р. – №2. – с. 301.

9. Ященко А.М. Обмежувальні заходи, що застосовуються до осіб, які вчинили домашнє насильство: порівняльний аналіз кримінального законодавства України й окремих європейських країн // Вісник кримінологічної асоціації України. – 2018 р. - №2(19). – с. 35-43.

Яковлєва В. Є., студентка III курсу факультету права та міжнародних відносин Київського університету імені Бориса Грінченка

Науковий керівник:

Хатнюк Н. С., професор кафедри публічного та приватного права факультету права та міжнародних відносин Київського університету імені Бориса Грінченка д.ю.н., доцент

ПЕРСПЕКТИВИ ВПРОВАДЖЕННЯ ІНСТИТУТУ МЕДІАЦІЇ В УКРАЇНІ

Наразі, у світі існує безліч юридичних шляхів для вирішення будь-якого правового спору. Так, згідно статті 8 Конституції Україна є правовою державою, тобто такою, де визнається і діє принцип верховенства права [1, ст. 8]. Способами захисту та відновлення порушених прав є звернення поліції, прокуратури, а також до суду. Подання позову до суду для багатьох українців є довготривалим та дороговартісним процесом, адже окрім власне судового збору та, за необхідності, судових експертиз, людині необхідно буде оплатити послуги адвоката, щоб підвищити шанси успішного вирішення спору.

Також існує безліч позасудових методів врегулювання юридичних спорів. Це може бути досудове врегулювання судових спорів за допомогою надсилання претензії стороні, яка порушила той чи інший спір, складання протоколу розбіжностей, де сторони висвітлюють свої позиції та погляди на певні умови договору та підписання мирової угоди [2, ст. 222].

На противагу усім вищевказаним методам, на сьогодні, існує ще один дуже цікавий та відносно «молодий» спосіб, за допомогою якого можливо врегулювати усі юридичні та правові спори без звернення до суду – медіація.

Поняття медіації, особливо у господарському процесі є дуже поширеним та актуальним для українського законодавства. Термін «медіація» прийшов до нас з латинської мови (*mediatio*) та означає «посередництво».

Легальне визначення медіації наведено в Директиві Європейського парламенту та Ради «Про деякі аспекти медіації в цивільних та господарських

правовідносинах» від 21.05.2008 № 2008/52/ЄС, де медіація визначається як структурований процес, незалежно від його назви чи посилання на нього, за допомогою якого дві або більше сторони спору намагаються самостійно, на добровільній основі досягти згоди для вирішення спору за підтримки медіатора [3].

Основними завданнями медіації у господарських спорах є оперативне вирішення господарської суперечки, досягнення позитивного результату, який задовольнить всі сторони конфлікту, та ефективне практичне впровадження результатів медіації.

Слід зазначити, що метод медіації користується популярністю серед багатьох зарубіжних країн, таких як США, без медіаторів у сфері економіки, політики, бізнесу в цій країні не проходить жоден серйозний переговорний процес; у державах ЄС медіація застосовується набагато частіше у порівнянні з іншими позасудовими альтернативними способами врегулювання спорів.

У свою чергу, в Україні з'являється ще більше нової та цікавої інформації про цей альтернативний спосіб вирішення проблеми та викликає зростаючий інтерес української громадськості.

На щастя, в Україні навіть існує проект Закону України «Про медіацію», який, сподіваємось, у майбутньому законодавчо закріпить цей спосіб.

Даний проект передбачає, що **медіація проводиться за взаємною згодою сторін медіації на підставі наступних принципів:**

- добровільної участі;
- активності, самовизначення та рівності прав сторін медіації;
- незалежності та неупередженості,
- нейтральності медіатора;
- конфіденційності інформації щодо медіації.

Якщо ж сторони визначились, що вирішувати спір будуть за допомогою примирення (медіації), то, їм необхідно укласти договір про проведення медіації, який складається у письмовій формі між медіатором (медіаторами) і сторонами конфлікту (спору).

У договорі про проведення медіації зазначаються:

- відомості про медіатора (медіаторів) та сторони медіації;
- строки та місце проведення медіації;
- інформація про предмет конфлікту (спору);
- порядок, розмір та форма відшкодування витрат на підготовку та проведення медіації та винагорода медіатора (медіаторів);
- умови конфіденційності інформації щодо медіації;
- відповідальність медіатора (медіаторів) та сторін медіації за порушення умов договору;
- порядок та підстави припинення медіації;
- інші умови, визначені медіатором (медіаторами) та сторонами медіації.

Далі дуже важливо визначити та наголосити, яким чином медіатор може допомогти вирішити спір. Існують різні підходи, погляди, пропозиції щодо механізмів здійснення медіації. Зокрема, він повинен діяти в межах Конституції України, законодавства, але коли ми поглянемо на причини конфлікту ми виявимо, що багато залежить від медіатора. Такі якості як розуміння, повага повинні бути притаманні медіатору [4].

Сама медіація це той ресурс який покликаний допомогти знайти шляхи вирішення конфлікту і допомогти знайти відповіді на питання - «Чому власне виник конфлікт, і якими є інтереси кожної із сторін у певній справі, чи можливо знайти спільне рішення?».

Також, проект Закону України «Про медіацію» висвітлює обов'язкові вимоги до медіатора, як посередника сторін, який саме і вирішує спір: це повинна бути фізична особа, яка досягла 30 років, має вищу освіту та пройшла спеціальну підготовку у сфері медіації в Україні або за її межами [4].

У разі досягнення та вирішення проблеми, медіація оформляється:

- 1) укладенням сторонами медіації угоди за результатами медіації;
- 2) складанням медіатором звіту про проведення медіації.

На мою думку, спосіб медіації доцільно використовувати у господарських спорах. Чому?

По-перше, впровадження медіації як засобу позасудового вирішення господарського конфлікту значно розвантажить господарські суди та збереже час і кошти його учасникам.

По-друге, позитивно вплине на учасників господарського конфлікту, які спільно можуть прийняти найбільш вигідне для всіх рішення та зберегти порядні партнерські відносини.

По-третє, на момент судового розгляду компанії, фірми, установи можуть понести вразливі збитки. Частіше за все компаніям необхідно зупинити свою роботу на момент судового розгляду господарського спору.

Наразі показник виконання судових рішень в Україні становить лише близько 30 %. За таких умов судовий захист, як і діяльність суду, не може вважатися ефективним, особливо якщо судові рішення не виконуються або виконуються неналежним чином [5].

На цьому наголошує і Європейський суд з прав людини: у рішеннях проти України ним найчастіше констатується порушення права на справедливий суд саме внаслідок невиконання рішень національних судів [6, п. 8].

Прикладом вищесказаного може бути Європейський суд з прав людини, який відбувся 15 жовтня 2009 року та виніс «пілотне» рішення у справі «Юрій Миколайович Іванов проти України», у якому визнав порушення Україною її зобов'язань за Конвенцією про захист прав людини і основоположних свобод (п. 1 статті 6 «Право на справедливий суд» та стаття 1 «Захист права власності» Першого протоколу до Конвенції) у зв'язку з систематичним невиконанням державою рішень національних судів. Крім того, було визнано порушення статті 13 «Право на ефективний засіб юридичного захисту» Конвенції у зв'язку з відсутністю у національному законодавстві ефективних засобів юридичного захисту від такого невиконання.

Тож, з огляду на вищевизначене, можна сказати, що інститут примирення в порівнянні із судовим розглядом має такі переваги:

- у процесі медіації сторони відіграють активну роль;
- обмеження часових меж;

- конфіденційність процесу;
- економія коштів;
- з введенням медіації передбачається зменшення рівня корупції;
- сторони самостійно приймають рішення;
- якщо сторони не дійшли до консенсусу з приводу вирішення

господарського спору в процесі медіації, неодмінно вони мають право звернутись до суду.

Таким чином, як уже зазначалось, перші кроки щодо закріплення в Україні на законодавчому рівні інституту медіації пов'язані з прийняттям проекту Закону України «Про медіацію» пройдені. У подальшому прийняття цього проекту як закону приведе до формування в Україні європейської збалансованої системи вирішення конфліктів (спорів), яка враховуватиме бажання й інтереси громадян суспільства.

Ефективність реформи судової системи в Україні, зокрема, залежить від функціонування на рівні закону норм щодо альтернативного вирішення спорів.

Тому набрання чинності та введення в дію Закону України «Про медіацію» може бути сприйняте суспільством як «ліки», що сприятимуть його «одужанню» від захворювань, пов'язаних із корупцією, «телефонним правом», сімейними сварками, конфліктами між сусідами, родичами тощо.

Крім того, законодавчо врегульований процес медіації сприятиме швидкому вирішенню не тільки господарських, а й цивільних, сімейних, трудових та адміністративних спорів без залучення коштів із державного чи місцевих бюджетів, зменшить кількість навантаження справ у суді на суддю, підвищить рівень довіри населення до суду, розширить повноваження нотаріусів, а домовленості, досягнуті в процесі медіації, будуть дотримуватись.

Список використаних джерел:

1. Конституція України: прийнята на п'ятій сесії Верховної Ради України 28 червня 1996 р (зі змінами) // База даних «Законодавство України»/ВР України. URL: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/254к/96-вр>;

2. Господарський кодекс України від 02.04. 2020 № 436-IV [Електронний ресурс] // Відомості Верховної ради України, Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/436-15>;
3. Директива Європейського парламенту та Ради «Про деякі аспекти медіації в цивільних та господарських правовідносинах» від 21.05.2008 № 2008/52/ЄС;
4. Проект Закону України «Про медіацію»;
5. Кільдюшкіна О. Медіація у виконавчому провадженні. Як її застосовувати? [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://smi.liga.net/articles/2011-04-05/768445-ed%D1%96ats%D1%96ya-u-vikonavchomu-provadjenn%D1%96-yak-ii-zastosovuvati.htm>;
6. Про Концепцію вдосконалення судівництва для утвердження справедливого суду в Україні відповідно до європейських стандартів : Указ Президента України від 10.05.2006 р. № 361/2006 // Офіційний вісник України.

ЗАКЛЮЧНЕ СЛОВО

Шановні учасники та гості III Всеукраїнську науково-практичну конференцію «Наукові розвідки з актуальних проблем публічного та приватного права»! Незважаючи на непрості умови, в яких проходила цьогорічна конференція, є відчуття, що нам вдалося створити платформу для вільного обміну думками всіх небайдужих до багатогранної проблематики публічного та приватного права.

Організатори конференції, викладачі кафедри публічного та приватного права – Л. В. Орел, Н. С. Хатнюк., О. М. Калашник, Ж. В. Удовенко, пристосовуючись до нових умов через карантин, перенесли місце зустрічі в он-лайн. Не дивлячись на те, що не вдалося провести традиційну зустріч, дружня наукова атмосфера сприяла активному обміну думок та ідей.

Особливо активно науковці обговорювали модернізацію Книги 2 Цивільного кодексу України, зміни до якої пропонує доктор юридичних наук, професор кафедри публічного та приватного права Орел Лілія Василівна. Завідувач разом з колегами-цивілістами кафедри бере участь у написанні наукової праці, спільно з авторами – видатними цивілістами України, щодо модернізації Цивільного кодексу України, тому обговорення таких пропозицій по зміні сприятиме врахуванню незалежної оцінки майбутніх змін з боку фахівців різних галузей права.

Окремо виступи торкнулися й земельних проблем, якими поділився із учасникам конференції кандидат юридичних наук, доцент кафедри публічного та приватного права Факультету права та міжнародних відносин Чернега Андрій Петрович. Ця проблема наразі є дуже гострою в Україні, тому її наукове обговорення додає актуальності питанню.

Модератором Секції 1 «Науково-практичні проблеми приватного права та шляхи їх вирішення» виступила кандидат юридичних наук, доцент кафедри публічного та приватного права Калашник Олена Миколаївна. Секція поєднала як досвідчених цивілістів, так і студентів-правників, які прагнуть до нових наукових пошуків у сфері цивілістики. Значної уваги заслуговують пошуки молодих науковців-цивілістів. Їх виступи стосувалися, зокрема: спадкового права, права інтелектуальної власності, договірної права, сімейного права та інших цивільних відносин.

Модератором Секції 2 «Науково-практичні проблеми приватного права» виступила доктор юридичних наук, професор кафедри публічного та приватного права Хатнюк Наталія Сергіївна. Відбувалась жива дискусія після поставлених питань на тему запровадження у юридичній діяльності нового інституту медіації та правового статусу медіаторів.

Особливо жвавими дискусіями супроводжувалися проблеми, які з'явилися в умовах карантину через COVID-19: право на охорону здоров'я та право на свободу пересування. В цьому напрямку до законодавчих актів залишається ще багато питань, пропозиції для вирішення яких буде надано в збірнику тез та у подальших наукових працях.

*Завідувач кафедри публічного та приватного права
доктор юридичних наук, професор
Орел Лілія Василівна*